

Kuohuttavista pieruista härskeihin jättimokiin

Tyylisarvoiltaan neutraalista poikkeavat sanavalinnat Yleisradion
verkkouutisten otsikoissa vuonna 2024

Anni Kirkkala

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Anni Kirkkala

Kuohuttavista pieruista härskeihin jättimokiin – Tyyliarvoltaan neutraalista poikkeavat sanavalinnat Yleisradion verkkouutisten otsikoissa vuonna 2024

Sivumäärät: 62 sivua, 20 liitesivua

Tässä pro gradu -työssäni tutkin Yleisradion verkkouutisten otsikoissa esiintyviä sanavalintoja, jotka poikkeavat tyyliltään uutisissa perinteisesti käytetystä neutraalista yleiskielestä. Tutkimuksen aineistona on itse keräämäni otsikkoaineisto vuoden 2024 uutisista. Tutkimuksen laji on laadullinen kielentutkimus ja sen sisällä tyylintutkimus. Tutkimusvälineinä olen käyttänyt aineiston analyysia ja kielitajua.

Työni tutkimuskysymykset ovat, millaista neutraalista yleiskielestä tai tyypillisestä uutiskielestä poikkeavaa sanastoa Ylen verkkouutisten otsikoissa esiintyy ja millaisia tehtäviä neutraalista poikkeavilla sanavalinnoilla voidaan ajatella olevan. Tutkimushypoteesissäni oletan, että uutiskielelle poikkeuksellisten sanojen käyttö otsikoissa on tarkoituksellista, sen tehtävänä on saada lukija avaamaan uutinen ja että sanasto on ajoittain tyylillisesti kuvallista ja räväkkää eikä aina pyri neutraaliuteen. Aiheen tutkimus on tärkeää, koska kielen saavutettavuus, selkeys ja ymmärrettävyys on erityisen tärkeää tiedonvälityksessä. Kielelliset valinnat vaikuttavat median uskottavuuteen ja luotettavuuteen sekä muun muassa yhteiskunnan polarisoitumiseen.

Aineistoa analysoidessani kävin läpi kielitajun avulla keräämäni otsikot ja niistä poimimani sanat Kielitoimiston sanakirjan niille antamia käyttöalamerkintöjä hyödyntäen. Jaoin aineiston käyttöalamerkintöjen perusteella kolmeen osaan: arkikieliseen sanastoon, kuvakieliseen sanastoon ja muuhun käyttöalamerkittyyn sanastoon. Näiden osioiden lisäksi jaoin sanaston sana- ja muihin luokkiin analyysia tehdessäni.

Arkikielistä sanastoa otsikoissa esiintyi 77 sanaa, kuvakielisiä 129 sanaa ja muita käyttöalamerkinnällisiä sanoja aineistossa oli viisi. Aineiston sanaesiintymistä yhteensä 191 oli verbejä, 90 substantiiveja, 67 adjektiiveja, 32 adverbejä, 28 verbi-idiomeja ja 23 yhdyssananosia, minkä lisäksi aineistossa oli yksi interjektio.

Aineiston sanavalinnat liittyivät muun muassa pyrkimykseen leikitellä kielellä sekä keventää käsiteltävää aihetta. Monet otsikoiden sanavalinnat pyrkivät vetoamaan jollain tapaa lukijan tunteisiin: herättämään empatiaa, samastumista tai välittämään tunteita tuomalla positiivista tai negatiivista sävyä otsikkoon. Otsikoista löytyi myös aiheen vakavuutta vähätteleviä tai vastaavasti aiheen merkitystä korostavia sanoja ja dramatiikkaa, jota uutisesta itsestään ei välttämättä löytynyt. Toisaalta sanavalinnoilla häivyttiin otsikoista tekijyyttä tai johdatettiin lukijaa harhaan. Osassa otsikoiden sanavalinnoissa myös näkyi otsikon kirjoittajan kannanotto tai asenteellisuus otsikon aihetta kohtaan.

Monet sanaston piirteet voidaan nähdä lukemaan houkuttelevina, ja vaikka tämän tarkoituksellisuudesta ei voida olla varmoja, ei niiden suurta määrää voi pitää sattumana.

Avainsanat: suomen kieli, kielentutkimus, tyylintutkimus, otsikot, uutiset, yleisradiotoiminta

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Median tehtävät ja kieli luottamuksen rakentajana	6
1.2	Aineisto	9
1.3	Aiheen aiempi tutkimus	10
1.4	Tutkimuskysymykset ja -hypoteesi	11
2	Uutinen, otsikointi, tunteet ja kuvat	12
2.1	Uutinen tekstilajina	12
2.2	Otsikon tarkoitus	14
2.3	Affektiivisuus ja metaforisuus	15
3	Metodit ja niiden soveltaminen	17
3.1	Kielitaju tutkimusvälineenä	17
3.2	Aineistopohjainen laadullinen kielentutkimus	19
3.3	Tyylintutkimus kielitieteessä	23
4	Aineiston esittely ja analyysin vaiheet	25
5	Aineiston analyysi	28
5.1	Arkikielisen sanaston analyysi	29
5.1.1	Arkikieliset substantiivit	29
5.1.2	Arkikieliset verbit	33
5.1.3	Arkikieliset adjektiivit ja adverbit	35
5.1.4	Muut tyyliltään arkikieliset sanat	36
5.2	Kuvallisen sanaston analyysi	38
5.2.1	Kuvalliset verbit	39
5.2.2	Kuvalliset substantiivit	44
5.2.3	Kuvalliset adjektiivit ja adverbit	46
5.2.4	Kuvalliset yhdyssananosat	47
5.2.5	Kuvalliset verbi-idiomit	49
5.3	Muun käyttöalamerkityn sanaston analyysi	49
6	Tulokset ja pohdinta	52
6.1	Tulokset	52

6.2	Pohdinta	54
6.3	Eettisyys	55
6.4	Lopuksi	58
	Lähteet	59
	Liitteet	63
	Liite 1. Aineisto	63

1 Johdanto

Kieli muuttuu, kuten elävän kielen kuuluukin muuttua. Myös maailma muuttuu, ja nykytahtisessa maailmassa ja sen uutisvirrassa luotettava tiedonvälitys on entistä tärkeämpää. Luotettava ja todenmukainen tiedonvälitys on yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeää. Demokratia vaatii toteutuakseen toimivan median, ja toisaalta median perustehtäviin kuuluu olla demokratian valvojana. Uutismedioilla on vaikutusvaltaa ja valinnat, joita ne tekevät, heijastuvat suoraan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja asenteisiin. Niin uutisoitavien aiheiden valinnalla kuin uutisoitaessa käytetyllä kielellä on iso merkitys viestin välittämisessä.

Tässä pro gradu -työssäni tutkin Yleisradion verkossa julkaistujen uutisten otsikoiden kieltä sanastotasolla. Tutkimuksessani kiinnostukseni kohteena ovat uutisotsikoissa esiintyvät sanat, jotka poikkeavat tyyliltään jollain tavalla uutisteksteissä perinteisesti käytetystä neutraalista asiakielestä. Tutkimuksen laji on laadullinen kielentutkimus ja sen sisällä tyylintutkimus. Tutkimusvälineinä olen käyttänyt aineiston analyysia ja kielitajua.

Aiheen tutkimus on tarpeellista, koska kielen saavutettavuus, selkeys ja ymmärrettävyys on erityisen tärkeää tiedonvälityksessä. Yleisradiolla on tiedonvälittäjänä erityinen asema median kentällä, koska sen toiminta rahoitetaan verovaroin eikä se ole riippuvainen mainostuloista. Sanavalinnoilla rakennetaan väistämättä mielikuvia, ja voimakkaat, tyypillisestä uutiskielestä poikkeavat ilmaisut saattavat johdattaa lukijan harhaan tai pahimmillaan antaa väärän kuvan tapahtuneesta. Valtamedian tyylilliset valinnat saattavat heikentää tiedon saavutettavuutta. Sanavalinnat vaikuttavat lisäksi lasten, nuorten ja kielenoppijoiden lukutaidon kehittymiseen: on vaikea oppia lukemaan kriittisesti ja tunnistamaan tekstilajeja, jos uutista on tekstilajina vaikea erottaa muista.

Tässä johdannossa avaan edellä mainittuja tutkimuksen taustoja. Teorialuvussa 2 käyn läpi ensin näiden aiheiden teoriaa, mikä jälkeen omassa luvussaan 3 syvennyn käytettyjen tutkimusmetodien teoriaan. Esittelen aineiston tarkemmin luvussa 4 ja sen analyysistä kerron luvussa 5. Pohdinnassa 6 esitän analyysin tulokset ja niiden tulkintoja.

1.1 Median tehtävät ja kieli luottamuksen rakentajana

Median tehtävä on palvella kansalaisyhteiskuntaa edistämällä totuutta, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja kansalaisten oikeuksia. Yleisradiotoiminnalle on Euroopassa taattu markkinoista ja valtiosta huomattava riippumattomuus, ja julkisen palvelun Yleisradion merkitys on tunnustettu myös Amsterdamin sopimuksessa, joka on Euroopan unionin perustamisasiakirjaa täydentävä sopimus. Julkisen median suhde sen kilpailijoihin, yleisöön ja valtaapitäviin on aina vuorovaikutteinen, ja yleisradioiden täytyy sopeutua muutoksiin ja sopeuttaa toimintaansa trendeihin ja kilpailuun. Julkinen mediasektori ei voi toimia ympäröivän yhteiskunnan todellisuuden ulkopuolella. (Leppänen ym. 2010, 25, 34.)

Ajatus siitä, että median tulisi palvella ihmisiä eikä ihmisten mediaa, sopii erityisen hyvin Yleisradioon, koska se, toisin kuin muut suomalaiset mediatalot, on verorahoitteinen ja sen tarkoitus on Suomen laissa määritelty. Suomen Yleisradio Oy (jatkossa Yle) on julkinen palvelu, joka kertoo tehtäväkseen ”demokratian ja kulttuurin vahvistamisen sekä tasa-arvon ja yhteenkuuluvuuden edistämisen” (Yle.fi päiväämätön). Lähes sata vuotta sitten perustettu Yle on valtio-omisteinen ja -rahoitteinen yleisradioyhtiö, joka suuntaa toimintansa kaikille suomalaisille. Yle toimii kahdella kotimaisella kielellä ja tuottaa lisäksi saamelaisille ja muille kielivähemmistöille suunnattuja palveluita (Yle.fi 2020). Yle ei strategiassaan erittele tämän enempää mitään kielellisiin valintoihin liittyviä periaatteitaan, vaan kertoo nojaavansa toiminnassaan Journalistin ohjeisiin ja noudattavansa Kotimaisten kielten keskuksen (jatkossa Kotus) suosituksia oikeakielisyydestä (Yle.fi 2019). Yle kertoo noudattavansa Kotuksen ohjeita erityisesti uutis- ja ajankohtaistoiminnan kielessä ja korostaa, että mitä merkittävämpiä poikkeuksia kieliohjeistuksista tehdään, sen paremmin niiden on oltava perusteltavissa (Yle.fi 2019). Uutistoiminnan journalistisiin periaatteisiin Yle sisällyttää pyrkimyksen toimia ymmärrystä lisäävästi: ”Kerromme maailmasta monipuolisesti ja selkeästi, jotta ihmisten tieto ja ymmärrys itsestä ja toisesta lisääntyy ja pystymme elämään samassa yhteiskunnassa” (Yle.fi 2023).

Yle-lakiin on kirjattu Ylestä ja kielistä seuraavaa: ”kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielistä väestöä, tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvien osin myös maan muiden kieliryhmien kielellä” (Yleisradiolaki 2005/635 § 7). Yleisradion budjetti on noin 500 miljoonaa euroa, kun taas kaupallisten uutismedioiden valtiolta saama tuki on lähinnä vain alennettu arvonlisävero

(Uutismedia verkossa 2023, 50). Mainosrahoitteiset mediat, eli Suomessa toimivista medioista kaikki paitsi Yle, saavat toimintaansa tarvitsemansa rahoituksen mainostilaa myymällä. Tällöin esimerkiksi uutisoinnissa ja uutisten otsikoinnissa korostuu tarve saada lukija avaamaan uutinen, sillä jokainen avauskerta tuo näkyvyyttä uutisen yhteydessä oleville mainoksille ja sitä kautta rahaa taholta, joka mainoksen näkyvyydestä maksaa.

Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeissa todetaan muun muassa seuraavaa: ”Journalisti on vastuussa ennen kaikkea yleisölleen. - - Yleisöllä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen. - - Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta” (Julkisen sanan neuvosto 2024). Vaikka pyrkimys olisi neutraaliin tiedonvälitykseen, välittää media tahtomattaan arvoja ja asenteita tekstien kautta. Jo se on valinta, mistä uutisoidaan, saati se, miten siitä kirjoitetaan. Tiedonvälityksen ymmärrettävyys ja saavutettavuus liittyvät vahvasti käytetyn kielen ymmärrettävyyteen.

Oxfordin yliopiston Reuters-instituutin Uutismedia verkossa 2023 -tutkimuksen mukaan 87 % suomalaisista pitää Yleä hyvin tai melko luotettavana uutismedianä. Samassa tutkimuksessa todetaan, että suomalaisista joka neljäs seuraa uutisia ainoastaan verkossa. Ylen uutiset tavoittavat viikossa 41 % suomalaisista, mutta tässä luvussa ovat mukana myös Yle Areenasta tv-uutisia katsovat. Yle on tässä tilastossa kolmanneksi tavoittavin Ilta-Sanomien ja Iltalehden jälkeen. Siitä huolimatta, että suurin osa suomalaisista (76 %) luottaa seuraamiinsa uutisiin, on iso osa heistä huolissaan uutisten luotettavuudesta. Vastaavassa vuonna 2018 tehdyssä tutkimuksessa vastaajat olivat eniten huolissaan tarkoituksellisesta vääristelystä sekä tekaistuksista, yksinkertaistavista ja harhaanjohtavista uutisista. Uutismedia verkossa 2023 -tutkimuksen vastaajista 57 % kertoi, että on huolissaan siitä mikä internetissä on totta (Uutismedia verkossa 2023, 14, 40, 41). Ylen itse vuonna 2023 teettämässä kyselyssä vastaajista 53 % pitää Yleä Suomen ykkösenä uutistoimijoista ja vastaajista 84 % Yleä Suomen luotetuimpana uutismedianä (Yle.fi 2024). Vastaajista 34 % piti Ylen verkkouutisia tärkeimpänä uutislähteenään. Samassa kyselyssä vastaajista 51 % pitää Ylen uutisia erittäin luotettavina ja 63 % Ylen uutisia riippumattomana (Yle News Lab, 2024).

Tunteiden korostuminen journalistisissa sisällöissä vaikuttaa osaltaan siihen, miten luotettavana media koetaan, ja tunteilla on keskeinen rooli luottamuksen synnyssä mediaan instituutiona. Luottamukselle voidaan antaa yhteiskunnan kannalta kolme eri tasoa, joista

ensimmäinen on yhteiskunnan organisoitumisen osatekijä, toinen on luottamus sosiaalisten suhteiden muotona ja kolmas yksilön oma asenne. Journalismin luotettavuuden taas voidaan katsoa rakentuvan neljästä osiosta: aihevalinnoista, tiedon asianmukaisuudesta ja paikkansapitävyydestä sekä toimittajan arvioista ja kommentteista. Klikkiotsikoiden vaikutus journalismin tai yksittäisen artikkelin luotettavuuteen ei välttämättä ole suuri, vaikka yleisöt saattavat arvioida klikkiotsikoitujen uutisten laadun huonommiksi kuin muiden uutisten. Tunnepitoinen journalismi liittyy usein huomiotalouteen ja kilpailuun. (Matikainen ym. 2020, 12, 14–16.) *Klikkiotsikolla* tarkoitetaan jutun avaamiseen houkuttelevaa otsikkoa (KS *klikkiotsikko*). Toisaalta Alma-median 2015 teettämässä kyselyssä vastaajat kokivat klikkijournalismin murentavan uutisten uskottavuutta (Kauppalehti 2019).

Uutisotsikoiden herättämiä tunteita on tutkinut myös Turun yliopiston Pori Laboratory of Play -työryhmä kyselytutkimuksessaan. Suurin osa (92,9 %) tutkimukseen vastanneista suhtautui omasta mielestään kriittisesti mediasisältöihin, minkä lisäksi vastaajista 82,5 % koki tunnistavansa helposti klikkiotsikon. Yleisellä tasolla epäuskottavana nykypäivän mediaa piti 41,5 % vastaajia, vaikka toisaalta samassa kysymyksessä liki kolmannes (28,6 %) vastaajista oli eri mieltä ja lähes yhtä moni (29,9 %) ei osannut sanoa. Raportin mukaan tutkimuskyselyyn vastanneita häiritsi median viihteellisyyden ja uutisjournalismin sekoittuminen. Tunnepitoinen mediaympäristö ja klikkiotsikot herättivät vastaajissa sekä huvitusta, ahdistusta, surua että vihaa. Erityisesti vakavien aiheiden, kuten sotien, rikollisuuden ja kuoleman viihteellistäminen nähtiin vastauksissa tuomittavana. (Tuomi ym. 2023.)

Kirjakieli eli kirjoitettu norminmukainen yleiskieli ja sen konventiot ovat asioita, jotka sekä äidinkielen puhujan että kieltä opettelevan on harjaantumisen kautta opeteltava. Koulussa erilaisia tekstilajeja harjoitellaan ja niitä opetellaan tuottamaan ja lukemaan, tavoitteena mahdollisimman monipuolinen tekstien osaaminen. Kieltä käytetään aina kontekstissaan, eikä ole yleistä tai täysin tyyliä kieltä, ja kun tekstiä kirjoitetaan tai opetellaan kirjoittamaan, kirjoitetaan se sen genren tai tekstiperinteen ehdoilla, jonne se on suunnattu. (Mäntynen 2006, 246–247, 249.)

Neutraalilla yleiskielellä tässä tutkimuksessa tarkoitan kieltä, joka on yleiskieltä, joka pyrkii säilyttämään neutraaliin tyyliin. Kielitoimiston ohjepankki määrittelee *yleiskielen* tarkoittavan kieltä, jota käytetään kirjoitettuna varsinkin julkisessa viestinnässä, uutisissa, kirjoissa ja

käyttöohjeissa (Kielitoimiston ohjepankki 2023b). Yleiskielen tarkoitus on olla yleinen ja yhteinen väline, ja siksi sen ymmärrettävyyden säilyttämiseksi on laadittu erilaisia käyttösääntöjä. Ne koskevat sekä oikeinkirjoitusta että kielioppia, joiden lisäksi yleiskielen tyyliä säädellään normeilla, jotka koskevat eri ilmausten käyttöä erityisesti asiateksteissä. Neutraalilla asiatyylillä kirjoitettuja tekstejä yhdistää yleensä se, että ne ovat yleiskielen suositusten mukaisia ja ne ovat julkisessa käytössä eikä niiden kirjoittajan oma tyyli yleensä tule tekstistä esille. Niiden sanavalinnat ovat neutraaleja niin, että lukijan huomio kiinnittyy itse asiaan eikä kielelliseen leikkittelyyn. (Kielitoimiston ohjepankki 2023b). Sen, mikä on neutraalia, määrittelemisen ei ole yksinkertaista ja määritelmän osuvuus riippuu sekä kontekstista että tulkitsijasta. Tässä tutkimuksessa *neutraalilla yleiskielellä* tarkoitan kieltä, joka noudattaa sekä yleiskielen muotonormeja että tyylinormeja. *Uutiskielellä* tässä tutkimuksessa tarkoitan kieltä, joka on tyyliältään ja muodoltaan tyyppillistä kirjoitetuille uutisille sekä kielen normien että perinteen kannalta katsottuna.

1.2 Aineisto

Tutkimukseni aineistona ovat Ylen vuoden 2024 aikana julkaisemien verkkouutisten otsikot ja niistä poimimani neutraalista yleiskielestä poikkeavat sanavalinnat. Tämä tutkimus keskittyy sanaston näkökulmaan eikä ota kantaa esimerkiksi aineiston otsikoissa tehtyihin muihin kielellisiin valintoihin tai otsikoiden kieliopillisiin rakenteisiin. Itse keräämäni otsikkoaineisto vuoden 2024 verkkouutisista koostuu 359 otsikosta ja 433 saneesta. Ero lukumäärissä selittyy sillä, että osasta otsikoita olen poiminut aineistoon useamman kuin yhden sanan. Olen tarkastellut aineistoa sanakirjan kanssa vasta kerättyäni aineiston koko vuodelta. Lopulliseen aineistoon, jonka olen tässä työssä analysoinut, olen ottanut mukaan ne otsikot, jotka sisältävät sanoja, joille Kielitoimiston sanakirja on ilmoittanut jonkin käyttöalamerkinnän.

Varsinainen analysoitu aineisto siis koostuu 192 otsikosta ja näistä poimituista 208 saneesta. Olen jakanut aineiston osioihin käyttöalamerkintöjen mukaan ja niiden sisällä edelleen luokkiin sanan sanaluokan tai vastaavan ominaisuuden perusteella. Käyttämäni osiot ovat *arkikielinen sanasto, kuvallinen sanasto ja muut tyyliä kuvaavat käyttöalamerkinnät*. Käyttämäni luokat ovat *substantiivit, verbit, adjektiivit, adverbit, yhdyssananosat, verbi-idiomit ja interjektio*.

Liitteenä oleva aineisto ei sisällä kaikkia keräämiäni otsikoita, vaan ainoastaan ne, joita olen tässä työssä käsitellyt. Tästä syystä aineiston otsikoiden sanojen numerointi ei myöskään ole juokseva, vaan alkuperäisen kuukausi kerrallaan vuodelta 2024 kerätyn aineiston numeroinnin mukainen. Numerointi on alkujaan ollut juokseva, ensimmäisenä tammikuun uutisista poimitusta joulukuun viimeisenä poimittuun sanaan, mutta koska liitteeksi lisäämästäni aineistosta olen jättänyt pois tyyliamerkinnättömät sanat, näyttää aineiston numerointi aukkoiselta. Koska joistain otsikoista on poimittu useampi kuin yksi sana, voi samalla otsikolla olla useampi numero, koska numeroinnin tarkoitus on yksilöidä sanat eikä otsikoita, joista ne on poimittu. Tämän lisäksi olen numeroinut käyttämäni kokonaiset otsikkoesimerkit ja tämä numerointi on juokseva. Tämä juokseva numerointi kulkee otsikkoesimerkkien edessä ja numerot, joka viittaavat sijaintiin aineistossa, ovat suluissa otsikon perässä. Olen käsitellyt tekstissä myös otsikoita, joita en ole kokonaisuudessaan lainannut muusta tekstistä erillisenä sisennettynä esimerkkinä. Nämä vain leipätekstissä esiintyvät osuudet olen merkinnyt vain numerolla, joka ilmaisee sijainnin aineistossa. Aineistosta lisää luvussa 4.

1.3 Aiheen aiempi tutkimus

Täsmälleen tästä näkökulmasta tai vastaavanlaisella aineistolla ei ole tehty aiempaa tutkimusta. Kuitenkin sekä uutiskieltä, Yleisradiota että toimitustyötä on kaikkia tutkittu erilaisista näkökulmista sekä kielitieteen että journalistiikan aloilla.

Toimituksen näkökulmasta aihetta on tutkinut Maija Saviniemi väitöskirjassaan *On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä: toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit* (Saviniemi 2015). Väitöskirjassaan Saviniemi tutki toimittajien kielenhuoltokäytäntöjä ja -tietoja sekä niihin liittyvää diskurssia muun muassa sen kautta, miten toimitushenkilökunta suhtautuu kielenhuoltoon ja millaisia kieliasepteja heillä on. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että lähes kaikki (97 %) vastanneet pitivät kielenhuoltoa tärkeänä. Aineistossa korostui vuorovaikutuksen ja tiedonvälityksen näkökulma. Toisaalta kielenhuoltoperiaatteista jouduttiin usein joustamaan ilmoituksenteossa ja myös puhekielisyyskäytäntöjä ja murteellisuuksia saattoi teksteissä näkyä. Saviniemen väitöskirjan alana on suomen kieli, ja kyselytutkimus oli suunnattu suomenkielisille sanoma- ja paikallislehdille sekä Yleisradion uutis- ja paikallistoimituksille. (Saviniemi 2015.)

Otsikointia lukijan näkökulmasta taas on tutkinut Valtteri Kykkänen klikkiotsikointia käsittelevässä gradussaan *”Aukaisisin sillai kiroillen”*: suomalaisen klikkiotsikointi yleisön arvioinnissa (Kykkänen 2018). Kykkäsen gradu on journalistiikan alaa, ja hän keräsi aineistonsa kahdella ryhmähaastattelulla, joissa haastateltaville esitettiin kymmenen suomalaisten medioiden julkaisemaa verkko-otsikkoa. Haastatteluiden perusteella selvisi, että lukijat kritisoivat sitä, että otsikko ei välittänyt tietoa, mutta kuitenkin avasivat otsikon, jos arvioivat sen aihepiirin itselleen tärkeäksi. Osassa tapauksista kevyt lähestymistapa ja lukemaan houkuttelu koettiin hyväksyttävänä, jos aihe ei ollut vakava. (Kykkänen 2018.)

Klikkiotsikoiden kielellisiä piirteitä on tutkinut Sini Leppänen gradussaan *Näitä asioita et tiennyt klikkiotsikoista – katso uskomattomat tutkimustulokset! Klikinsäästäjä-sivulla julkaistuissa klikkiotsikoissa esiintyvät kielelliset piirteet* (Leppänen 2016). Leppäsen gradun ala on suomen kieli ja hänen tutkimuskohteenaan keinot, joita klikkiotsikoissa käytetään lukijan mielenkiinnon herättämiseksi. Hän tutki kolmeasataa klikkiotsikkoa, joista kävi ilmi, että yleisimpiä näissä otsikoissa käytettyjä houkuttelukeinoja olivat demonstratiivipronominit, proadverbit, yleissubstantiivit, pakollisen argumentin puuttuminen, kesken jäävät otsikot ja persoonapronominit. Näiden lisäksi otsikoissa oli vuorovaikutteisuutta ja direktiivisyyttä. Leppänen toteaa gradussaan, että klikkiotsikointi voi synnyttää erilaisia mahdollisuuksia väärinymmärryksiin tai ne saattavat luvata enemmän kuin mitä uutinen tosiasiallisesti sisältää. (Leppänen 2016.)

1.4 Tutkimuskysymykset ja -hypoteesi

Tutkimuskysymykset:

1. Millaista neutraalista yleiskielestä tai tyypillisestä uutiskielestä poikkeavaa sanastoa Ylen verkkouutisten otsikoissa esiintyy?
2. Millaisia tehtäviä neutraalista poikkeavilla sanavalinnoilla voidaan ajatella olevan?

Tutkimushypoteesi: Uutiskielelle poikkeuksellisten sanojen käyttö otsikoissa on tarkoituksellista, ja sen tehtävänä on saada lukija avaamaan uutinen. Sanasto on ajoittain tyyllillisesti kuvallista ja räväkkää eikä aina pyri neutraaliuteen.

2 Uutinen, otsikointi, tunteet ja kuvat

Tutkimukseni kohteena ovat uutisotsikot ja uutisotsikoissa käytetty kieli. Kieltä tarkastelen tässä sanatasolla, tarkemmin yksittäisinä sanoina, jotka suhteutan kontekstiinsa eli uutiskieleen, otsikkoon konseptina ja itse uutiseen. Tässä teoriaosiossa esittelen uutista tekstilajina sekä otsikkoa ja sen tarkoitusta tekstissä. Koska kiinnostukseni kohteena ovat myös tietoisesti tehdyt kielelliset valinnat otsikoita kirjoittaessa, kerron lyhyesti myös niin kutsutuista klikkiotsikoista. Tutkimushypoteesini on, että neutraalista uutiskielestä poikkeavien tai räikeiden sanavalintojen tehtävä on saada lukija kiinnostumaan ja avaamaan uutinen. Näin otsikoiden sanavalinnat toimisivat osin samalla periaatteella kuin klikkiotsikoille tyypilliset rakennetason valinnat. Luvun lopussa käsittelen affektiivisuutta ja metaforisuutta, sillä useat aineiston sanat pyrkivät herättämään tunnereaktioita tai tuomaan kuvallista kieltä otsikkoon.

2.1 Uutinen tekstilajina

Kielitoimiston sanakirja määrittelee uutisen seuraavanlaisesti: 'vars. äskettäin tapahtunutta (yleisesti kiinnostavaa) asiaa koskeva tieto, kuvaus t. selostus' (KS uutinen). Suomen tietotoimisto (jatkossa STT) kuvaa uutisarvon syntyvän merkityksestä, yllättävyydestä, kiinnostavuudesta, ajankohtaisuudesta ja läheisyydestä. Harvat uutiset ovat uutisia vain siksi, että ne ovat tapahtuneet. Sen sijaan aiheen merkitys syntyy inhimillisistä, poliittisista ja taloudellisista vaikutuksista (STT päivämätön a, b). STT kehottaa aina käyttämään otsikkoa, joka on tyyliältään sama kuin itse uutinen. Vakavaan uutiseen ei sovi kevyt otsikko. (STT päivämätön c.)

Uutiskielen STT toteaa olevan yleiskieltä, jossa pahimmillaan väärä sanavalinta tuottaa väärinymmärryksiä ja asiavirheitä, jotka voivat vaikuttaa uutisoijan puolueettomuuteen. Otsikoinnissa tärkeintä on, että otsikko avaa uutisen olennaisimman tai kiinnostavimman sisällön, vaikka kaikkea otsikon ei tarvitsekaan kertoa. Otsikon pitää perustua itse uutiseen eikä se saa johtaa lukijaa harhaan. (STT päivämätön d.)

Uutisella on oltava oma erottuva todellisuuden hahmotustapansa riippumatta siitä, mitä aihetta uutinen käsittelee. Viestittävän asian valinta jo itsessään ratkaisee, syntyykö siitä kirjoittamalla uutinen vai jokin muu tekstilaji. Kuitenkin selvää on, että uutiselle tekstilajina

on ominaista, että sen laatija ei voi tuoda suoraan esiin omaa henkilökohtaista mielipidettään tai suhdettaan asiaan, eli uutinen on näin tyyppiltään muita tekstilajeja objektiivisempi. (Saukkonen, 2001, 61.)

Tekstilajilla eli genrellä on useita eri määritelmiä. Lyhyesti voidaan sanoa *genren* olevan suhteellisen vakiintunut, temaattinen, semioottinen ja rakenteellinen rekisteri tai konventionaalinen malli, joka on syntynyt kieliyhteisössä historiallisesti kehittyen ja joka kuuluu kielenkäyttäjien arkitietoon. *Tekstilaji* on kognitiivinen tilannekehystyyppi, joka realisoituu lukemattomien yksittäisten tekstien joukoksi. (Saukkonen 2001, 142, 190) Lisäksi *tekstilajilla* voidaan tarkoittaa kielen rakenteista ja muodoista lähtöisin olevaa luokkaa, joka luonnehtii kielen määrällisesti rajattuja kielellis-retorisia strategioita (Mäntynen 2006, 36). *Tyyli* taas on intrapersoonainen varieteetti, jolla on strategia tietyn päämäärän saavuttamiseksi eri kielenkäytön tilanteissa tietyn tilannekehysten mukaisesti. Sekä *tyyliä* että *tekstilajia* voidaan kuvailla samantyyppisin piirtein, joissa subjektiivista vaikutelmaa kuvaavat konnotatiiviset merkityspiirteet, jotka liittyvät sanastoon eivätkä kielioppiin (Saukkonen 2001, 145, 149).

Uutisen normiin kuuluu, että se kiteyttää sellaista pintatietoa, jonka pitäisi olla kenen tahansa todennettavissa sekä uskottavaa ja luotettavaa. Kielellisen aineistoanalyysin perusteella uutinen eroaa muista tekstilajeista pyrkimällä mahdollisimman objektiiviseen tarkasteluun ja esittämällä asiansa mahdollisimman reaalisenä, spesifisenä ja definitiivisenä yksittäisilmiönä. Piirteet ovat kuitenkin suhteellisia, kuten on myös uutisen objektiivisuus. (Saukkonen 2001, 156, 170.)

Asenne tekstissä voi pyrkiä olemaan mahdollisimman objektiivinen tai useammalla eri tavalla subjektiivinen. Asenne voi näkyä moraalisisina, sosiaalisina ja emotiivisina valintoina, jotka näkyvät sanastollisissa tai rakenteellisissa valinnoissa. Asenne voi olla *tahtova*, eli se pyrkii vaikuttamaan lukijan tahtoon, *tunteenomainen*, eli vastaanottajan tunteeseen vetoava tai *järkiperäinen*, jolloin teksti pyrkii vaikuttamaan lukijan ajatteluun. Samaan asiaan kohdistuvia liki synonyymisia sanoja käyttämällä tekstin asenne muuttuu, esimerkiksi kun valitaan, käytetäänkö ilmausta *rahankäytössä varovainen* vai *saita*, tai rakennetasolla valittaessa käytetäänkö väitelauseita, huudahduksia vai käskyjä. (Saukkonen 1984, 42.)

Tekstilaji vaikuttaa olennaisesti siihen, millaisia kielellisiä ja kielenhuollollisia valintoja sitä tarkasteltaessa tehdään. Kieltä katsotaan tilannekohtaisesti ja kielen valinnat tehdään kontekstin mukaan. Kielenhuoltoa ja tekstilajeja mietittäessä on otettava huomioon myös se, miten tekstejä luetaan ja millaisissa oloissa ihmiset kieltä käyttävät. (Tiililä 2012.) Olennaista uutisessa tekstilajina ei siis ole ainoastaan sen kirjoittajan näkökulma, vaan myös se, miten uutista luetaan ja millaista tietoa se välittää.

2.2 Otsikon tarkoitus

Otsikko on lehtikirjoituksen tai muun kirjallisen tekstin nimi (KS *otsikko*). Kielitoimiston ohjepankki kertoo otsikon olevan tekstikokonaisuuden osa, joka kertoo jotain olennaista sen jälkeen tulevasta tekstiosuudesta. Otsikko tiivistää asian sisällön napakasti ja informatiivisesti. Ohjepankki nimeää verkkolehden otsikoiden tavoitteeksi tarjota tietoa ja houkutella lukemaan, vaikka ne olisivatkin muita otsikoita pidempiä muodoltaan. (Kielitoimiston ohjepankki 2023a.)

Kotuksen julkaisemassa *Kielikello*-lehdessä Moilanen (2012) kuvaa otsikkoa tekstiä jäsentäväksi ja yleiskuvaa antavaksi. Näiden lisäksi otsikon tehtäviin kuuluu kertoa lyhyesti, mistä tekstissä on kyse ja mitkä sen tarkoitus ja näkökulma ovat. Otsikon tyyli valitaan sen mukaan, millaisesta tekstistä on kysymys. (Moilanen 2012.)

Otsikot, erityisesti uutisotsikot, ovat perinteisesti olleet lyhyitä tiivistelmiä otsikoimansa tekstin sisällöstä. Otsikko ja ingressi yhdessä esittävät tiiviisti uutisen pääasiallisen sisällön. Hyvä otsikko kertoo lukijalle suurimman mahdollisen määrän tietoa pienimmällä mahdollisella prosessoinnilla. Otsikot ohjaavat yksittäiset lukijat heille relevanttien aiheiden äärelle antamalla riittävän tiedon siitä, onko aihe sellainen, että sen lukemiseen kannattaa käyttää aikaa. (Dor 2003, 697, 719, 720.)

Niin sanotulla *klikkiotsikolla* tarkoitetaan klikkausjournalismille tyypillistä, jutun avaamiseen houkuttelevaa otsikkoa (KS *klikkiotsikko*). *Klikkausjournalismi* taas on journalismin tyyppi, jossa otsikot laaditaan sillä tarkoituksella, että lukijan uteliaisuus saa hänet avaamaan uutisen (KS *klikkausjournalismi*), eli ”klikkaamaan” sen auki. Jos otsikon tehtävä on antaa yleiskuva tekstin sisällöstä (Moilanen 2012), ei klikkiotsikko tätä tehtävää aina täytä. Tässä työssä en kuitenkaan tutki klikkiotsikoita, vaan otsikoissa käytettyä tyyliarvoltaan poikkeavaa sanastoa.

Kuitenkin esimerkiksi räväköillä ja liioittelevilla sanavalinnoilla voidaan ajatella olevan otsikossa samantyyppinen tehtävä kuin klikkiotsikoilla: saada lukijan uteliaisuus heräämään niin että hän avaa uutislinkin.

2.3 Affektiivisuus ja metaforisuus

Tieteen termipankki määrittelee *affektiivisen ilmauksen* sanaksi, kielelliseksi konstruktioksi tai muuksi kieliopilliseksi muodoksi, jonka tehtävä on muun muassa osoittaa puhujan tunnetilaa, asenteita tai niiden muutoksia tai joka kuvaa ja nimeää aiempien asiantilojen emotionaalisuutta. Sanojen ja muiden edellä mainittujen lisäksi affektiivisuus voi ilmetä taivutusmuotoina, johdoksina tai syntaksisina muutoksina, esimerkiksi joidenkin lauseenjäsenten poissaolona. (Tieteen termipankki 2025a.)

Iso suomen kielioppi (jatkossa ISK) kertoo *affektiivisuuden* olevan kieliopissa konventionaalistuneita konstruktioita tai muita kielenaineiksia, jotka osoittavat puhujan suhtautumista tai asennoitumista puheena olevaan asiaan. Näitä ovat esimerkiksi vastaanottajalle kohdistetut pyynnöt ja kehotukset, syytökset, hellittelyt ja kiusoittelut. Puhuttelutavan sijaan asiantilaan kohdistuvaa affektiivisuutta ovat arviot, kannanotot ja näiden vahvemmat versiot eli päivittelyt ja sadattelut. Näiden lisäksi affektiivisuutta ilmaistaan haukkuma-, voima- ja kirosanoilla, interjektioilla ja affektiivisilla johdoksilla. ISK mainitsee, että myös slangi- ja deskriptiivisanat sisältävät usein affektiivisiä sävyjä. (VISK § 1707.)

Metaforalla tarkoitetaan kielikuvaa, joka yhdistää kahden eri käsitteistyksen ilmauksia, joiden välillä on myös samankaltaisuutta. Metaforat eivät ole pelkästään kaunokirjallisen kielen ominaisuus, vaan sanojen ja ilmausten metaforallista käyttöä löytyy kaikesta kielenkäytöstä. Jatkuvassa käytössä olevat metaforat saattavat automatisoitua, eikä niiden kuvallisuus silloin ole enää selkeä piirre ja niiden ilmaisullinen teho saattaa kadota. Jokapäiväisessä kielenkäytössä tällaisia ovat esimerkiksi *hallitus kaatui*, vaikka kukaan ei todellisuudessa kaadu, tai merkityksenmuutoksen läpi käynyt 'tajuamista' merkitsevä *ymmärtää*, joka on alun perin tarkoittanut jonkin asian ympäröimistä. (Tieteen termipankki 2025b ja 2025c.)

Metaforat liittyvät affektiiviseen kielenkäyttöön kolmella eri tasolla. Ensimmäinen niistä on käsitteellinen: metaforilla rakennetaan tekstissä vertauskuvallista järjestelmää, jossa lukijalle

tarjotaan jollain tapaa affektiivista positiota. Toisella tasolla metaforat itsessään saattavat tuoda tekstiin affektiivista intensiivisyyttä kulttuurisesti latautuneisiin tai merkityksellisiin kohteisiin viittaamalla. Kolmannella eli poeettisella tasolla viestin muoto tuo metaforan tekstiin. Metaforilla voidaan journalismissa rakentaa yleisösuhdetta, ja metaforallinen kieli tuo tekstiä lähemmäs lukijaa ja ohjaa lukijan suhtautumista sekä ymmärrystä käsiteltävästä aiheesta. Metaforien käyttö ei välttämättä liity pelkästään tekstin välittämiin tunteisiin tai arvoihin, vaan ne voivat myös jäsentää ja merkityksellistää sisältöä yleisölle. Käytetyllä kielellä voidaan säädellä tekstin intensiteettiä ja energiaa ja pidentää tai lyhentää aiheen ja lukijan välistä etäisyyttä. Näiden lisäksi metaforan tehtävänä voi olla saada lukija tarttumaan aiheeseen sekä popularisoida ja dramatisoida aihetta. (Vainikka ym. 2020, 266–268.)

3 Metodit ja niiden soveltaminen

Tutkimusmetodeina tässä tutkimuksessa olen käyttänyt aineistopohjaista laadullista kielen tutkimusta ja tyylintutkimusta. Näiden lisäksi tutkimusta tehdessäni oma kielitajuni on ollut tärkeä työkalu aineistonkeruussa ja -analyysissa. Kielitajun tukena aineistoa kerätessäni ja analysoidessani olen käyttänyt lähteinä sanakirjoja, näistä tärkeimpänä *Kielitoimiston sanakirja*. *Nyky-suomen sanakirjaa* päätin jättää käyttämättä, koska se ei kuvaa nykyistä kielenkäyttöä, vaan viime vuosisadan alkuvuosikymmenten kieltä (Kotus.fi, päivämätön). Sanakirjalähteistä olen merkityksen määritelmien lisäksi hakenut tukea, kun olen luokitellut otsikoiden sanoja tyyliltään muiden muassa arkisiksi ja kuvallisiksi. Tutkimus on laadullista eli kvalitatiivista empiiristä tutkimusta, mutta aineiston analyysissa käytetty osin myös kvantitatiivisia keinoja.

3.1 Kielitaju tutkimusvälineenä

Tutkimuksen aineistoa kerätessäni ja sitä analysoidessani kielitaju eli introspektio on ollut yksi keskeisimmistä käyttämistäni metodeista. *Kielitajulla* tarkoitetaan äidinkielen puhujan käsitystä omasta kielestään. Siihen kuuluu muun muassa se, että kielen käyttäjä tunnistaa omasta kielestään kielenmukaisia ja -vastaisia ilmauksia. Se kehittyy kieltä oppiessa ja on myöhemmin myös harjaannutettavissa oleva taito. Kielitaju on sisäistettyä tietoa, joka kertoo kielen käyttäjälle, mikä kielen puitteissa on mahdollista ja mikä ei. Tieto on osa yhteistä normijärjestelmää, jonka jokainen kielenpuhujasta yleensä lapsena oppiessaan omaksuu ja oppii käyttämään. Normit eivät sinänsä ole yksittäisen kielenkäyttäjän muutettavissa, mutta ne voivat kielen luonnollisesti kehittyessä muuttua. Se mikä kielessä on hyväksyttävää, ei ole yksittäisen kielenpuhujan mielipide, vaan koko puhujayhteisön jakama tieto. (Hamunen–Huumo 2020, 199–201.)

Kun kielitajulla on aineiston valinnassa ja rajaamisessa roolinsa, tulee aineiston koon olla riittävän suuri, että tutkimuskysymykseen on mahdollista vastata luotettavalla tavalla. On myös mahdollista, että aineistoon perustuvat havainnot kielestä ja sen ilmiöistä muuttavat aiemmin intuitioon perustuneita käsityksiä kielijärjestelmästä. (Heikkinen ym. 2012, 329.) Vaikka tutkittava aineisto olisi laaja ja edustava ja analyysiohjelma tarkoituksenmukainen, ei se riitä tulkintojen ja päätelmien tekemiseen tulosten merkityksistä tutkimukselle, vaan siihen vaaditaan tutkimuksen tekijän intuitiota ja kielitajua (Jantunen 2009, 108).

Kielentutkimuksessa ja sen perinteissä kielitajun käyttö on erikseen tiedostettu ja harjoitettu metodi. Sillä pyritään tieteellisesti kuvaamaan jotakin osaa kielestä ja selittämään yhä tarkemmin käsitteellistettäviä asioita kielessä. Kielitajulla tarkoitetaan kielellisten ilmiöiden arviointia myös niiden hyväksyttävyyden tai merkityksen kannalta. Omaan kielitaitoon ja arviointikykyyn nojaaminen on olennainen asia kielitajun käytössä. Kielitajulla ei tarkoiteta kielenkäyttäjän tietoa siitä, mikä on oikeakielistä, tai kielenohjailua vaan kielenkäyttäjän tietoa kielestä ylipäätään ja myös sen normittamattomista muodoista kuten puhekielestä, sosiolekteistä tai murteista. (Hamunen–Huumo 2020, 209, 212, 213.)

Kielitajuun kuuluu ei-kielenmukaisuuden tunnistamisen ja ymmärtämisen lisäksi myös sanojen erilaisten merkitysvivahteiden tunnistaminen. Se, johtaako sanan korvaaminen toisella lauseen merkityksen muuttumiseen, ei ole välttämättä yksiselitteistä, vaan voi vaatia äidinkieliseltäkin tutkimuksen tekijältä harjaantunutta kielitajua ja tuottaa ongelmia tutkimusta tehtäessä. (Hamunen–Huumo 2020, 202.) Kielitaju ei ole kielenpuhujalle yksittäisten faktojen loputon lista, vaan sen sijaan useat tiedot kielestä muodostavat erilaisia järjestelmiä kielen säännöistä, osista ja tasoista (Hamunen–Huumo 2020, 206). Introspektio sopii erityisen hyvin eri rekisterien tai tyylien määrittelyyn. Se, miten sanat eroavat tyyllisesti toisistaan, on kielitajun takana. Talmy (2018, 223–224) antaa tästä englanninkielisen esimerkin, jossa kolme 'vatsaa' merkitsevää sanaa *stomach*, *belly* ja *tummy* ovat kaikki sävyiltään erilaisia, ja kielitajulla nämä on mahdollista erottaa toisistaan, usein jopa sen kummempia ajattelematta. Suomeksi tämä esimerkki kääntyy alkuperäistä vastaavalla tavalla *vatsa*, *maha* ja *masu*, joilla kaikilla on hieman eri merkitys, vaikka tarkoite on sama.

Kielitajun käytölle tutkimusmetodina on esitetty useanlaista kritiikkiä. Muun muassa sitä, että kielitaju on viime kädessä subjektiivista, eli siihen on pääsy vain sen käyttäjällä itsellään, on käytetty perusteluna sille, ettei metodi ole pätevä. Kielitajun avulla tehty tutkimus esitetään kuitenkin myös yhteisesti tiedeyhteisön arvioitavaksi. Toinen esitetty perustavanlaatuinen kritiikki on, että kielitaju olisi epävarmaa ja vaihtelevaa. Tätä vastaan on perusteltu sillä, että kielitaju perustuu sosiaalisesti jaettuun ja yhteisesti tiedettyyn tietoon. On esitetty, että tutkijan on aina tiedostettava oma asemansa kielitajun käyttäjänä ja kielitajun käyttöön liittyvät ongelmat. (Hamunen–Huumo 2020, 223.)

Vaikka introspektio eli kielitaju on edelleen yksi käytetyimmistä metodeista kielitieteessä, yhä useammin väitetään, ettei sen käyttäminen ole riittävän empiiristä tai objektiivista tai että sitä ei voisi toistaa, mikä taas on yksi tieteellisen tutkimuksen perusvaatimuksista. Osa metodeista ei tietenkään sovi kaikkeen, ja osa sopii paremmin yhdenlaiseen kuin toisenlaiseen tutkimukseen, mutta yhtäkään kielitieteellistä metodologiaa ei sopisi pitää ylivertaisena muihin nähden (Talmy 2018, 218, 219).

Erityisesti merkitykseen liittyvät kielentutkimuksen alat, kuten tässäkin sävyyn ja tyyliin liittyvät, ovat sellaista tutkimuksen alaa, jota ei käytännössä voi tehdä ilman, että tulisi samalla käyttäneeksi kielitajua (Talmy 2018, 223). Kielitaju on olennainen työkalu lähes kaikessa kielitieteellisessä tutkimuksessa, vaikka se olisikin sitä ikään kuin muiden, näkyvämpien metodien ohella. Saamastaan kritiikistä huolimatta kielitaju ei ole epätieteellinen tai sattumanvarainen metodi, vaan harkitusti käytettynä väline, joka voi tuoda tietoa, jota muuten ei saavutettaisi. (Hamunen–Huumo 2020, 233–234.)

Kielentutkijan työkaluna kielitajun käyttö voidaan jakaa kolmeen mahdolliseen vaiheeseen. Näistä ensimmäinen on kielitajun käyttö tutkimuksen suunnittelussa ja tutkimusongelman muodostamisessa, toinen esimerkkien sepittäminen tutkimusta tehdessä ja kolmas kielitajun käyttö tutkimusaineiston analysointivaiheessa. (Hamunen–Huumo 2020, 201.) Näistä kolmesta olen tässä tutkimuksessa hyödyntänyt ensimmäistä ja kolmatta. Käytännössä kielitajun käyttö tässä tutkimuksessa on tutkimuksen suunnitteluvaiheessa ollut ideointia, aiheen rajausta ja tutkimuskysymysten muotoilua aineistoon peilaten. Aineistoa kerätessäni olen käynyt uutisotsikot läpi kielitajuni avulla harkiten, esiintyykö löytyneissä otsikoissa sanoja, jotka sopivat tyyliin tutkimuksen aineistoon. Kerätyt otsikot olen vastaavasti käynyt uudelleen läpi niiden sanastoa ja tyyliä harkiten, minkä jälkeen olen käynyt ne vielä läpi sanakirjan kanssa saadakseni tukea kielitajun kautta saamilleni havainnoille. Analyysivaiheessa kielitajun käyttö on ollut tätä vähäisempää, kun painopiste on ollut jo valikoituneissa otsikoissa ja sanoissa. Kuitenkin analyysivaiheessakin kielitaju on ollut välineenä sanojen luokittelussa, joka on ollut osa analyysityötä.

3.2 Aineistopohjainen laadullinen kielentutkimus

Laadullisen kielentutkimuksen käyttäminen välineenä aineistopohjaista tutkimusta tehdessä tarkoittaa pyrkimystä aitojen kielenkäyttöaineistojen tutkimiseen niin, että tuloksena on laaja

ymmärrys tutkittavasta kohteesta. Laadullisessa kielentutkimuksessa aineistopohjaisen tutkimuksen tausta-ajatus on, että kieli, jota on käytetty autenttisesti omassa luonnollisessa ympäristössään, antaa parhaat valmiudet tutkia kyseistä ilmiötä, sillä se kuvaa todellisuutta mahdollisimman hyvin. Metodi sopii erityisen hyvin aineistojen ja monitahoisten ilmiöiden tarkasteluun, ja se soveltuu myös aiemmin harvemmin tutkittujen aiheiden tutkimukseen, koska se mahdollistaa aineiston yksityiskohtaisen tarkastelun ja käsittelyn (Luodonpää-Manni–Ojutkangas 2020, 412, 414–416). Analyysia tehdessäni olen käyttänyt digitaalisia apuvälineitä. Aineistoa kerätessäni olen sen kokoamiseen ja käsittelyyn käyttänyt taulukkolaskentaohjelma Microsoft Exceliä ja myöhemmin jatkokäsittelyyn ja luokitteluun tietokantaohjelma Microsoft Accessia. Aineiston järjestelyn apuna voi käyttää lähes mitä vain systemaattista tapaa (Luodonpää-Manni–Ojutkangas 2020, 413), ja tässä tutkimuksessa Excel ja Access valikoituivat käytettäväksi apuvälineiksi niiden saatavuuden ja käytettävyyden vuoksi. Tekoälyä en ole käyttänyt missään tutkimuksen vaiheessa.

Aineistolähtöinen laadullinen tutkimus voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen. Ne ovat aineiston *pelkistäminen*, aineiston *ryhmittely* ja *teoreettisten käsitteiden luominen* aineistosta. *Pelkistämässä* eli *redusoinnissa* tutkimukselle epäolennainen karsitaan kokonaisesta aineistosta pois. Pelkistetty aineisto listataan, ja tässä vaiheessa on myös hyvä huomioida samojen sanojen useat esiintymät. *Pelkistämistä* seuraa *ryhmittely* eli *klusterointi*, jossa aineistosta poimitut luokitellut ilmaukset käydään läpi ja jaetaan samankaltaisuuksien tai eroavaisuuksien mukaan edelleen alaluokkiin ja nimetään sopivin käsittein. *Pelkistämisen* ja *ryhmittelyn* jälkeen siirrytään analyysissä *käsitteellistämiseen* eli *abstrahointiin*, jossa aineistolähtöinen laadullinen sisällönanalyysi tapahtuu yhdistelemällä käsitteitä ja muodostamalla kuva tutkimuskohteesta aineiston perusteella. Aineisto liitetään aiempiin teorioihin ja tuotetaan tulos, jossa aineisto kuvataan mallien, käsitteiden, teorioiden ja aineistoa kuvaavien teemojen kautta. (Tuomi–Sarajärvi, 2018, 122–127.) Aineiston keräämisestä ja järjestämisestä tarkemmin luvussa 4.

Laadullista aineistopohjaista tutkimusta tehtäessä tutkimusaineiston koko on pidettävä kohtuullisena, koska aineiston käsittely tehdään käsityönä (Luodonpää-Manni–Ojutkangas 2020, 420). Tässä aineisto on rajattu kalenterivuoden 2024 uutisotsikoihin, koska jo yhden vuoden ajalta kerätyt 359 otsikkoa tuottivat 321 lekseemiä. Laadulliseen aineistopohjaiseen kielentutkimukseen kuuluu myös aineiston luokittelu ja koodaaminen, jolla tarkoitetaan aineistoon otettujen sanojen ominaisuuksien nimeämistä (Luodonpää-Manni–Ojutkangas

2020, 421). Järkevän kokoinen aineisto mahdollistaa sen, että aineistoon pystyy paneutumaan riittävästi ja että siitä pystyy hankkimaan systemaattisesti tietoa koodauksen avulla (Luodonpää-Manni-Ojutkangas 2020, 431). Määrälliset tiedot ovat useasti laadullisessakin tutkimuksessa rajauksien ja lähtökohtien perusteena (Luodonpää-Manni-Ojutkangas 2020, 433), ja tässäkin tutkimuksessa sen suuntaan ja rajaukseen on vaikuttanut sanojen ja niiden ominaisuuksien kuten sanaluokan ja käyttöalamerkintöjen määrällinen esiintyvyys. Tutkimusmetodin aineistopohjaisen kielentutkimuksen lisäksi olen käsitellyt tämän tutkimuksen aineistoa osin aineistovetoisen kielentutkimuksen metodein. Näiden eroista kerron lisää seuraavassa kappaleessa. Vaikka olenkin määritellyt tutkimuskysymykset ja alustavan luokittelun jo ennen aineiston keruun varsinaista aloittamista, ovat aineiston keräämisen aikana aineistosta tekemäni havainnot muokanneet tutkimuksen suuntaa ja aineiston käsittelyä. Aineistopohjainen tai aineistovetoinen tutkimus ei tarkoita, että aineiston kategoriat syntyisivät ilman teoriataustaa: tutkittavan ilmiön havainnointia ohjaavat myös tutkijan aiemmat tiedot tutkittavasta asiasta, teoriasta ja valituista metodeista (Luodonpää-Manni-Ojutkangas 2020, 435).

Aineistopohjaisessa tutkimuksessa tutkijan omat havainnot ja intuitio tutkimuksen kohteena olevasta kielestä sekä aiempaan tutkimukseen perustuva teoria ja hypoteesi ovat tutkimuksen lähtökohtana. Aineistovetoisessa metodissa taas painopiste on tutkimusaineistossa kokonaisuutena, ja ilmiöiden toistumisella aineistossa sekä niiden esiintymistiheydellä on merkitystä. Aineistovetoinen tutkimus pyrkii löytämään mahdollisesti tärkeitä kielen ilmiöitä, joita ei ilman kyseisen aineiston tutkimusta olisi välttämättä mahdollista nähdä. Tutkimuksen edessä aineistoon syvälinen perehtyminen saattaakin tehdä tutkimuksesta aineistopohjaisen sijaan aineistovetoisen, jos aineistosta itsestään nousee kiinnostavia ilmiöitä, jotka kaipaavat tarkempaa selvittämistä. Aineistopohjainen ja -vetoinen tutkimus eivät kuitenkaan ole tällä hetkellä vakiintuneet selvästi määritellyiksi metodeiksi vaan niiden rajat ovat hämärät. Aineistopohjaisen tutkimuksen voidaan lisäksi ajatella olevan eräänlainen yläkäsite, jonka alle aineistovetoinen tutkimus sijoittuu. Aineistovetoinen tutkimus on pohjimmiltaan kvalitatiivista ja havainnoilla, jotka kvalitatiivisesti saadaan, voidaan selittää kvantitatiivisia löytöjä. Intuitio ohjaa tulosten tulkintaa. (Jantunen 2009, 102–103, 105, 106.)

Aineistolähtöisen analyysin perusajatus on pyrkiä löytämään tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analysoitava materiaali valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Aiempien aiheesta tehtyjen havaintojen ei pitäisi vaikuttaa

analyysin toteuttamiseen, vaan aineistolähtöinen analyysi tehdään sellaisenaan ja vasta viimeisessä vaiheessa yhteenvetoa tehtäessä sitä verrataan hypoteesiin ja aiempaan teoriaan. Aineistolähtöisen analyysin ongelmana onkin, ettei tämä käytännössä ole mahdollista ja on yleisesti hyväksytty periaate, että havainnot analyysia tehtäessä ovat teoriapitoisia. Analyysista voi olla tunnistettavissa aiemman tiedon vaikutus, mutta sen asema voi teorian testaamisen sijaan olla uusia ajatuksia luovaa. (Tuomi–Sarajärvi 2018, 108–109.)

Tekstilajitutkimus, tässä tapauksessa uutisotsikoiden tutkimus, on itsessään aineistojen analysointia. Tekstejä tarkastellaan ja teksteistä tehdään niihin liittyviä tulkintoja niiden lajityypillisistä piirteistä. Tekstilajitutkimuskin kuuluu empiirisen tutkimuksen piiriin, ja se pyrkii vastaamaan samoihin kysymyksiin, kuten millainen analyysi on käyttökelpoinen ja millaista ja miten hankittua aineistoa tutkimukseen käytetään. Aineistopohjaisessa tutkimuksessa hypoteeseja tai intuitioon ja aiempaan teoriaan perustuvia kysymyksiä selvitetään nimenomaan aineiston kautta tarkastellen. Aineistovetoisessa tutkimuksessa taas aineisto toimii suorana lähtökohtana teorian, hypoteesin ja kielellisten ilmiöiden kategorisoinnissa. Kuten edelläkin mainittiin, näiden kahden raja ei ole selkeä. Yksi aineistopohjaisen tutkimuksen osa-alueista on kvalitatiiviset tutkimukset, jotka pohjaavat laajan aineiston järjestelmälliseen analyysiin ja jotka ovat saaneet alkunsa aiemmasta tutkimuksesta tai tutkijan intuitiosta. Suurin osa Suomessa tehdyistä tekstilajitutkimuksista lukeutuu tähän. (Heikkinen ym. 2012, 325–326.) Kielitieteellinen tutkimus yleensä ei voi olla puhtaasti kvalitatiivista tai kvantitatiivista, sillä molemmissa on piirteitä toisistaan. Tutkimus voi alkaa kvalitatiivisista lähtökohdista ja päättyä esittämään kvantitatiivisia tuloksia. (Heikkinen ym. 2012, 330.)

Tekstilajit voivat ajan kuluessa muuttua, ja lingvistiksi keskeinen oletus on, että nämä muutokset näkyvät myös kielessä. Tämän takia tekstilajien muutoksia tutkittaessa keskeisimpänä huomion kohteena ovat tekstien kielelliset piirteet. Yleensä lingvistiksi tekstilajitutkimuksessa keskitytään yhteen tekstilajiin ja sen sisällä yhden muutoksen tai piirteen seuraamiseen. Muutokselle rajataan tutkittava aikajakso ja lisäksi sille on tarpeen pyrkiä etsimään myös kielenulkoisia selittäviä syitä. Vaikka tavoitteeksi olisi asetettu tekstilajin nykypiirteiden kuvaaminen, voi vertailu ajallisesti aiempiin vastaaviin teksteihin auttaa näkemään eroja ja kummankin ajanjakson ominaispiirteitä. Aineistossa ilmenevä muutos voidaan nähdä tekstilajin sisäisenä, mutta yleensä sitä voidaan kuitenkin selittää

kontekstilla, kielenulkoisella käyttötilanteella. Tekstipainotteisessa yhteiskunnassa tekstilajien muutos on nopeaa ja laajaa. (Kankaanpää 2012, 284–295.)

3.3 Tyylintutkimus kielitieteessä

Kielitieteessä termillä *tyyli* tarkoitetaan laajasti sitä, miten kielellinen vaihtelu järjestyy diskurssissa merkityksellisesti. Tyylillisellä vaihtelulla on monia keskeisiä muuttujia, joihin lukeutuvat muun muassa kielen käyttötilanne, kielenkäyttäjä, viestinnän päämäärä ja kulttuurinen tilanne ajallisesti ja sosiaalisesti. Tietyillä teksteillä, tilanteilla ja tekstilajeilla on omat ominaiset kielelliset valintansa. Koska tyyli liittyy aina inhimilliseen toimintaan, on tyylivalinnoilla väistämättä sosiaalisia, ideologisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia. Tyyli on valintoja, mutta kaikki tekstiä kirjoittaessa tehdyt valinnat eivät välttämättä ole olennaisia ja tyylejä toisistaan erottavia. (Voutilainen 2012, 77.)

Tyylintutkimus yhdistetään helposti kaunokirjallisuuteen ja kirjallisuudentutkimuksen harjoittamaan tyylintutkimukseen. Tyyli on kuitenkin kaikkia tekstejä koskeva tutkimuksenaihe. Tyylintutkimusta, joka kohdistuu muihin kuin kaunokirjallisiin teksteihin, on tavattu kutsua yleiseksi tyylintutkimukseksi, jossa tyyliä tarkasteltaessa pääpaino on tekstien tulkinnan sijaan siinä, miten erilaisia tyylejä kuvataan ja miten tyylillä voidaan luokitella tekstejä tilanteisen vaihtelun näkökulmasta. Tietyn kielenpiirteen asema tyylille olennaisena piirteenä eriytyy sen mukaan, kuinka tiiviisti tietyn kielen piirteen, oli se sitten syntaktinen, semanttinen tai leksikaalinen, käyttö rajoittuu juuri tiettyihin tilanteisiin. Kuitenkaan kielenpiirteen olennaisuus suhteessa tyyliin ei synny pelkästään siitä, miten usein se tyyliässä esiintyy, vaan olennaista on myös se, mikä kielenpiirteen suhde on kyseisen tyylin kontekstuaaliseen normiin. (Voutilainen 2012, 82.) Esimerkiksi uutisten tyyliä on verrattava muiden uutisten tyyliin ja runojen tyyliä muiden runojen tyyliin, minkä lisäksi eri tekstilajien sisällä on omia, tarkempia alakategorioita, joihin tekstin tyylin voi sijoittaa. Tässä tutkimuksessa erittelen juuri perinteisestä uutiskielestä ja neutraalista yleiskielestä poikkeavia valintoja: sanavalintoja, jotka rikkovat odotettua tyylinormia. Toisaalta tietyn tyyliä rikkovan valinnan voidaan nähdä toimivan huomiota herättävänä juuri sen poikkeavuuden vuoksi.

Tekstin kirjoittaja valitsee tyylin ja tyylin muuttujat sen mukaan, mikä on tekstin päämäärä ja tarkoitus, ja tekstin lukija lukiessaan suhteuttaa saamansa tyyli-informaation vastaavien tekstien kontekstissa relevantteihin normeihin, jotka hän tuntee. Tyylivalinnat nähdään sekä

tietoisina että tiedostamattomina valintoina, jotka taas käytännössä näkyvät kieliopin ja kielen eri tasoilla. (Voutilainen 2012, 82.) Korpuslingvistiksi tyylintutkimuksessa aineiston teksteille ominaisia, tai tämän tutkimuksen tapauksessa epäomaisia, tyylipiirteitä tutkitaan etsimällä aineistosta kvantitatiivisesti erilaisia yhdenmukaisuuksia tai yhteisesiintymiä (Voutilainen 2012, 83). Korpuksena tässä tutkimuksessa on tyyliltään poikkeavia sanoja sisältävät uutisotsikot vuodelta 2024.

Tyylintutkimukseen suuntautuvaa kritiikkiä on esitetty muun muassa siitä, miten tyylipiirteitä jaetaan kategorioihin, mikä on yksittäisen piirteen ja tyylillisen kokonaisuuden suhde, miten tyyli hahmottuu suhteessa kontekstiin ja miten tyylialyysit olisivat luotettavasti perusteltavissa. Lisäksi haasteena on se, miten kvantitatiivisesti saadut tyylitutkimustulokset vertautuvat siihen, miten tekstin lukijat todellisuudessa kokevat tyylivalinnat. (Voutilainen 2012, 85–86.) Sama ongelma tulee vastaan tässäkin tutkimuksessa. Tyylillisesti erottuvia sanoja on mahdollista perustella sanakirjaesimerkein, jos sana on luokiteltu esimerkiksi arkiseksi tai alatyyliseksi. Toisaalta sanavalinnan tyyli voi erottua juuri siksi, että se on otsikko- ja uutiskontekstissaan poikkeava tai väritynyt, vaikkei se kontekstista irrallisena sitä olisikaan.

Jokaisella kielenpuhujalla voidaan ajatella olevan tilastollinen kompetenssi eli niin sanottu intuitiivinen ajatus siitä, mitkä kielen kategoriat ovat yleisiä ja mitkä eivät, tai laajemmissa kielen yksiköissä, mitkä ovat tietyille teksteille tai tekstilajeille ominaisia rakenteita. Mitään kielentutkimusta ei ole mahdollista tehdä täysin ilman intuitiota, koska kielentutkija on aina myös kielenpuhija, jolla on tuntuma omasta kielestään. Tekstilajin tunnistaminen vaatii intuitiota, ja jo pelkkä aineiston valinta on asia, johon tutkijan intuitio väkisininkin vaikuttaa. (Heikkinen ym. 2012, 328–329.)

4 Aineiston esittely ja analyysin vaiheet

Tässä luvussa esittelen ensin vuodelta 2024 keräämäni otsikkoaineiston ja kerron, miten olen jakanut sen osioihin ja luokkiin aineiston analyysia varten. Seuraavassa luvussa 5 siirryn varsinaiseen analyysiin. Aineistoesimerkeissä olen otsikon perään kirjannut numeron, joka ilmaisee otsikon sijainnin aineiston otsikkolistassa. Kaikki analysoidun aineiston otsikot ovat samoin numeroituna työn liitteenä. Sanojen numerointi on määräytynyt sen mukaan, missä järjestyksessä niitä sisältävät otsikot on aineistoon poimittu. Ajallisesti aineiston otsikot alkavat tammikuun alusta ja päättyvät joulukuun loppuun, mutta kuukausien sisällä niiden järjestys ei ole julkaisupäivän mukainen, koska otsikot eivät ole tulleet haussa esiin kronologisessa järjestyksessä. Tämän lisäksi olen numeroinut jokaisen kokonaisuuden työssä lainaamani esimerkkiotsikon juoksevilla numerolla siinä järjestyksessä, jossa ne työssä esiintyvät. Esimerkkien juokseva numerointi on jokaisen esimerkin edessä.

Tutkimuksen aineistona käytän itse keräämiäni uutisotsikoita vuodelta 2024. Aineistoni uutisotsikot olen koonnut hakemalla kuukausi kerrallaan kaikki haku.yle.fi-sivun tuottamat uutistulokset vuodelta 2024. Hakusivu ilmoittaa hakutyökalujen koskevan vain artikkelisisältöjä, joten lyhyitä sähköisiä päivittäisuutisia tai päivittyviä uutisjuttuja ei hakutuloksissa ole mukana. Olen kuukausi kerrallaan käynyt läpi kaikki hakutuloksena tulleet otsikot ja poiminut niistä ne, joissa oman kielitajuni perusteella on käytetty sanoja, joita ei yleensä esiinny neutraalissa yleiskielessä. Näin saamani vuoden 2024 uutisotsikot olen kerännyt ensin Excel-taulukkoon, jossa olen kirjannut jokaisesta otsikosta omalle rivilleen siitä poimimani sanat, niiden perusmuodon, sanaluokan, uutisen aiheen, uutisen julkaisupäivämäärä, poimintapäivämäärän, linkin uutiseen sekä tiedon siitä esiintyykö poimittu sana otsikon lisäksi muussa uutisessa vai ei. Tietoa siitä, esiintyykö sana otsikon lisäksi leipätekstissä tai siitä mikä toimituksen uutiselle merkitsemä aihe on, en päätenyt tutkimuksessa käyttämään. Keräämäni tiedot olen sitten siirtänyt Access-taulukkoon, josta käsin olen lähtenyt aineistoa analysoimaan. Olen etsinyt kaikki sanat *Kielitoimiston sanakirjasta* ja merkinnyt kunkin sanan kohdalle tiedon siitä, onko se sanakirjassa merkitty tyyliltään arkiseksi, kuvalliseksi tai muuhun käyttöalamerkintään kuuluvaksi. Accessia käyttämällä olen laskenut eri luokkien määrälliset esiintymät aineistossa. Olen aloittanut analyysin luokittelemalla sanat osioihin käyttöalamerkintöjen ja luokkiin sanaluokan tai muun ominaisuuden mukaan. Tämän jälkeen olen etsinyt aineistosta näiden luokkien sisällä olevia uusia kategorioita, joihin olen sanoja työtä kirjoittaessani edelleen jakanut.

Aineiston sanojen sanaluokat ovat verbi, substantiivi ja adjektiivi. Näiden lisäksi olen pitänyt omana luokkanaan adverbis. Aineistossa on myös yksittäinen interjektio *vau*. Sanat, jotka esiintyvät aineistossa vain yhdyssanan osina, käsittelen myös omana luokkanaan. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *jätti* ja *himo*. Päädyin pitämään myös verbi-idiomit verbeistä erillisenä luokkana, sillä niitä on aineistossa verrattain paljon ja niiden merkitys on eri kuin pelkän saman yksinään esiintyvän verbin. Verbi-idiomilla tarkoitetaan moniosaista predikaattia, johon kuuluu verbi ja sitä laajentava idiomi tai joka on verbin ja partikkelin muodostama sanaliitto, joka on idiomaattinen (VISK § 545). Aineistossa esiintyviä verbi-idioimeja ovat muun muassa *pudota kärryiltä* ja *joutua hampaisiin*. Käsittelen aineistoa siis seitsemänä eri luokkana, jotka toimivat aineiston sanoja kokoavina tekijöinä.

Edeltävien luokkien lisäksi olen jakanut aineiston sanat osioihin sen mukaan, mikä käyttöalamerkintä niillä *Kielitoimiston sanakirjassa* on. Tässä aineistossa esiintyviä käyttöalamerkintöjä ovat *arkikielinen* (*ark.*), *kuvallinen* (*kuv.*), *halventava* (*halv.*), *leikkilinen* (*leik.*), *slangissa* (*slg.*) ja *ylätyylinen* (*ylät.*). Näiden lisäksi kolme aineiston sanaa on KS:ssa merkitty sekä *arkiseksi* että *kuvalliseksi*, minkä vuoksi olen huomionut nämä sanat molemmissa luokissa. Olen työn laajuuden pitämiseksi kohtuullisena jättänyt lopullisen analyysin ulkopuolelle kerätystä aineistosta ne sanat, joilla ei ole käyttöalamerkintää.

Kaikille aineiston uutisille on toimittaja tai toimitus merkinnyt aiheen. Aihe on verkkosivulla uutisen yläkulmassa otsikon yläpuolella, mutta mahdollisen kuvan alapuolella. Aineiston otsikoiden uutiset ovat yhteensä 99:stä eri aiheesta. Aiheista 22 esiintyy aineistossa vain kerran. Eniten otsikoista poimittuja sanoja aineistossa on uutisaiheista *liikenne* (27 sanaa) ja *politiikka* (21 sanaa). Aineiston uutisten aiheet eivät ole vaikuttaneet siihen, miten olen aineistoa analysoinut, mutta aiheet ovat mukana aineiston taustatiedoissa, minkä lisäksi olen käyttänyt niitä apuna aineiston rajauksessa.

Olen jättänyt aineistosta pois uutisotsikot, joiden aiheeksi on merkitty *sää*. Osa otsikoista kuitenkin käsittelee säätä, mutta uutisen aihe on ollut sään sijaan esimerkiksi *ilmasto* tai *energia*. Tällaiset muuta kuin säätä käsittelevät otsikot, joissa kuitenkin puhutaan säästä, olen jättänyt aineistoon. Päädyin jättämään sääaiheiset uutiset pois aineistosta, koska sekä niiden määrä että niissä käytetty kielellisen leikkittelyn määrä on runsas, eikä sää aiheena varsinaisesti palvele tutkimuksen tarkoitusta, koska sää ei itsessään ole uutinen, vaan jatkuva tilanne.

Säästä puhutaan myös mediassa usein hyvin kuvallisesti ja sääilmiöitä liioittelen. Sääaiheen lisäksi rajasin hakutuloksista pois selkouutiset, interaktiiviset elämäntyyliartikkelit sekä merkinnällä *kommentti* tai *analyysi* alkavat artikkelit. En myöskään poiminut sanoja sitaateissa olevista otsikon osista. Olin varautunut jättämään pois myös esimerkiksi aprillipäivään liittyviä vitsiuutisia, mutta näitä ei kuitenkaan löytynyt.

5 Aineiston analyysi

Tässä aineistonkäsittelyluvussa käyn läpi ja analysoin keräämäni aineistoa *Kielitoimiston sanakirjan* käyttöalamerkintöjen kautta. Nämä käyttöalamerkinnät ovat *arkikielinen*, *kuvallinen*, *halventava*, *leikillinen*, *ylätyylinen* ja *slangissa*. *Arkikielisiksi* ja *kuvallisiksi* merkittyjä sanoja käsittelen omissa alaluvuissaan, ja kolmannessa alaluvussa käsittelen yhteisesti sanat, joilla on merkintä *halventava*, *leikillinen*, *ylätyylinen* tai *slangissa*.

Käyttöalamerkinnän saaneita lekseemejä on vuoden 2024 otsikkoaineistossa yhteensä 208 ja niiden jakautumista sana- ja muihin luokkiin erittelin alustavasti jo edeltävässä luvussa 4.

Jokaisen luokan sisältämät sanamäärät ovat kunkin luokan kohdalla niitä koskevan analyysin yhteydessä.

Kielitoimiston sanakirjassa osassa sana-artikkeleita on erikseen merkitty niiden tyyliarvo tai jokin muu ominaisuus erilaisilla käyttöalamerkinnöillä, jotka on merkitty sana-artikkeliin ennen sanan merkityksen kuvaamista. Nämä käyttöalamerkinnät ja niiden lyhenteet ovat kaikkineen listattuna KS:n lukuohjeet-sivulla kohdassa lyhenteet (KS > Lukuohjeet > Lyhenteet). Lyhennelistan yhteydessä on kerrottu, mitä milläkin lyhenteellä tarkoitetaan. Lyhenteet ja merkinnät ovat sanakirjakohtaisia, ja joitain lyhenteitä saatetaan jossain toisessa sanakirjassa kuvata tai merkitä toisella tavalla. Tässä tutkimuksessa sanakirjalyhenteitä olen käyttänyt ainoastaan *Kielitoimiston sanakirjasta* lukuun ottamatta yhtä englanninkielistä sanaa, jonka merkitys ja tyylimerkintä on tarkastettu *Oxford English Dictionaryn* (OED) verkkoversiosta.

Käyttöalamerkinnöillä, kuten tässä esimerkiksi *arkininen* ja *kuvallinen*, kuvataan sanojen kuulumista tiettyyn kielimuotoon tai kerrotaan kyseisen sanan tyyliarvosta. Niillä voidaan kuvata sanan sijaintia yleiskielen tai jonkin erikoiskielen välillä, siirtymässä olevien sanojen sen hetkistä merkitystä sekä seurata sanojen merkitysten historiallista kehitystä.

Käyttöalamerkinnöistä saa tietoa siitä, millaisia konnotaatioita kielen käyttäjät niihin yhdistävät tai miten sanaa on yleensä tavattu käyttää. (Grönros 2015, 13.)

Tällaiset käyttöalamerkinnät ovat yleisiä eri sanakirjoissa, ja niiden käyttö poikkeaa sanakirjasta toiseen, minkä vuoksi niiden merkitykset kuvataan sanakirjoissa erikseen. Käyttöalamerkintä voidaan nähdä normittavana tai arvottavana, vaikka sen tarkoitus on ilmoittaa, että sana on sanakirjan standardista, esimerkiksi yleiskielestä, poikkeavaa kieltä.

Tyylilajimerkintöjä ei kuitenkaan yleensä ole tarkoitettu ohjeeksi kielen käytöstä, vaan merkinnöillä pyritään kuvaamaan kieltä ja esimerkiksi kertomaan, jos sanaa käytetään lähinnä arkisessa kielenkäytössä. Sanojen määrittely ei ole yksioikoista tai objektiivista, vaan leksikografit tekevät päätelmät sen mukaan, missä yhteyksissä kuvattava sana yleensä esiintyy. Ihmisten käsitykset siitä, mikä koetaan esimerkiksi arkikieliseksi, vaihtelevat paljon. Esimerkiksi eri ikäisillä voi olla hyvinkin eri käsitys jonkin tietyn sanan tyyliarvosta, koska vanhemmat sukupolvet muistavat sanan yleistymisen ja nuorille sana on ikään kuin aina ollut olemassa. (Lehtosalo–Tyysteri 2015, 43–44.) Kielen ja tyylin muutokset näkyvät myös uutiskirjoituksissa, ja tämänkin tutkimuksen aineiston saattavat eri ikäiset ja eri taustoista tulevat ihmiset kokea eri tavoin.

5.1 Arkikielisen sanaston analyysi

Sanat, joita käytetään arkikielessä tai jotka jossain sanakirjamerkityksessään ovat arkikielisiä, on *Kielitoimiston sanakirjassa* merkitty lyhenteellä *ark*. Osalla aineiston sanoista on sekä niin sanotusti neutraali merkitys että sen lisäksi arkinen merkitys riippuen siitä, millaisessa kontekstissa sanaa on käytetty. Olen ottanut aineistoon mukaan ainoastaan sanat, joita on käytetty otsikoissa nimenomaan tässä arkisessa merkityksessä. Esimerkki tällaisesta sanasta on *piikki*, joka sanakirjassa määritellään muun muassa sekä ’teräväkärkinen puikkomainen t. neulamainen muodostuma t. esine’ että ’ruiske’ (KS *piikki*). Näistä jälkimmäinen on määritelty käyttöalaltaan arkiseksi. Uutisessa (284), jonka otsikosta *piikki* on poimittu, sitä käytetään puhuttaessa koronarokotteesta, joka on ruiske.

Kielitoimiston sanakirjassa käyttöalaltaan arkikieliseksi merkittyjä esiintymiä on aineiston otsikoissa yhteensä 77. Näistä sanoista substantiiveja on 29, verbejä 26, adjektiiveja 10, verbi-idioimeja 5, adverbejä 4 ja yhdyssananosia 2. Myös aineiston ainut interjektio *vau* on tyyliltään arkinen.

5.1.1 Arkikieliset substantiivit

Arkikieliseksi merkittyjä substantiiveja on aineistossa yhteensä 29. Näistä aineistossa esiintyvistä substantiiveista viisi toistuu kerran tai useammin, minkä vuoksi aineiston

substantiivien määrä on yhteensä 21 lekseemiä. Useamman kuin kerran toistuvat arkikieliset substantiivit ovat *amis*, *intti*, *kuski*, *moka* ja *tonni*.

Viiden arkikielisen substantiivin voi ajatella olevan arkikielisiä appellatiiveja ihmisille tai asioille. Tällaisia sanoja aineistossa ovat *amis*, *intti*, *työkkäri*, *kuski*, *paku* ja *piikki*. *Amis* tarkoittaa joko 'ammattikoulua' tai 'ammattikoulussa opiskelevaa ihmistä' (KS *amis*). Esimerkistä 1, jossa sitä on käytetty, ei voi päätellä onko otsikossa kyse ammattikouluista vai ammattiin opiskelevista ihmisistä, mutta uutisesta käy ilmi, että leikkaukset kohdistuvat ammatillisen koulutuksen rahoitukseen. Esimerkissä 2 ja kolmannessa otsikossa (276), joissa *amis* mainitaan, se viittaa ammattikoulussa opiskeleviin ihmisiin.

1 *Hallitus leikkaa amiksilta, laittaa paukkuja poliisiin – tässä ovat tärkeimmät rahapäätökset* (321)

2 *Näin amikset arvioivat heidän saamaansa opetusta hedelmällisyydestä – ”En muista mitään”* (277)

Intti on arkikielinen sana, joka tarkoittaa 'sotaväkeä, varusmiespalvelusta, armeijaa' (KS *intti*). Se tulee lyhenteestä *SA-Int*, joka pidemmin on *Suomen armeijan intendentuuri* eli *Puolustusvoimien logistiikkalaitos*. Lyhenteellä *SA-Int* merkittiin pitkään armeijan varusteet. (SES *intti*.) Esimerkin 3 *työkkäri* taas on slangijohdos *työ- ja elinkeinotoimistosta*. *Ari-*johtimella muodostetut slangisanat ovat kolmitavuisia ja niiden lähtösana on yleensä yhdyssana (VISK § 216), kuten tässäkin. 'Kuljettajaa' tarkoittava *kuski* esimerkissä 4 on niin ikään johtamalla saatu slanginimitys. Siihen, että sanat ovat valikoituneet otsikkoon, on voinut osaltaan vaikuttaa niiden lähtösanojaan lyhyempi muoto, mutta näitä kaikkia yhdistää kuitenkin kepeä sekä nimenomaisesti arkinen sävy. Lisäksi sana *kuski* voidaan arkisen lisäksi kokea halventavana erityisesti, jos sitä käytetään ammatikseen autoa ajavasta henkilöstä eli ammattikuljettajasta. Näiden ei siis voi katsoa olevan pelkästään lyhemmän muotonsa takia valikoituneita.

3 *24-vuotias vartija sai yllättäen aivoinfarktin – työkkäri pyysi hakemaan töitä* (223)

4 *Pakukuski osui potkulaudoilla liikkuneisiin nuoriin Hämeen Härkätiellä* (311)

Vieraskielisiä lainasanoja taas ovat *buumi* ja *baana* osana sanaa *pyöräbaana*. Esimerkin 5 *buumi* merkitsee jonkin asian suosion nopeaa kasvua (KS *buumi*) ja on lainautunut englannin sana *boom* (SES *buumi*). Esimerkin 6 *baana*, tässä *pyöräbaana*, on 'tie, väylä, rata' (KS *baana*) ja se on laina ruotsin samaa tarkoittavasta sanasta *bana* (SES *baana*). Kumpaakaan näistä ei voi pitää vielä niin vakiintuneena, etteikö vierasperäisyys niistä näkyisi. Erityisesti suomen kielessä vain vieraskielisissä sanoissa esiintyvä äänne /b/ paljastaa sanat lukijalle lainoiksi. Vieraskielisillä sanavalinnoilla voidaan hakea tyylillistä keveyttä tai leikittelyä. Esimerkkiotsikon 6 tyyli muuttuisi merkittävästi, jos siinä puhuttaisiin yleiskielisesti *pyörätiestä pyöräbaanan* sijaan. Samoin *buumi*-sanan käyttö otsikossa, jonka uutinen kertoo muun muassa suomalaisten sähköpotkulautayrittäjien kokemista konkurseista, tuo otsikkoon leikkisyyttä, joka on tyyliltään ristiriidassa käsiteltävän aiheen kanssa.

5 Vuokrattavien sähköpotkulautojen buumi on ohi – enää yksi suomalaisyritys pystyssä (220)

6 Helsinki suunnittelee meren päälle pyöräbaanaa, jottei ihmisten tarvitse polkea mäen yli (256)

Muita leikittelevän sävyisiä sanoja tässä osiossa ovat *voro* ja *mötikkä*. Lisäksi sanan *vilunkikeino* voidaan myös tulkinta olevan tarkoituksellisen leikittelevä, koska sitä lyhyempi ja tyyliltään neutraalimpi sanavalinta olisi voinut olla esimerkiksi *huijaus*. Tällä on väliä erityisesti, koska uutisen (205) aiheena on tahallisesti väärällä tiedolla tai väärennetyillä materiaaleilla äänestäjiin vaikuttaminen, mistä puhuminen *vilunkikeinojen käyttämisenä* on aiheen vakavuutta vähättelevää. Esimerkissä 7 *voro* eli arkikielinen 'varas' on otsikossaan leikillinen ilmaus. Uutinen kertoo julkaisuhetkellä selvittämättömästä rikoksesta, jossa pienkoneita myyvistä liikkeestä on viety huomattava määrä moottorisahoja ja robottiruohonleikkureita, eli kyseessä ei ole mikään pieni näpistys tai eläimen toiminta. Sanavalinta on ristiriidassa aiheen kanssa. *Mötikkää* taas on käytetty esimerkissä 8 tavalla, joka ei kerro lukijalle mitään uutisen sisällöstä, ellei tämä ole lukenut edeltävää uutista samasta aiheesta. *Mysterimötikkä* on lukijalle todellinen mysteeri, eikä sen kutsuminen samassa otsikossa *hätäpoistumistieksi* avaa sen merkitystä, sillä *mötikkä* eli 'möhkäle, möykky, mötti, kimpale, murikka' (KS *mötikkä*) ei yleensä merkitse mitään läpikuljettavaa asiaa. Uutinen käsittelee jo ennestään rakennetulla kaupunkialueella sijaitsevalta rakennustyömaalta löytynyttä betonista rakennetta, joka on osa viereisen talon väestönsuojaa.

7 *Vorot veivät Hämeenlinnassa ruohonleikkureita ja moottorisahoja – poliisi pyytää yleisön apua* (243)

8 *Arvoitus on ratkennut: maan alta löytnyt mysteerimötikkä on hätäpoistumistie* (325)

Seuraavissa esimerkeissä 9 ja 10 on molemmissa huomiota herättävän sanavalinnan lisäksi käytetty muitakin niin sanottuja klikkiotsikkomaisia keinoja herättää lukijan mielenkiinto. Tällaisia näissä ovat liioiteltu *uskomattoman* ja lukemaan käskävä *katso*. *Katso* on otsikossa imperatiivimuotoinen direktiivi, joka on klikkiotsikoissa käytetty tapa luoda vuorovaikutteisuutta ja näin herättää lukijan mielenkiinto (Leppänen 2016, 69). Sekä *vilunkikeino* että *pieru* ovat ilmastonmuutosta ja vaalimainonnan disinformaatiota käsitteleviin uutisiin sekä uutisen aiheen että kontekstin puolesta erikoisia sanavalintoja. Selkeämmin alatyylisinä tai puhekielisinä sanavalintoina *pieru*, *häikkä* ja *kikka* saattavat tuoda aihetta lähemmäs lukijaa, mutta kuitenkin eroavat tyyliltään voimakkaasti neutraalista yleiskielestä.

9 *Vaalien alla sinuun yritetään vaikuttaa monin tavoin – katso, millaisia vilunkikeinoja on käytössä* (205)

10 *Yhdellä pierulla 200 litraa tavaraa – valaiden uloste hillitsee ilmastonmuutosta uskomattoman tehokkaasti* (335)

Tonni eli '1000 euroa, markkaa tms.' (KS *tonni*) on arkikielinen tapa puhua rahamäärästä, jonka arvo on noin tuhat euroa. Näissä seuraavissa esimerkeissä 11 ja 12 molemmissa *tonni* on suurpiirteinen määrä rahaa, toisessa alle ja toisessa noin tuhat euroa. Työttömien tuloista kertovan uutisen sisältö on, että iso osa yli 61-vuotiaista työttömistä on alkanut nostaa työttömyyskorvauksen lisäksi osittaista varhennettua vanhuuseläkettä. Kyseessä ei siis ole kaikkia työttömiä koskeva lisätulo, jota vain osa on ymmärtänyt hakea. Tässä otsikossa *tonnin* käyttö saattaa olla yritys välttää sanan *tuhat* toistoa samassa lauseessa, mutta halpaverkkokauppa Temusta kertovassa otsikossa toiston mahdollisuutta ei ole. *Pari tonnia* on luultavasti kuitenkin uutisessa haastatellun kuluttajan oma arvio nettiostoksiin käytetystä rahasta. Toisaalta *pari tonnia* on arvoltaan suurpiirteisempi kuin *kaksi tuhatta* ja sopii siksi arvioidun määrän kuvaamiseen.

11 *Tuhannet työttömät ovat hoksanneet keinon nostaa tulojaan liki tonnin kuussa työttömyyskorvauksen päälle* (219)

12 *Jari Nykänen kertoo, miksi on tilannut Temusta tavaraa jo parilla tonnilla* (357)

Moka eli 'virhe, erehdys, munaus, möhläys, töppäys' on arkikielinen sana, joka esiintyy kahdessa otsikossa. Molemmissa otsikoissa, esimerkit 13 ja 14, sitä on käytetty sen sijaan, että olisi kerrottu laiminlyönnistä. Voidaan olettaa, että Helsingin seudun liikenne (HSL) tai heidän käyttämänsä mainostoimisto tietää, ettei toisen kuvaamasta videosta otettua kuvakaappausta voi ilman etukäteen pyydettyä lupaa käyttää markkinoinnissa, ja jos niin tekee, on se tekijänoikeusrikkomus, ei *moka*. Samoin *mokat*, jotka aiheuttavat syyhyn leviämisen kotitalouksissa eivät varsinaisesti ole virheitä, vaan tietämättömyyttä tai unohduksia. Monelle *moka* saattaa kuitenkin olla samastumista herättävä ja vedota tunteisiin ja empatiaan, koska jokainen mokaa joskus.

13 *HSL:lle sattui nolo moka: 13-vuotiaan Leevi Heinon ratikkakuva napattiin mainokseen ilman lupaa* (103)

14 *Pienet mokat voivat aiheuttaa kodin syyhykierteen – listasimme kuusi asiaa, jotka kannattaa muistaa* (119)

5.1.2 Arkikieliset verbit

Arkikielisiä verbejä aineistossa on yhteensä 26 esiintymää, joista kaksi toistuu aineistossa kolme kertaa (*hehkuttaa*, *tuplaantua*) ja yksi kahdesti (*hurahtaa*). Yhteensä arkikielisiä verbejä on siis 21 lekseemiä.

Neljä aineiston arkikielisistä verbeistä kuvaa liikkumista tai liikkumattomuutta. Näitä ovat *jämähtää*, *kurvata*, *pyöriä* ja *pötköttää*. Aineiston otsikoissa nämä kuvaavat sekä ihmisen, eläimen että ajoneuvon liikettä, kuten esimerkeissä 15 ja 16. Poikkeuksen tähän tekee *pyöriä*, jota otsikossa (402) käytetään merkityksessä 'esittää' televisiosarjasta puhuttaessa. Kaikki nämä liikkumista tai liikkumattomuutta kuvaavat verbit ovat sanoja, jotka olisi pystynyt merkityksen muuttumatta vaihtamaan sävyiltään neutraalimpaan sanaan, kuten *jämähtää* > *jäädä tielle* ja *kurvata* > *saapua*. Sanavalinnoilla on tässä mahdollisesti pyritty luomaan eläviä mielikuvia, joissa liike tai liikkumattomuus on leikkisää ja helposti kuviteltavissa olevaa.

15 *Kuorma-auto jämähti tielle – vain toinen kaista käytössä Porissa valtatiellä 8* (49)

16 *Kainuussa ensihoito voi kurvata jatkossa paikalle valko-oranssilla ambulanssilla* (286)

Kolme verbeistä on yleislainoja englannin kielestä. Näistä ensimmäinen on *doupata* eli 'kilpailla dopingin vaikutuksen alaisena' (KS *doupata*), joskin esimerkkiotsikossa 17 verbiä on käytetty työskentelyn eikä kilpailun yhteydessä. Toisaalta työelämän ja arjen vertaaminen urheiluun ja verbin *doupata* käyttäminen saattaa tarkoituksenmukaisesti korostaa työelämän muuttunutta luontoa ja ihmisten arjessa nykyaikana kokemia paineita. Muut kaksi englannista lainautunutta arkikielistä verbiä ovat *samplata* ja *tuunata*.

17 *Ilman urakkanappeja "Karin" työ olisi ylivoimaisen raskasta – tavalliset suomalaiset douppaavat selvittääkseen arjesta* (120)

18 *Lapset samplaavat soivan leikkipuiston äänistä musiikkiteoksen* (199)

19 *Asikkalan vanha kirkko tuunataan juhlauntoon* (393)

Näistä esimerkin 18 verbiä *samplata* on käytetty siinä merkityksessä, mikä sillä kirjaimellisesti on eli 'tallentaa samplerin avulla ääntä tietokonemusiikin tms. sähköisesti muokattavan äänen tuottamista varten' (KS *samplata*). Sen sijaan esimerkissä 19 *tuunata* eli jonkin 'paranteleminen yksilölliseksi' (KS *tuunata*) on harhaanjohtava ja ilmeisen leikillinen valinta, kun puhutaan liki 150-vuotiaan kirkon kunnostamisesta ja pesemisestä.

Äänen tuottoa kuvaavia arkikielisiä verbejä aineistossa ovat *paukkua*, *hurahtaa* ja *lätkäistä*. Yhtäkään näistä ei otsikossa ole käytetty äänen tuottamiseen liittyvässä merkityksessä, vaan nimenomaan kielikuvallisesti, ja *paukkua* on KS:ssa merkitty *arkikielisen* lisäksi *kuvalliseksi*. *Paukkua* voidaan ajatuksissa yhdistää ennätyksen rikkoutumisesta ikään kuin kuuluvaan ääneen, vaikka sellaista ei todellisuudessa kuulu, koska ennätys ei ole fyysinen esine.

20 *Kävijäennätykset paukkuivat Porin museoissa viime vuonna* (48)

21 *Suomalaiset hurahtivat eksoottisiin hedelmiin – thaimalalaiset duriot viedään kauppaan käsistä jo Facebookissa* (sic) (236)

Muita arkikielisiä aineiston otsikoissa käytettyjä verbejä ovat *hehkuttaa*, *hoksata*, *mokata*, *revitellä*, *tienata*, *toppuutella*, *tuplaantua*, *tylyttää*, *vohkia*, *kurkata* ja *kiilata*. Näille kaikille olisi otsikoitaessa mahdollista löytää neutraalimpi, yleiskielinen vastine. Arkikielisyys lisäksi ne ovat affektiivisia eli tunteellisesti värittyneitä, ja niiden voi katsoa tuovan otsikkoon joko negatiivista tai positiivista tunneilmaisua. Osassa näistä verbeistä tunnemerkitys tulee esiin jo sanaa määriteltäessä ja osassa se taas tulee näkyviin otsikon kontekstissa. Esimerkiksi esimerkin 22 verbi *hehkuttaa*, joka 'kuumentamisen' sijaan on arkikieliseltä merkitykseltään 'esittää jtk. innostuneesti, paatoksellisesti tms., innota, vaahdota' (KS *hehkuttaa*). Vastaavasti esimerkin 23 verbi *tylyttää* kantaa negatiivista tunnemerkitystä 'moittia jkta, olla tyly jklle' (KS *tylyttää*).

22 *Kiinteistösijoittajat lupailevat Lahdelle miljardihanketta – kaupungin johto hehkuttaa, vaikka mikään ei ole varmaa* (403)

23 *Kansanedustaja tylytti lakimuutosta ”käsiraudoiksi” – nyt puhuu valtakunnansovittelija* (368)

5.1.3 Arkikieliset adjektiivit ja adverbit

Käsittelen tässä alaluvussa yhdessä arkikieliset adjektiivit ja adverbit. Niitä on yhteensä 14 esiintymää, josta adjektiivien osuus on 10 ja adverbien 4 esiintymää. Jokainen adverbi toistuu aineistossa vain kerran, mutta adjektiiveista *hurja* esiintyy kuudesti eli adjektiiveja on yhteensä viisi lekseemiä. Muuta toistoa näissä kahdessa luokassa ei ole.

Adjektiivi *hurja* toistuu kuudessa aineiston otsikossa. *Kielitoimiston sanakirja* antaa sille kaksi eri merkitystä, joista ensimmäinen on kirjaimellisempi *hurja* eli 'raju, hillitön, silmitön, raivokas' ja toinen taas arkikielinen ja merkitykseltään kielikuvallisempi 'huikea, huima, tavaton, mahdoton' (KS *hurja*). Kaikkien aineiston *hurja*-esiintymien voidaan katsoa olevan merkitykseltään tämän jälkimmäisen määritelmän mukaisia. *Hurja* on sanana näissä otsikoissa liioitteleva tai vähintään asiaa tai tilannetta voimakkaasti korostava.

24 *Suomalaiset hurahivat second handiin – kaupassa hurja kasvu* (429)

25 *Mies ajoi henkilöautolla hurjassa humalassa Kalajoella* (166)

Myös muut aineiston arkikieliset adjektiivit ovat tyyliiltään korostavia tai tunnelatautuneita. *Hirmuinen, huikea, hulvaton* ja *karmea* ottavat kaikki jollain tapaa kantaa käsillä olevaan asianlaitaan. Otsikot olisivat asiasisällöltään ennallaan myös ilman niitä, eli niiden tehtävän voi katsoa olevan otsikon värittäminen, välitettävän tunteen korostaminen ja mahdollisesti myös lukemaan houkuttelevuus.

26 *Samu Taina aikoo juosta maratonin yli 26 kilon jääkaappi selässään – katso huikea treenivideo* (123)

27 *Karmeita lisätietoja maratonin ME-miehen tragediasta – isältä riipaiseva paljastus viimeisestä päivästä* (69)

Aineiston arkikieliset adverbit ovat *härskisti, livohkaan, tyrkyllä* ja *älläkällä*. Niillä kaikilla voidaan katsoa olevan arkikielisyys lisäksi tunnelataus. *Härskisti* eli 'röyhkeästi, rivosti' (KS *härskisti*) on sävyiltään hyvin affektiivinen. Varsinkin, kun esimerkkiotsikossa 28 puhutaan *härskistä petoksesta*, voidaan ajatella, että otsikon laatijalla on vahva tunne tai mielipide uutisoitavasta asiasta. *Livohkaan* taas lähti ruuankuljetusroboti, ja jo otsikossa esimerkissä 29 kerrotaan poliisin huvittuneen asiasta. Tästä ehkä siis myös kevyt ja arkikielinen pakenemista tarkoittava sanavalinta, sillä robotin valinta paeta ei ole ollut tietoinen moraalinen päätös.

28 *Kodin turvamies petti Michael Schumacherin härskisti – tällä tavalla julma rikos eteni ja paljastui* (344)

29 *Ruoankuljetusroboti kolhi auton ja lähti livohkaan – poliisi huvittui pakomatkasta* (20)

5.1.4 Muut tyyliiltään arkikieliset sanat

Muut aineiston arkikieliseksi määritellyt sanat ovat verbi-idiomeja, yhdyssananosia ja interjektio. Arkikielisiä verbi-idiomeja aineistossa esiintyy viisi, yhdyssananosia kaksi ja interjektioita yksi. Aineiston ainut interjektio *vau* on arkikielinen ja ihastusta ilmaiseva huudahdussana (KS *vau*). Otsikko, jossa sitä on käytetty, lainaa epäsuorasti uutisessa haastatellun ajatuksia. Koska kyseessä ei kuitenkaan ole suora lainaus, on tämän interjektion

käyttäminen luultavasti ollut valinta, jonka avulla otsikkoon on luotu dramatiikkaa ja korostettu tulevaa käännettä.

30 *Yrittäjä Iida Miettinen ajatteli, että vau, nyt alkaa vallankumous, kunnes lobbarit jyräsivät EU:n pakkausasetuksen* (156)

Arkikieliseksi luokiteltuja yhdyssananosia aineistossa ovat *hirmu-* ja *super-*, jotka molemmat ovat yhdyssanan alkuosia eli määriteosia (VISK § 403). Muussa osassa aineistoa on mukana myös yhdyssanan loppuosana eli edusosana käytettyjä sanoja (VISK § 404). Sekä *hirmu-* että *super-* ovat yleensä ominaisuutta korostavia ja jopa sitä liioittelevia sanoja. Niin myös esimerkeissä 31 ja 31, joissa kummassakaan näiden yhdyssananosien poissaolo ei muuttaisi otsikon asiasisältöä vaan ainoastaan sen sävyä.

31 *Pörssisähkön hirmuhinnat laskevat huomenna selvästi – normaalia kalliimpaa silti edelleen* (10)

32 *Yli 250 superrikkaan toive Davosin taloukokoukselle: Verottakaa meitä enemmän* (27)

Erilaisia tyyliltään arkikielisiä verbi-idiomeja aineistossa on viisi. Jokainen näistä esiintyy aineistossa vain kerran. Ne ovat perusmuodoissaan *haukkua pystyyn*, *saada nalkkiin*, *ottaa hatkat*, *olla pielessä* ja *pudota kärryiltä*. Näistä kaksi esiintyy uutisissa, jotka käsittelevät arkipäiväisiä asioita, ja kolmen muun aiheena taas on jollain tavalla politiikka.

33 *Putositko jo kärryiltä lakkotilanteesta? Lue tästä viimeisimmät tiedot* (108)

34 *Nämä viisi asiaa ovat pielessä hallituksen taloustoimissa – kärkiasiantuntijat julkaisivat arvionsa* (16)

Yllä olevista aineistoesimerkeissä esimerkissä 33 on suora lukijan puhuttelu ja lukijaan viitataan mahdollisesti *kärryiltä pudonneena* eli verbi-idiomia on käytetty merkityksessä 'lakata ymmärtämästä' (KS *pudota*). Otsikko lupaa auttaa taas ymmärtämään, minkä vuoksi arkikielinen verbi-idiomi saattaa olla omiaan madaltamaan kynnyistä avata uutinen omien tietojen päivittämiseksi. Esimerkissä 34 taas hallituksen taloustoimet *ovat pielessä*. Tämä on varsin asenteellisesti väritynyt ilmaus, erityisesti koska otsikosta ei käy ilmi sen olevan suora

lainaus myös mainittujen kärkiasiantuntijoiden arviosta, vaan se on tulkittavissa kirjoittajan omaksi mielipiteeksi.

Arkikielisiä verbi-idiomeista kaksi esiintyy niin sanotuissa arkipäiväisissä ja tarinallisissa uutisissa. Näistä uutisista molemmat kertovat tarinan, ja se käy ilmi jo otsikoissa.

Einesleipävarkaan saaminen *nalkkiin* ja maakilpikongan *hatkat* ovat molemmat sävyiltään arkipäiväisen uutisen yleisen tarinallisen kontekstin mukaisia, vaikka erityisesti lisääntyneitä myymälävarkauksia voisi olla tarpeen käsitellä toisenlaisella sävyllä. Tällainen kauppiaan kekseliäisyyden johtaminen varkaan *nalkkiin* eli 'kiinni, kiikkiin, satimeen' (KS *nalkissa*) saamiseen tuo otsikkoon leikkisää, jopa kisailevaa sävyä.

35 Einesleipiä katosi mystisesti hyllyltä – sitten kauppias keksi, miten varkaan sai nalkkiin (384)

36 Maakilpikonna Olga, 45, otti hatkat Ylläksellä – suuretsinnöissä koiratkin apuna (193)

5.2 Kuvallisen sanaston analyysi

Kielitoimiston sanakirja käyttää käyttöalamerkintää *kuv.* sanoista, joita käytetään kuvakielessä tai jotka jossain tilanteissa ovat merkitykseltään kuvallisia tai kielikuvia (KS Lukuohjeet > Lyhenneluettelo). Samoin kuin tyyliltään arkikielisisä sanoissa olen ottanut aineistoa kerätessäni huomioon ainoastaan sellaiset kuvalliset sanat, jotka esiintyvät otsikossa vain tässä kuvallisessa merkityksessään. Tällainen kuvallinen sana on esimerkiksi *pätsi*, jonka KS kertoo olevan 'uuni, tulipesä; myös kadotuksesta', kuitenkin kuvakielisessä esimerkissä 'Huone oli kuin pätsi.' (KS *pätsi*). Uutinen (228), jonka otsikosta sana on, kertoo kesällä lähes asumiskelvottoman kuumaksi muuttuvista asunnoista eikä tulisijoista tai helvetistä.

Näitä kuvakielisiä sanoja on aineiston otsikoissa yhteensä 129 esiintymää, eli se on suurin käyttöalamerkintäosioista. Tämän ryhmän sanaluokista verbejä on kaikista eniten eli 70 esiintymää. Muut kuvallisten sanojen luokat ovat substantiivi 27, adjektiivi 2, adverbit 2, yhdyssananosat 18 ja verbi-idiomit 10 esiintymää.

5.2.1 Kuvalliset verbit

Aineiston kuvakielisiä verbejä on 70 esiintymää. Kaksitoista verbiä toistuu aineistossa kaksi, kolme tai neljä kertaa, mikä tekee verbilekseemien määräksi 55. Näillä kaikilla verbeillä on kuvallisen merkityksensä lisäksi myös yksi tai useampi merkitys, joka ei ole kielikuvallinen. Kielikuvallinen merkitys kaikille verbeille tulee siis otsikon kontekstista ja tavasta, jolla sitä on käytetty. Verbi *paukkua* on KS:ssa merkitty kuvallisen lisäksi arkiseksi, ja olen käsitellyt sen luvussa 5.1.2. Olen jakanut verbit ryhmiin niiden käsittelyn selkeyttämiseksi.

Liikkumiseen liittyviä ja asiantilan muuttumiseen liittyviä verbejä on molempia 24 ja ääneen liittyviä kolme. Lisäksi näiden kategorioiden ulkopuolelle jää kolme verbiä, joiden sijoittaminen muihin kategorioihin olisi väkinäistä. Niitä yhdistävänä tekijänä voidaan väljästi pitää kognitiivista toimintaa.

Liikkumista tai liikuttamista merkitseviä kuvallisia verbejä on aineistossa 24. Näistä *hiertää* ja *kampittaa* toistuvat kahdessa eri otsikossa. Olen vielä jakanut tämän kategorian verbit edelleen ryhmiin sen mukaan, kuvaavatko ne aktiivista liikkumista, jonkin kohteen liikuttamista tai liikkumisen tapahtumista.

Aktiivista liikkumista merkitseviä kuvallisia verbejä aineistossa esiintyy viisi ja ne ovat *hypätä*, *karata*, *sukeltaa*, *uida* ja *jalkautua*. Neljästä näistä otsikoista kuvallista verbiä on käytetty häivyttämään varsinaista tekijää. Henkilötiedot eivät omatoimisesti *karkaa* väärin käsiin eivätkä hinnat *hyppää*, vaan jokin taho päätyy niitä nostamaan. *Sukeltavan* talouden sukelluksen aiheuttaja taas voi olla vaikeammin määriteltävissä ja *sukeltaa*-verbin käyttäminen talouden toimintaa kuvaavana sen sijaan kuvaa todennäköisesti nopeasti tapahtuvaa taloustilanteen huononemista. Esimerkissä 38 työelämän kielenkäytöstä kertovan uutisen otsikossa kerrotaan työelämän jargonin *uivan yhä uusille alueille*. Tässäkin *jargon* kuvataan aktiivisena toimijana, vaikka niitä todellisuudessa ovat jargonin puhujat. Tämä antaa ilmiöstä kuvan vääjäämättömänä tapahtumana, vaikka otsikossa mainitaan myös *tyhjänpuhujat* ja *tekijät* kieltä käyttävinä ryhminä. Esimerkin 39 *jalkautua* eroaa näissä muista, sillä siinä tekijä on näkyvässä. *Jalkautuminen* tarkoittaa 'kulkemisen jatkamista jalan' (KS *jalkautua*) ja tässä sitä on käytetty kuvallisesti, koska jalan ei ole siirrytty kulkemaan mistään toisesta liikkumismuodosta.

37 Pirkanmaan hyvinvointialueelta karkasi henkilötietoja vääriin käsiin (198)

38 Näin työelämän jargon on uinut yhä uusille alueille – kieli jakaa työyhteisön tyhjänpuhujiin ja tekijöihin (109)

39 Joukko pelimiehiä jalkautuu Helsinkiin vappuna pokaamaan naisia – näin tunnistat pickup-artistin (159)

Liikkumista tai liikuttamista, jolla on jokin tekemisen kohde, merkitseviä kuvallisia verbejä on aineiston otsikoissa 13 lekseemiä. Ne kaikki ovat kolmipaikkaisia verbejä, eli verbejä, joihin kuuluu kaksi täydennystä eli sekä tekijä että tekemisen kohde (VISK § 446).

Iskeä eli 'käydä tai syöksyä kimppuun, kiinni, käsiksi, hyökätä, paiskautua tai törmätä kovasti' (KS *iskeä*) on aineistoesimerkissä 40 kielikuvallinen, koska pienituloisiin nuoriin ei fyysisesti osu mikään. Mitään ei konkreettisesti ole vielä jätetty 'hautaamatta kuoppaan' (KS *kuopata*) esimerkissä 41, jossa on puhe osuuden myynnistä, vaan sen 'toteuttamatta jättämistä' (KS *kuopata*) harkitaan. Vastaavasti varapresidenttiehdokas Walz ei *sivalla* ketään teräaseella vaan sanoillaan esimerkissä 42 (KS *sivaltaa*). Näiden sanavalintojen takana voi olla pyrkimys elävöittää otsikkoa. Se, että joku sivaltaa puheillaan, tuo otsikkoon dramatiikkaa, ja toisaalla tukien pieneneminen voi osua tuntuvasti pienituloisen talouteen, ja sanavalinnalla voidaan korostaa muutoksen painoarvoa yksilölle.

40 *Leikkuri iskee koviten pienituloisiin nuoriin – nämä Kelan tuet pienenevät huhtikuun alussa* (114)

41 *Lahti Energian vähemmistöosuuden myyntiä ei ole vielä kuopattu* (167)

42 *Varapresidenttiehdokas vitsaili sohvaseksistä – Walz sivaltaa kuin Trump, ja on siksi Harrisin valinta* (266)

Kun, kuten otsikoesimerkissä 43, joku *vyöryttää* valheita kuin tukkeja tai kiviä ikään, saattaa lukijalle syntyä mielikuva jonkin raskaan ja määrältään suuren liikkeestä. Myöskään *polkeminen* esimerkissä 44 ei ole haitatonta päällä astelua, vaan 'häikäilemätöntä murskaamista, tuhoamista ja häpäisemistä' (KS *polkea*). Näiden otsikoiden kohdalla voidaan ajatella, että kuvallisen verbin valinnan tarkoitus on korostaa tekojen tai niiden seurauksien vakavuutta.

43 *Trump vyörytti väittelyssä jopa yli 30 valhetta – katso amerikkalaismedioiden faktantarkistuksen tulokset* (298)

44 *Naisten oikeuksia polkeva Saudi-Arabia valittiin YK:n naisten oikeuksien komission puheenjohtajaksi* (132)

Loput aineiston kuvallisista liikkumista merkitsevistä verbeistä ovat verbejä, jotka kuvaavat liikkumista, joka tyypillisesti aiheutuu jostain muusta syystä kuin aktiivisesta päätöksestä liikkua. Näitä ovat *avautua, luisua, revetä, ponnahtaa, valua* ja *hiertää*. Varsinaisen liikkumisen sijaan kuvallisia verbejä on tässä käytetty esimerkiksi puheena olevan asian vähättelyyn tai liioitteluun. Esimerkissä 45, jossa kaksi valtiota harkitsee jo oikeustoimia halpaverkkokauppa Temua vastaan, *hiertää* antaa vaikutelman siitä, että kyseessä olisi jokin pienehkö ärsyyntyminen jostakin asiasta. Pelkästään sen, että jokin 'vaivaa mieltä' (KS *hiertää*) ei luulisi olevan riittävä motivaatio oikeustoimien vireillepanoon yksityishenkilöllä, saati valtioilla. Toisaalta tekijyyttä on verbivalinnoilla häivytetty. Työmarkkinat ovat *luisuneet* kohti kriisiä kuin itsestään (134), ja uudet lisävarusteet *valuneet* aiempaa halvempiin autoihin esimerkissä 46. Kuvallisten verbien käyttäminen näissä otsikoissa värittää tapahtuneesta muodostuvaa mielikuvaa, ja toisaalta tekijän osoittaminen näistä tilanteista voi osoittautua vaikeaksi.

45 *Temun aggressiivinen markkinointi hiertää jo valtiotakin: Saksa ja Etelä-Korea pohtivat oikeustoimia* (179)

46 *Luksusautoihin myydään yhä erikoisempia lisävarusteita, ja pian ne valuvat myös halvempiin autoihin – tällaisia ne ovat* (180)

Aineiston kuvallisista verbeistä 24 kuvaa jonkin asian tai asiantilan muuttavaa toimintaa. Näitä verbejä on 24 esiintymää ja jokainen esiintymä sisältää eri verbilekseemin. Niiden joukossa on sekä kaksi- että kolmipaikkaisia verbejä. Näistä useimmin aineistossa esiintyy verbi *kuohuttaa*, jota on käytetty neljässä otsikossa. *Kuohuttaa* merkitsee 'panna kuohumaan' tai kuten kuvallisesti otsikoissa käytettynä 'kiihdyttää, pöyristyttää, raivostuttaa, saattaa sekasortoon, mullistaa' (KS *kuohuttaa*). Verbin käytöllä on otsikoissa kuvattu voimakasta tunnereaktiota, jonka jokin tilanne tai tapahtuma on saanut ihmisissä aikaan.

47 ”*Opiskelijat kokevat olevansa osallisena kansanmurhaan*” – tämän vuoksi *Gazan sota kuohuttaa kampuksilla Yhdysvalloissa* (183)

48 *Putinin vierailu kuohuttaa Mongoliassa – moni pelkää lännen vastareaktiota* (319)

Kahdessa otsikossa jotakin *räjähtää* tai *räjäytetään*. Esimerkissä 49 kyseessä on äkisti noussut lähiliikenteen matkustajamäärä ja esimerkissä 50 mielenterveyspoissaolojen lisääntyminen. Näissä molemmissa räjähdeaineen käytön sijaan on verbin *räjähtää* kuvallinen merkitys ’lisääntyä huomattavasti’ (KS *räjähtää*). Erona näissä kuitenkin voidaan pitää aktiivista toimijuutta tai sen puutetta. *Lähimaksu räjäytti matkustajamäärät* eli tilanteen aiheuttaja on lähimaksun käyttöönotto bussiliikenteessä. Toisessa otsikossa *mielenterveyspoissaolot räjähtivät* ilman osoitettua tekijää, kuin itsestään, ja syytä tähän uutisessakin etsitään.

49 *Lähimaksu räjäytti bussien matkustajamäärät nousuun Porissa – matkakorttien kysyntä romahti työkuulttuurin muutoksessa* (139)

50 *Mitä työelämän nuorille naisille tapahtui? Mielenterveys-poissaolot räjähtivät muutamassa vuodessa* (306)

Myös esimerkiksi *kalvaa*, *kuihtua* ja *selättää* ovat kuvallisia verbejä, jotka värittävät asiantilaa. Niiden kaikkien kuvallinen merkitys poikkeaa muista merkityksistä ja kuvallisten verbien käyttö näissä otsikoissa tuo niissä kuvattuihin tilanteisiin elävyyttä. Esimerkissä 51 *kalvaa* eli kuvallisesti ’jäytää, hivuttaa, riuduttaa vaivata’ on liioitteleva ja henkilökuntapulan seurausta korostava valinta, jolla on mahdollisesti haluttu verrata vajetta kuin kalvavaan nälkään. Esimerkissä 52 negatiivisen sävyn otsikkoon tuo *kuihtua* eli ’näivettyä, surkastua, riutua’, vaikka uutinen itsessään kertoo kasvusta väkiluvussa. Aiheen kanssa riitelevä verbi korostanee väkiluvun kasvun positiivisuutta: *kuihtuminen* on päättynyt ja tilalle tullut kasvu. Esimerkissä 53 legionellabakteerin vaivaama uimahalli *selätti* eli ’voitti, kukisti’ bakteerin sen sijaan, että olisi ’painanut sen hartiat painimattoon’ (KS *selättää*). Tässä verbivalinta korostaa bakteerin kukistumista ja uimahallin voittoa tässä kuvainnollisessa ottelussa.

51 *Hyvinvointialueita kalvaa hoitohenkilökuntapulan lisäksi puute pelastajista – lähivuosina moni eläköityy ja uusia ei tahdo löytyä* (57)

52 *Maahanmuutto käänsi Kajaanin väkiluvun kasvuun 14 vuoden kuihtumisen jälkeen* (41)

53 *Kaskelotissa pääsee jälleen polskimaan – Ulvilan uimahalli selätti legionellan* (142)

Merkitykseltään ääneen jollain tapaa liittyviä kuvallisia verbejä ovat *älähtää*, *kohista* ja *resonoida*. Ne kaikki esiintyvät aineistossa kerran. *Älähtää* merkitsee 'vihaista tai valittavaa äännähdystä', mutta sen kuvallinen merkitys on närkästyksen tai suuttumuksen ilmaisu (KS *älähtää*). Tässä merkityksessä sitä on myös esimerkissä 54 käytetty, ellei oleteta otsikon kansanedustajien pitäneen valittavaa ääntä puhumisen sijaan. *Kohista* taas on voimakkaasta virtauksesta tai väkijoukosta lähtevää ääntä kuvaava sana, jota kuvakielisesti käytetään kuvaamaan jotain hyvin nopeaa (KS *kohista*), kuten tässä esimerkissä 55 sähkön hintaennusteen nopeaa nousua.

54 *Kiuru ja Viitala älähtivät Porin junamotista – ”On vaikea löytää perusteita, että yksi reitti jätetään kokonaan ajamatta”* (95)

55 *Ensi talven sähkön hintaennuste nousee Suomessa kohisten – huomenna halpenee ainakin hetkeksi* (307)

Resonoida on kirjaimellista 'äänen värähtelyä' kuvaava verbi, mutta sitä käytetään kielikuvallisesti myös kuvaamaan jonkin asian puhuttelevuutta (KS *resonoida*). Aineiston otsikossa sitä on käytetty lähes kaksoismerkityksellisesti, koska *resonoida*-verbin käyttö viittaa nimenomaan siihen, miten yleisö kokee artistin kappaleet puhuttelevina ja samastuttavina. Kun kyseessä kuitenkin on musiikkikappale, voidaan ajatella, että sanavalinnan takana on myös pyrkimys kielelliseen leikittelyyn, kun kokijan kuvataan värähtelevän yhdessä äänen kanssa.

56 *Artistitulokas Tupe räppää itsetuhoisuudesta ja mielenterveydestä – biisit resonovat kaikenikäisiin* (279)

Muita, edeltäviin kategorioihin sopimattomia verbejä aineistossa ovat *ruotia*, *tähytä* ja *väläyttää*. Ne kaikki liittyvät jollain tapaa ajatustyöhön siinä merkityksessä, jossa niitä on otsikoissa käytetty. *Ruotia* eli 'poistaa jostakin ruodot' on kuvallisesti käytettynä jonkin asian kriittistä erittelyä (KS *ruotia*). Aineiston otsikossa eduskunta *ruotii* budjettia (340). *Tähytä* eli

'tähyillä' tai 'tähytellä, katsoa' taas on esimerkissä 57 tulevaisuuteen suuntaavaa suunnittelua, lähes haaveilua, eli sen merkitys on kuvallisempi, kuin kontekstissa, jossa tähytään jotain konkreettista kuten merta. *Väläyttää* eli 'saattaa välähtämään' on esimerkissä 58 merkityksessä 'tuoda esiin ajatus'. Näissä otsikoissa kuvallisuus voidaan tulkita tehokeinoksi, mutta kuvallisten verbien vaihtaminen toisiin ei merkittävästi muuttaisi otsikon asiasisältöä.

57 *Tampere tähyää Suomen museopääkaupungiksi – kolme keskeistä museota lisää kansainvälistä yhteistyötä* (97)

58 *Tutkija väläyttää, kuka voisi pelastaa demokraattien presidenttikisan* (229)

5.2.2 Kuvalliset substantiivit

Aineiston kielikuvallisten substantiivien osuus on 27 esiintymää, joista sanat *kourallinen* ja *törky* toistuvat kahdesti ja *painajainen* neljästi. Yksittäisten kuvallisten substantiivien määrä aineistossa on siis 23 lekseemiä.

Painajaista käytetään 'painajaisunen' lisäksi kuvaamaan jotakin 'uhkaavaa' ja 'painostavaa' (KS *painajainen*). Kaksi aineiston uutisista, joiden otsikoissa *painajainen* esiintyy, kertoo aseellisista konflikteista ja kaksi muuta ahdingosta asuntokaupoilla. Näissä molemmissa uutiskonteksteissa *painajaista* käytetään kielikuvana jostain kauheasta, vaikka aiheiden sisältö itsessään on toisistaan eroava. *Painajainen* on kielikuvallinen, kun se tarkoittaa jotain muuta kuin pelottavaa unta, mutta sen kielikuvallisuutta tässä lisää painajaisunien subjektiivisuus: mikä toiselle on kauhea uni ei toiselle sitä ole ja toisinpäin. Kuitenkin siitä, että painajaisella tarkoitetaan jotain hyvin epämiellyttävää, lienee kielenpuhujilla yhteinen käsitys.

59 *YK: Sotilasjunta on tehnyt elämän Myanmarissa päättymättömäksi painajaiseksi* (122)

60 *Ihmiset ehtivät ostaa asunnot kerrostalosta, joka jäi kesken – pitkä painajainen on nyt helpottamassa* (388)

Muita merkityksiltään negatiivisia kielikuvallisia substantiiveja aineistossa ovat *kurimus*, *tragedia* ja *törky*. *Kurimus* merkitsee 'isoa pyörrettä virtaavassa vedessä' (KS *kurimus*), mutta

otsikossa (418) sitä on käytetty kuvakielisesti: *kamppailee rahoitusleikkurien kurimuksessa*. Samoin *tragedialla* on kirjaimellinen merkitys traagisena näytelmänä, mutta maratoonarin kuolemasta kertovassa uutisessa esimerkissä 61 kyse on ikävän ja yllättävän kuolemantapauksen korostamisesta ja lukijan tunteisiin vetoamisesta. Myös kyseisen otsikon muut sanavalinnat *karmea*, *riipaiseva* ja *paljastus* tukevat otsikon tunteisiin vetoavaa sanomaa. *Törky* eli 'roju, roina, romu, roska, töhkö, saasta' (KS *törky*) on esimerkkiotsikossa 62 konkreettisen 'lian' sijaan tunnelatautunut mielipiteenilmaus, jolla otsikko ottaa kantaa lyhytvideopalvelu Tiktokin vaalien alla käyttäjilleen tarjoamaan vähemmistö- ja naisvihamieliseen sisältöön. Esimerkin 63 *törkyvastauksia* taas viittaa paraurheilijan sponsorikyselyihinsä saamiin kielteisiin vastauksiin, joita perusteltiin vammaisuudella. Uutisen tekstiosuudessa ei kerrota viestien sisällöstä tai sävystä tarkemmin, joten otsikon *törkyvastauksia* voidaan pitää tunteisiin vetoavana tai toisaalta klikkauksia keräävänä, koska uutistekstissä on linkki asiasta tarkemmin aiemmin kertoneeseen uutiseen sekä upotettu video, jolla urheilija itse kertoo saamistaan viesteistä.

61 *Karmeita lisätietoja maratonin ME-miehen tragediasta – isältä riipaiseva paljastus viimeisestä päivästä* (70)

62 *Uusi tutkimus: Tiktok tarjosi eurovaaleissa suomalaisille käyttäjille törkyä vähemmistöistä ja naisista* (257)

63 *Ensin urheilija sai törkyvastauksia sponsorointipyyntöihin – nyt hänelle tarjotaan tukea* (250)

Kuusi kuvallisista substantiiveista on yhdyssanoja, joiden kuvakielisuus esiintyy nimenomaan yhdyssanassa ilman että näiden yhdyssanojen osat yksinään esiintyessään olisivat kuvallisia. Toisaalta tämä on yhdyssanoille tyypillistä: yhdyssana on yksi sana, joka koostuu kahdesta tai useammasta muusta sanasta (VISK § 398). Aineistossa esiintyvät kielikuvalliset yhdyssanat ovat *huhumylly*, *nousukiito*, *paalupaikka*, *päakallokeli*, *rahoitusleikkuri* ja *tukipotti*. Yhtä lukuun ottamatta kaikki nämä aineiston kuvalliset yhdyssanat koostuvat kahdesta substantiivista. Näistä esimerkiksi *huhumyllyn* merkitys on 'jostakin huhutaan paljon' (KS *huhumylly*), ja esimerkkiotsikossa 64 käytettynä se ilmaisee runsaan huhumäärän sekä tiiviisti että kuvallisesti tuoden otsikkoon liikettä ja toimintaa. Samoin liikettä ja jopa mahtipontisuutta otsikkoon tuo *nousukiito* esimerkissä 65, jossa poliitikon kannatusluvut

mielipidemittauksessa ovat *järeässä nousukiidossa*, eivät siis pelkästään nousussa vaan 'nopeassa nousussa menestykseen, huipulle tms.' (KS *nousukiito*).

64 *Nokian ympärillä pyörii hurja huhumylly – näin toimitusjohtaja Lundmark kommentoi oman työpaikkansa kohtaloa* (401)

65 *Kamala Harris järeässä nousukiidossa: Johtaa Trumpia kahdessa mielipidemittauksessa* (273)

Muita kuvallisia substantiiveja aineistossa ovat muun muassa *niska* ja *pele*, joita molempia on käytetty sodasta kertovissa uutisissa. 'Saada jotakin kuten kylmää vettä, paskaa tai haukut niskaansa' on idiomaattinen fraasi, jolla voidaan tarkoittaa 'nolatuksi tai kohtuuttoman epäreilusti kohdelluksi tulemista' (KS *niska*). Esimerkissä 66 siviilien pommittamisen kuvaaminen vastaavin sanoin on erikoinen valinta, joka katsontakulmasta riippuen joko vähättelee asiaa tai yrittää keventää sitä leikkiseksi tulkittavissa olevalla kuvakielisellä sanavalinnalla. Myös esimerkiksi 67 sodan kutsumista *peliksi* tai mahdollisesti sodan vertaamista urheiluotteluun voidaan pitää erikoisena valintana sekä suhteessa tekstilajiin että aiheen vakavuuteen.

66 *Kauhistuttava "ihmissafari" käynnistyi Ukrainassa: venäläiset pudottavat kranaatteja siviilien niskaan drooneilla* (371)

67 *Armoton pele Lähi-idässä: Israel pohtii iskukohteitaan Iranissa samaan aikaan kun Libanonin tulitauko otti tärkeän edistysaskeleen* (535)

5.2.3 Kuvalliset adjektiivit ja adverbit

Kuvallisia adjektiiveja ja adverbeja esiintyy aineistossa molempia kaksi. Ne ovat *kiperä* ja *tahmea* sekä *kankeasti* ja *synkästi*. Nämä kaikki ilmaisevat sanaluokkiensa mukaisesti otsikoissa tapaa tai ominaisuutta, minkä lisäksi ne ovat käyttöalamerkinnoiltään kuvallisia.

68 *Eurovaalien ennakoöänestys Oulun vaalipiirissä edelleen tahmeaa, innokkaimmat äänestäjät Hailuodossa ja Puolangalla* (245)

69 *Flixbus aloitti matkat Rovaniemeltä Krakovaan kankeasti – "Kaikki asemat olivat hukassa", kommentoi kyydissä ollut* (390)

Tahmea tässä otsikkoesimerkissä 68 ennakkoäänestystä kuvailevana sanana kertoo kielikuvallisesti siitä, kuinka ennakkoäänestysaktiivisuus ei ole toivotulla tasolla, vaan äänestämässä on Oulun vaalipiirissä käyty vähäisenlaisesti. Näin *tahmea* sanavalintana ottaa myös kantaa ennakkoäänestykseen, sillä *tahmea* on harvoin toivottava asiantila, koska se merkitsee 'hitautta' ja 'jähmeyttä' (KS *tahmea*). Sen vastakohtaksi otsikko kertoo äänestäjien olleen innokkaita kahdessa kunnassa. Vastaavalla tavalla esimerkissä 69 linja-autoyhtiön uuden linjan matkustajien mielestä huonosti alkaneen ajon kuvaillaan alkaneen *kankeasti* eli 'hitaasti, kömpelösti' (KS *kankea*).

Synkkä on ollut Suomen jalkapallomaajoukkue Huuhkajien häviö Irlannille Kansojen liigassa esimerkissä 70. Uutisen kirjallisesta osiosta ei selviä, miksi Suomen 1–2 häviö oli tavanomaisesta kotipelihäviöstä poikkeavan *synkkä*, mutta tietynlainen dramatiikka kuulunee urheilukeskusteluun. Samanlaista dramatiikkaa on opiskelijoiden taloutta koskevassa uutisessa esimerkissä 71, jossa opiskelijoilla on otsikon mukaan vuokrien nousun ja tukien tippumisen myötä edessään *kiperä yhtälö*. *Kiperä* eli 'täpärä, tiukka, tukala, pulmallinen, vaikea' (KS *kiperä*) kuvailee otsikossa tilannetta, joka syntyy, kun tulevan lakimuutoksen myötä yli 150 000 opiskelijan asumistuen määrä pienenee.

70 Näin Huuhkajat suli synkästi ”pakkovoittopelissä” – maalintekijä Joel Pohjanpalo ymmärsi fanien reaktion (375)

71 Opiskelijoilla edessä kiperä yhtälö: vuokrat nousevat, mutta tuet tippuvat – laskuri näyttää pudotuksen (433)

5.2.4 Kuvalliset yhdyssananosat

Aineistossa esiintyvä yhdyssananosa *jätti* on ainoa kielikuvallinen yhdyssananosa. Se esiintyy aineiston yhdyssanoissa sekä määriteosana että edusosana, kuten aineiston sanoissa *juomajätti* ja *jättiraketti*. *Jätti* on aineistossa eniten esiintyvä yksittäinen sana, ja yhteensä se esiintyy kahdeksassatoista eri otsikossa. Kielitoimiston sanakirjassa *jätti* määritellään joko 'jättiläinen' tai kuvakielisesti 'epätavallisen isosta ihmisestä, yrityksestä, kulkuneuvosta tms.' (KS *jätti*). Sanan *jätti*- merkitykseksi annetaan myös yhdyssanan alkuosana *jättiläis-*, jonka määritelmä on 'hyvin suuri, valtava, jätti-' (KS *jättiläis-*). Uskomusolento jättiläiseen sanalla *jätti* ei viitata yhdessäkään otsikossa, vaan sanan käyttö on niissä kaikissa kielikuvallista ja jonkin asian kokoa tai vaikutusvaltaa korostavaa.

Yhdyssanan *edusosana* eli viimeisenä ja kieliopillisesti hallitsevana osana (VISK § 404) *jätti* on kolmessa otsikossa. Kaikki nämä kolme *-jätti*-loppuista sanaa viittaavat otsikoissa johonkin yritykseen, jonka nimi on jätetty mainitsematta yrityksen suuresta koosta huolimatta. *Juomajätti*, *matkajätti* ja *jäätelöjätti* antavat kaikki olettaa yrityksen, josta otsikossa puhutaan, olevan tunnettu ja hyvin tiedetty, kuten useimmat niin sanotusti jättiläismäiset yritykset ovat. Nimi on jätetty kertomatta ja yritysten kokoon viittavan edusosan eteen on liitetty määräiteosaksi sen toimiala: juomat, matkailu ja jäätelöt. Nämä yritykset, joista otsikoissa vihjailaan, ovat juomavalmistaja Hartwall, matkailuyritys TUI sekä Froneri, joka valmistaa suomalaisten hyvin tuntemia Classic-, Aino- ja Pingviini-jäätelöitä. *Jätti*-sanan käyttö kertoo näissä otsikoissa kuvallisesti yrityksen ominaisuudesta eli suuresta koosta tai merkittävästä markkina-asemasta, mutta sen pääasiallisen tarkoituksen voi olettaa olevan yrityksen nimen piilottaminen otsikosta, jotta lukija avaisi uutisen. Toisaalta yrityksen nimen mainitsematta jättäminen otsikossa voi olla yritys välttää mainontaa, joka Yleisradiolaissa (§ 12) on yksiselitteisesti kielletty. Piilomainonnan ja yrityksestä sen nimellä uutisoinnin välinen ero on kuitenkin suuri, eikä yrityksen nimen mainitseminen yksittäisessä otsikossa tai uutistekstissä ole mainontaa. *Jätti* esiintyy myös itsenäisenä sanana yhdessä otsikossa. Otsikossa on samalainen asetelma kuin niissä otsikoissa, joissa se on yhdyssanan edusosana, eli yrityksen nimi jää mainitsematta ja sen korvaa kokoa korostava kuvallinen *jätti*. Otsikossa mainitsematta jäävä *jätti* on teknologiayritys Google.

72 Juomajätti haukkuu hallituksen alkoholiuudistuksen pystyyn: perustelut ovat naurettavia ja tuulesta temmattuja (117)

73 Jäätelöjätin väitteet Venäjän-bisneksistä eivät vakuuta – Fazer harkitsee jopa jäätelöidensä lakkauttamista (188)

74 Nämä työpaikat kiinnostavat suomalaisia nuoria – ykköseksi kiri kansainvälinen jätti (365)

Muissa otsikoissa *jätti* esiintyy yhdyssanan määräiteosana, ja näitä otsikoita aineistossa on neljätoista. *Määräiteosalla* tarkoitetaan yhdyssanan alkuosaa, jonka liittäminen jälkimmäisenä tulevaan *edusosaan* vaikuttaa sen semantiikkaan (VISK § 403). Nämä sanat ovat *jättimyrsky*, *jättihanke*, *jättikorvaukset*, *jättilakko*, *jättioperaatio*, *jättipotti*, *jättipullo*, *jättiraketti*, *jättiterminaali*, *jättituki*, *jättivarasto* ja *jättiyhtiö*. Sana *jättipotti* toistuu kahdesti, mutta muut

näistä esiintyvät aineistossa vain kerran. Näissä otsikoissa sana *jätti* merkitsee nimenomaisesti suurta kokoa. Sen tehtävä on olla kielikuvallinen ja edusosaansa korostava.

75 Tärkeä onnistuminen Marsin valloitus suunnitelmassa: Starship-jättiraketti selvisi neljänneltä koelennoltaan ehjänä (241)

76 Sotatalouspäällikkö Mikko Heiskanen: Yhdysvaltojen aseita tulee Suomeen, mutta ei jättivarastoa (184)

5.2.5 Kuvalliset verbi-idiomit

Kuvallisia verbi-idiomeja aineistossa on kymmenen ja niistä jokainen esiintyy vain kerran. Kaikissa aineiston kuvallisissa verbi-idiomeissa on eri verbi, ja vain kaksi, *saada* ja *vetää*, näistä kymmenestä verbistä kuuluu niin sanottuihin erityisen idiomihakuisiin verbeihin (VISK § 454). Näistä kuvallisista verbi-idiomeista *pudota kärryiltä* on merkitty sekä kuvalliseksi että varsinkin arkiseksi, ja se olen jo käsitellyt luvussa 5.1.4.

Muut aineiston kuvalliset verbi-idiomit ovat *haistaa raha*, *hengittää niskaan*, *iskeä pöytään*, *jäädä haaviin*, *kiehua yli*, *nuolla näppejä*, *laittaa pillit pussiin*, *saada potkut* ja *vetää välistä*. Niitä kaikkia on otsikoissa käytetty erityisen kuvallisesti. Yksi uutisista kertoo yrittäjän päätöksestä lopettaa ja muut rikoksista tai politiikasta. Osassa uutisista, joiden aihe on jollain tapaa vakava, antaa kielikuvallinen idiomaattisuus otsikossa uutisen käsittelylle erikoisen sävyn, kun otsikko ja aihe ovat ristisriidassa keskenään. Yleisesti voi myös miettiä, sopivatko idiomit uutisotsikkoihin ylipäätään, koska se mitä ne tarkoittavat tai miten lukija ne ymmärtää ei ole yksiselitteistä, mutta idiomeille tyypillistä.

77 Poliisi iski pöytään karun luettelon – marraskuussa jo kolme epäiltyä tapon yritystä Lahden seudulla (420)

78 Hämeenlinna jäi nuolemaan näppejään Nato-esikuntakisassa – Kaupunginjohtaja: Ei tullut yllätyksenä (315)

5.3 Muun käyttöalamerkityn sanaston analyysi

Arkikielisten ja kuvakielisten sanojen lisäksi aineistossa on viisi sanaa, joilla on sanakirjassa jokin muu tyyliä kuvaava käyttöalamerkintä. Nämä määritteet ovat *halventava* (*halv.*),

leikillinen (leik.), *slangissa (slg.)* ja *ylätyylisesti (ylät.)*. Näissä kategorioissa on kaikissa yksi esiintymä, paitsi *slangissa*-kategoriassa, jossa esiintymiä on kaksi.

Slangissa käytettyjen sanojen kategoriassa on kaksi lekseemiä. Näistä toinen on suomenkielinen verbi *pokata* ja toinen englanninkielinen substantiivi *dickpic*, jota ei *Kielitoimiston sanakirjasta* löydy. *Oxford English Dictionary* määrittelee sen tyyliiltään slangisanaksi. Sana merkitsee 'peniksestä otettua valokuvaa' (OED 1, 2). Sanan *dickpic* käyttöä voinee perustella sillä, ettei sille ole ytimekästä tai tunnettua suomenkielistä vastinetta. Suomenkielinen ja käyttäjiensä laatima *Urbaani Sanakirja* antaa sanan *dickpic* merkitykseksi tai käännökseksi 'suomeksi kyrpä kuva', 'suomeksi penis kuva' ja 'munakuva' (US *dp*). Voi olla, että englanninkielisen sanan valinnan taustalla on sen oletetun tunnettuudemmuuden lisäksi *dickpicin* kokeminen vieraskielisenä ikään kuin neutraalimpana kuin suomenkielisen *muna-* tai *kyrpäkuvan*. Otsikko, jossa sitä on käytetty, on uutisesta, joka kertoo ensimmäisestä Suomessa seksuaalisesta häirinnästä annetusta rikostuomiosta. Uutisen aihe ja otsikon sanasto ovat räikeässä ristiriidassa, ja otsikointi antaa kuvan kevyestä hassuttelusta ja häivyttää tapahtunutta rikosta, vaikka toteaakin tekijän saaneen *rapsakat sakot*. Sana *dickpic* on uutisotsikossa väritynyt tyylivalinta sekä siksi, että se ei ole suomea, että siksi, että sana on tyyliiltään slangia ja vulgaari. Otsikko on melko pitkä, ja siihen olisi mahtunut myös suomenkielinen *munakuva* yleiskielisempi käännös *peniskuva* tai *lähetti kuvan peniksestään*. Myös otsikon teonnimet *lähettely* ja *heiluttelu* keventävät sävyä: *lähettely* ei välitä niin vakavaa tai neutraalia kuvaa kuin kantansa *lähettää*, sillä johdin lisää sanaan asenteellisuutta puheenaihetta kohtaan (VISK § 356).

79 Tässä Suomen ensimmäiset tuomiot *dickpicien* lähettelystä: ”Severi” lähetti videon peniksen heiluttelusta ja sai *rapsakat sakot* (124)

80 Joukko pelimiehiä jalkautuu Helsinkiin vappuna pokaamaan naisia – näin tunnistat pickup-artistin (160)

Slangiverbi *pokata* tarkoittaa ”hankkia mies- t. naisseuraa, iskeä jku” (KS *pokata*) ja siinä merkityksessä sitä on otsikossa käytetty. *Halventavaksi* tyyliamerkitty sana on saman otsikon *pelimies*, jota KS kertoo käytettävän 'miehestä joka pitää seksisuhteisiin pääsemistä eri kumppaneiden kanssa eräänlaisena pelinä t. kilpailuna, naissankari' (KS *pelimies*). Näiden sanojen käytöllä on mahdollisesti haettu otsikkoon kepeyttä tai leikkisyyttä, mutta niiden molempien voi katsoa olevan tyyliiltään poikkeuksellisia sekä yleiskielessä että uutiskielessä.

Aineiston ainoa *leikillinen* sana tai oikeammin sanapari on suurta määrää tarkoittava *vino pino* (KS *vino*). Ylätyyliseksi ainoana on määritelty verbi-idiomi *olla jonkin huomassa*. Molempia näistä on käytetty uutisissa, joihin myös yleiskielinen merkitykseltään vastaava sana olisi käynyt merkityksen muuttumatta. Esimerkissä 81 on lisäksi klikkiotsikkomainen piirre, joka kehottaa avaamaan uutisen ja katsomaan sen ohessa olevaa karttaa. *Vino pino* tässä on tyylialamerkintänsä mukaisesti leikillinen, ja sen korvaaminen esimerkiksi sanalla *useita* muuttaisi uutisotsikon sävyä vakavammaksi. Vastaavaa muutosta otsikon sävyssä ei välttämättä tapahtuisi, jos esimerkiksi 82 poliisin huomaa päätyneestä miehestä kirjoitettaisiin esimerkiksi poliisin pidättämänä miehenä.

81 *Suomessa on vino pino kuntia, jotka elävät eläkeläisten rahoista – kartta näyttää, asutko sinä sellaisessa* (136)

82 *Tavaroita ikkunasta heittänyt mies poliisin huomaa Riihimäellä* (285)

6 Tulokset ja pohdinta

Tässä viimeisessä luvussa käsittelen tekemäni analyysin tulokset, vastaan tutkimuskysymyksiini sekä esitän pohdinnan aiheesta. Lopuksi kerron tutkimuseettisistä tekijöistä ja esittelen mahdolliset jatkotutkimusaiheet.

6.1 Tulokset

Aineistossa on nähtävissä monenlaista tyyliarvoltaan neutraalista poikkeavaa sanastoa. Samoin tällä sanastolla voidaan nähdä olevan monenlaisia tehtäviä aineiston uutisotsikoissa. Alla erittelen saamani tulokset aineistoluvuittain ja otan kantaa hypoteesini toteutumiseen.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, millaista neutraalista yleiskielestä tai tyyppillisestä uutiskielestä poikkeavaa sanastoa Ylen verkkouutisten otsikoissa esiintyy. Jaoin aineiston sanaston käyttöalamerkintöjen mukaan arkikielisiin, kuvallisiin ja muihin käyttöalamerkintöihin. Arkikielistä sanastoa otsikoissa esiintyi 77 sanaa, kuvakielisiä 129 sanaa ja muita käyttöalamerkinnällisiä sanoja aineistossa oli viisi. Näistä määrältään selkeästi suurin oli siis kuvakielinen sanasto.

Jaoin aineiston myös sana- ja muihin luokkiin analyysia tehdessäni. Aineiston sanaesiintymistä yhteensä 191 oli verbejä, 90 substantiiveja, 67 adjektiiveja, 32 adverbejä, 28 verbi-idiomeja ja 23 yhdyssananosia, minkä lisäksi aineistossa oli yksi interjektio. Tyyliarvoltaan neutraalista poikkeavasta sanastosta aineistossa suurin osa oli verbejä ja toiseksi suurin substantiiveja. Odotin aineiston keruuta aloittaessani adjektiivien määrän nousevan suuremmaksi kuin se lopulta oli, mutta toisaalta otsikoille tyyppillisen tiiviin esityksen huomioiden verbien suuren määrän ei olisi pitänyt yllättää.

Toinen tutkimuskysymykseni oli, millaisia tehtäviä neutraalista poikkeavilla sanavalinnoilla voidaan ajatella olevan. Aineistosta nousi useita erilaisia mahdollisia syitä tyyliiltään neutraalista uutiskielestä poikkeavien sanojen käytölle otsikoissa. Arkikielisessä aineistossa sanavalinnat liittyivät muun muassa pyrkimykseen leikitellä sekä keventää käsiteltävää aihetta. Monet otsikoiden sanavalinnat pyrkivät vetoamaan jollain tapaa lukijan tunteisiin: herättämään empatiaa ja samastumista tai välittämään tunteita antamalla positiivista tai negatiivista sävyä otsikolle. Osa sanavalinnoista elävöitti tai väritti otsikkoa ja lisäsi aiheen käsittelyyn dramatiikkaa, jota uutisesta itsestään ei välttämättä löytynyt. Toisaalta

sanavalinnat häivyttivät otsikosta tekijän tai johtivat lukijaa harhaan. Osassa otsikoiden sanavalinnoissa myös näkyi otsikon kirjoittajan kannanotto tai asenteellisuus otsikon aiheita kohtaan. Sanavalinnoista löytyi myös aiheen vakavuutta vähätteleviä tai vastaavasti aiheen merkitystä korostavia tai jopa liioittelevia sanavalintoja. Joidenkin sanavalintojen takana on mahdollisesti ollut halu säästää tilaa tai välttää saman sanan toistoa. Myös uutisessa haastatelluilta oli ilman sitaatteja lainattu heidän käyttämiään arkikielisiä sanoja otsikkoon. Muita arkikielisestä aineistosta tekemiäni havaintoja olivat, ettei osassa otsikoita niiden asiasisältö merkittävästi muuttuisi, vaikka arkikielinen sana korvattaisiin merkitykseltään sitä lähellä olevalla yleiskielisellä sanalla tai ilmauksella, ja että osassa otsikoista arkikielinen sanavalinta oli jopa räikeässä ristiriidassa uutisen aiheen kanssa.

Kuvakielisessä sanastossa useissa otsikoissa kuvakielisyyttä käytettiin häivyttämään tekijyyttä tai kuvattiin jotain muuta kuin tekijää aktiivisena toimijana. Kuvakielisillä sanavalinnoilla korostettiin käsiteltävän asian painoarvoa, vakavuutta, kokoa tai merkitystä ja toisaalta saatettiin vähätellä tai liioitella uutisen aiheena olevaa asiaa. Osassa otsikoita kuvakielisyyden takana saattoi olla pyrkimys kielelliseen leikkelyyn, mutta osassa kielikuvallisuus toi otsikkoon tunteisiin vetoavan sävyn tai pyrki luomaan negatiivista tai positiivista sävyä, joissain otsikoissa jopa dramaattisuutta. Myös liikettä ja toimintaa otsikoihin saatiin kuvallisella sanastolla. Muutamassa otsikossa kuvallisuus toi esiin sen kirjoittajan oman mielipiteen tai kannanoton aiheeseen. Vaikka monessa otsikossa tekijyyttä on kielikuvain pyritty häivyttämään, on todettava, että osassa niistä tekijän osoittaminen kuvatuista tilanteista on vaikeaa. Toisaalta kuvakielisyyttä voidaan tulkita tehokeinoksi, mutta näiden kuvallisten sanojen vaihtaminen toisiin ei useassa tapauksessa merkittävästi muuttaisi otsikon asiasisältöä. Osa kuvakielisistä sanavalinnoista oli erikoisia suhteissa käsitellyn aiheen luonteeseen. Vakavissa aiheissa kuvallinen otsikko antaa uutisen käsittelyyn erikoisen sävyn, kun aihe ja otsikko ovat ristiriidassa keskenään.

Muusta käyttöalamerkitystä sanastosta löytyi joitain samankaltaisia piirteitä kuin kahdesta muusta osiosta. Vaikka olen käsitellyt sen omana osionaan, on se kuitenkin muihin verrattuna hyvin pieni. Osiossa sanavalinnat antoivat esimerkiksi kuvaa kevyestä hassuttelusta ja häivyttivät käsitellyn rikoksen vakavuutta. Tyylivalinnat olivat poikkeuksellisia ja värittyneitä. Osion sanoja yleiskielisiin vaihtamalla ei merkittävää muutosta otsikon sävyssä välttämättä tapahtuisi, mutta otsikon merkitys säilyisi suhteellisen samana.

Tutkimushypoteesissani oletin, että uutiskielelle poikkeuksellisten sanojen käyttö otsikoissa on tarkoituksellista, ja sen tehtävänä on saada lukija avaamaan uutinen, minkä lisäksi ajattelin sanaston olevan ajoittain tyyllillisesti kuvallista ja räväkkää ja ettei se aina pyri neutraaliuteen. Poikkeuksellisten sanojen tarkoituksellisuudesta en analyysini perusteella voi sanoa varmasti, mutta epäilen silti, ettei tällaista määrää kuvakielistä tai muuten väritynyttä sanastoa päädy otsikoihin sattumalta. Monessa kohtaa sanavalintojen tyylinä oli korostaminen, liioittelu ja kantaottavuus, joiden voidaan ajatella olevan lukemaan houkuttelevia piirteitä. Iso osa aineiston sanoista oli tyyllillisesti kuvakielistä ja osa sanavalinnoista voidaan nähdä räväköinä: erityisen paljon jotain sävyä, liikettä tai tunnetta otsikkoon tuovana.

6.2 Pohdinta

Kuten johdannon alussa totesin, kieli muuttuu ja sen kuuluukin muuttua. Uutisten tehtävä tietoa neutraalisti välittävänä saattaa kuitenkin vaarantua, jos uutinen ja sen otsikko alkavat tyyllillisesti lähentyä muita tekstilajeja. Aineistossa käsittelemäni otsikot eivät täysin täytä niin kutsutun hyvän otsikon kriteereitä ja niiden välittämä informaatio ei aina vastannut uutisen varsinaista asiasisältöä. Harhaanjohtavuus joko otsikon asiasisällön tai tyylin muodossa voi johtaa tiedon välittymättä jäämiseen ja toisaalta pettymyksiin, kun otsikko lupaa jotain, mitä uutisella ei ole antaa. Tunneilmaisultaan voimakkaiden sanojen käyttö voi myös houkuttaa, jos niiden yleiskielisemmät vastineet tuntuvat kuluneilta ja merkityksiltään liian labeilta. Se, mikä on vaikeasti ymmärrettävää tai mikä koetaan liian arkikieliseksi uutistekstiin, on kuitenkin pääosin subjektiivista ja suhteellista. Sitä, mikä on *yllättävää*, *karua* tai *hurjaa*, ei voida yksiselitteisesti määritellä. Osassa sanoja voi olla kyseessä myös sanan merkityksen ja käyttöalan hidaskuultuminen: vielä arkikielinen sana saattaa vuosien saatossa vakiintua neutraaliksi yleiskieliseksi ilmaukseksi ja sattuu silmään nyt, kun muutos on kesken.

Nykyhetken värikkäessä ja lukemaan houkuttelevassa otsikoinnissa on myös yhtäläisyyksiä kauemmas historiaan. Klikkiotsikointi verkko-otsikoiden ilmiönä on suhteellisen uusi, mutta myös sadan vuoden takaisien sanomalehtien kansisivuilla on nähtävissä myyviä ja liioittelevia otsikoita sekä tarinallisia ja yllättäviä käännteitä täynnä olevia uutisia. Osassa tämänkin aineiston otsikoissa voi taustalla olla pyrkimys viihdyttää ja tuoda arkeen väriä, mikä voidaan nähdä omalla tavallaan inhimillisenä pyrkimyksenä hauskuuteen, kauneuteen ja runollisuuteen kuin kaunokirjallisuudessa ikään. Toisaalta lukemaan houkuttelu värikkään kielenkäytön motiivina näkyy aineiston otsikoissa myös siinä, että huomasi paikallisuutisissa

kansallisia uutisia vähemmän värikästä kielenkäyttöä. Tosin syynä voi olla kohderyhmän pienempi koko: kun tarkoituksena on tavoittaa vain paikallinen lukijakunta, ei ole painetta saada koko kansakuntaa näkemään ja avaamaan uutista. Maakuntauutisten otsikot vaikuttivat olevan tyyliltään tiiviimpiä ja sisältävän useammin uutisen tärkeimmän sisällön, mutta koska en tutkinut aihetta tältä kannalta, jää huomioni lähinnä mielikuvaksi.

Tekstilajien rajojen häilyessä lukemisesta ja varsinkin luetun ymmärtämisestä voi tulla vaikeaa lukemaan vasta opetteleville, kuten lapsille, nuorille, kielenoppijoille tai muille ryhmille, jotka tarvitsevat selkeää viestintää ymmärtääkseen usein monimutkaisistakin aiheista tehtyjä uutisia. Toisaalta värikkään kielen käyttö uutisteksteissä saattaa lisätä sanojen ja ilmausten tunnettuutta. Rikas kieli ei itsessään ole huono asia vaan päinvastoin. Idiomien, uudissanonien ja metaforien esiintyminen arkipäiväisissä teksteissä edistää rikkaan, rönsyilevän ja luovan kielen leviämistä ja uusien sanojen oppimista. Kääntöpuolena kuitenkin voi olla ymmärtämisen vaikeus ja vaikeudet viestin välittymisessä, mikä pahimmillaan eriarvoistaa lukijoita ja eristää yhteiskunnan toimijoita toisistaan.

Yhteiskunnallinen ulottuvuus oli tärkeä tekijä tämän aiheen tutkimista harkitessani. Sen lisäksi, miten otsikoissa tehdyt sanavalinnat vaikuttavat lukijoiden tulkintoihin uutisten sisällöstä, vaikuttaa uutisoinnissa käytetty kieli median koettuun uskottavuuteen ja luotettavuuteen. Maailmassa, jossa polarisaatio ja ääriajattelu lisääntyvät, on luottamus mediaan ja erityisesti uutisointiin asia, jonka rapautuminen tukee muun muassa äärioikeistolaisten liikkeiden nousua.

6.3 Eettisyys

En ole tarvinnut erillistä lupaa aineistoni keräämiseen tai sen käyttämiseen. Aineistoni koostuu Ylen internetissä julkaisemista uutisista, jotka ovat vapaasti saatavilla ilman kirjautumista tai muuta tunnistautumista. Ne ovat julkisia ja jäävät julkisiksi myös myöhemmin, vaikka tiedossa ei olekaan, kuinka kauan ne ovat saatavissa. Tekstit, joista aineisto on kerätty, eivät ole salaisia tai arkaluontoisia vaan kenen tahansa julkisesti saatavilla. Toimittajien nimet mainitaan useimmissa aineiston uutisissa, mutta aineistossa ne eivät ole mukana. Minun ei ole tarvetta suojata aineistossani esiintyvien henkilöiden yksityisyyttä enkä käsittele yksittäisten ihmisten tietoja. Itse kerätty aineistoni käsittää pelkästään uutisten otsikot ja linkit uutisiin. Osassa otsikoita mainitaan nimeltä henkilöitä,

mutta he ovat jo valmiiksi poliitikkoja tai muita hyvin tiedettyjä julkisuuden henkilöitä, kuten Alexander Stubb ja Ville Galle, eikä heidän henkilöisyyttään ole tarpeen suojata.

Muutamassa otsikossa on myös mainittu kokonimeltään yksityishenkilö, mikä itsessään olisi jo ilmiönä jännittävä tutkimusaihe, mutta heidänkin nimensä ja muut heitä mahdollisesti yksilöivät tiedot ovat jo julkisessa uutisessa oletettavasti heidän suostumuksellaan. Tämä on julkaisseen tahon eli tässä Yleisradion vastuulla. En käsittele mitään nimiä tai henkilöisyyksiä osana tutkimustani, vaan keskityn otsikoiden yksittäisiin nimiin liittymättömiin sanavalintoihin. Yksittäisten yksityishenkilöiden nimiä en työssäni käsittele, mutta niitä näkyy työssä siltä osin, kun niitä on otsikkoesimerkeissä näkyvissä.

Tutkimusta tehdessäni olen säilyttänyt aineistoa useammassa paikassa. Aineisto on ollut Excel- ja Access- taulukoissa omalla tietokoneellani, missä olen sitä työstänyt. Tämän lisäksi olen ladannut sen Turun yliopiston tunnuksilla kirjautuneena OneDriveen sekä lähettänyt itselleni yliopiston sähköpostilla. Työni valmistuttua säilytän aineiston omalla tietokoneellani, josta satunnaisesti teen varmuuskopion ulkoiselle kovalevyllä. Tämän lisäksi olen liittänyt aineiston työssä käsitellyn osuuden otsikot liitteeksi työni loppuun, mutta sen tarkoitus ei ole säilyttää aineistoa vaan mahdollistaa lukijalle koko uutiseen tutustuminen hänen niin halutessaan.

Koska olen kerännyt aineiston manuaalisesti, on mahdollista, että esimerkiksi virheklikkaus on jättänyt pois jotain sellaista, joka muuten olisi tullut osaksi aineistoa. Olen pyrkinyt minimoimaan evästeiden vaikutuksen hakutuloksiin käyttämällä aineistoa kerätessäni selainta, jota en muuten käytä, ja poistamalla selaimen tallentuneet tiedot hakujen välissä. Kielitajun käytön mahdollisista ongelmista ja toistettavuudesta olen kertonut luvussa 3.1.

Käyttämiäni käsitteitä ovat muun muassa *uutinen*, *otsikko*, *uutiskieli* ja *neutraali yleiskieli*. Käsitteinä *uutinen* ja *otsikko* ovat melko ymmärrettäviä ja selkeästi lähestyttäviä. Molemmat määrittelen kuitenkin johdannossa erikseen. Siitä, mitä *uutisella* tai *otsikolla* tarkoitetaan, voidaan keskustella, mutta oletukseni on, että nämä ovat suomen puhujille ja Suomessa peruskoulun käyneille käsitteitä, jotka jokainen osaa jollain tavalla määritellä ja ymmärrys siitä, mitä ne tarkoittavat on yhteinen. Toisaalta käsitteiden työssäni nimenomaan Yleisradion verkkouutisia tietyiltä vuosilta, ja uutinen käsitteenä arkisessa kielenkäytössä on huomattavasti laajemmin ymmärrettävä, kun uutisella voidaan tarkoittaa sekä sanomalehti uutista että ystävän kertomaa merkittävää uutista henkilökohtaista kuulumista.

Otsikko on käsitteenä laajempi kuin *uutisotsikko*, sillä otsikkona voidaan pitää minkä tahansa muunkin tekstin tai median nimeä. Olen pyrkinyt työssäni määrittelemään nämä nimenomaan työni kannalta olennaisella tavalla. Näiden sijaan *uutiskieli* ja erityisesti *neutraali yleiskieli* ovat vaikeammin määriteltäviä. *Uutiskielen* määritelmänä voidaan pitää kieltä, jota uutisessa tai uutisissa käytetään, mutta siitä millaista se on ei termi kerro, vaan ymmärtäminen vaatii uutisten tuntemista tekstilajina. Käsitteessä *neutraali yleiskieli* on kaksi osaa, joista molempien määritelmästä voisi keskustella pitkäänkin. *Yleiskielen* voi määritellä useammalla tavalla ja *neutraali* taas ei sananakaan ole neutraali, sillä se mikä nähdään neutraalina, on hyvin vahvasti aikaan ja kulttuuriin sidottua. En usko näihin käyttämiini käsitteisiin varsinaisesti liittyvän eettisiä ongelmia, mutta sen sijaan niiden määrittelyssä eettisiä ongelmia voi tulla. Käsitteet on selitettävä mahdollisimman tarkasti, mutta myös niin, että niiden merkitys säilyy sellaisena, että esimerkiksi uutisella tarkoitetaan samaa asiaa kuin muutoinkin.

Ennakkokäsitykseni tutkimusaiheesta on vaikuttanut suuresti aiheeni valintaan. Olen seurannut erityisesti Yleisradion uutisointia ja otsikointia useamman vuoden ajan. Uutisten kielellisistä valinnoista on myös keskusteltu kaveripiireissäni, ja jotkut viime vuosien otsikkovalinnat ovat herättäneet minussa ärtymystä ja turhautumista, mikä on ollut osatekijä sille, miksi olen halunnut otsikoiden kielellisiä valintoja tutkia. Se, että otsikot eivät välitä tarvittavaa tietoa, johdattavat lukijaa ajattelemaan tietyllä tavalla tai antavat aiheesta täysin toisen kuvan kuin itse leipäteksti, on minusta erittäin ikävä piirre, jonka ajattelen vaikuttavan laajemminkin yhteiskuntaan ja uutisten lukemiseen ja tulkitsemiseen sekä tiedonvälityksen luotettavuuteen. Näiden seikkojen vuoksi harkitsin aiheen valintaa tarkoin jo ennen aiheesta sopimista ohjaajani kanssa. Kävin läpi eettisiä näkökulmia ja sitä, vaikuttaako oma asenteeni liikaa siihen, mitä tutkimuskysymyksiä valitsen ja miten itse analyysia kirjoitan. Olen pyrkinyt pitämään itseni mahdollisimman etäällä ja neutraalina, vaikka minulla onkin aiheesta henkilökohtaisesti voimakkaita mielipiteitä ja tunteita.

Päätelmiäni luotettavuutta olen pyrkinyt arvioimaan jatkuvasti sekä työtä tehdessäni että työn valmistumisvaiheessa. Päätelmien luotettavuus riippuu vahvasti siitä, miten luotettavasti ja tarkasti niihin johtaneet työvaiheet on tehty, eli tähän olen kiinnittänyt erityistä huomiota. Muita tekijöitä päätelmien luotettavuudessa ovat muun muassa aineiston laajuus, sillä pienestä aineistosta ei useinkaan ole mahdollista tehdä yleistettävissä olevia päätelmiä.

Tutkimukseni on tietyiltä osin toistettavissa. Koska kielitaju on ollut iso osa tutkimuksen tekemistä, en kuitenkaan usko, että samaa aineistoa tutkimalla joku toinen päätyisi täysin samoihin tuloksiin. Melko lähelle samoja tuloksia kuitenkin voi päästä samoja metodeja ja luokittelua samaan aineistoon käyttämällä. Olen pyrkinyt huolelliseen ja täsmälliseen työskentelyyn sekä raportoimaan työvaiheeni tunnollisesti. Tutkimuksen tulokset olivat pääpiirteittäin odotetun kaltaisia.

6.4 Lopuksi

Tässä työssä tutkimani aineiston lisäksi keräsin alun perin sitä laajemman aineiston, josta osa jäi työssä käyttämättä, jotta sen laajuus pysyisi kohtuullisena. Ilmeinen jatkotutkimusaihe olisi siis jo kerätyn, mutta analysoimatta jääneen aineiston tutkiminen. Myös tietoa, jota en tässä käyttänyt, mutta keräsin, voisi olla kiinnostavaa tutkia eteenpäin. Siihen sopivia aiheita olisivat esimerkiksi, vaikuttaako uutisen aihe sen otsikossa käytettyyn kieleen tai millä tavoin ja missä määrin otsikoissa käytetyt neutraalista poikkeavat sanavalinnat esiintyvät uutisen varsinaisessa leipätekstissä vai esiintyvätkö ollenkaan. Näitä tutkiessa aineiston laajentaminen tulisi tarpeeseen ja vertailukohtana voisivat olla myös jonkin toisen median julkaisemat uutiset, esimerkiksi pääasiassa paikallisuutisia julkaisevien medioiden otsikot.

Kiinnostavaa olisi myös aiempia tutkimuksia laajemmin tutkia uutiskieltä ja medioiden kieltä sen kannalta, millaisia tunteita ne lukijoissa herättävät ja miten käytetty kieli rakentaa tai rikkoo koettua luottamusta uutisointia kohtaan. Tähän löyhästi liittyen myös toimittajien motivaatioita sanavalintojen takana voisi tutkia esimerkiksi sen kautta, miten toimittajat itse kokevat asian ja millä perusteilla he yleiskielestä poikkeavia sanavalintoja päätyvät käyttämään. Huomionarvoista olisi myös lainasanojen ja uudissanojen käyttöönotto uutiskielessä ja se, leviävätkö uudet sanat kielenkäyttäjiltä uutisiin vai kenties toisin päin. Lainasanoihin liittyen erityisesti sellaisten sanojen, joille on jo olemassa pätevä suomenkielinen vastine, lisääntyminen asiateksteissä olisi kiinnostava tutkimuskohde.

Lähteet

Aineslähteet

Yleisradion vuonna 2024 julkaisemista verkkouutisista kerätty otsikkoaineisto. Liitteenä.

Lähdekirjallisuus

- Dor, Daniel 2003. On Newspaper Headlines as Relevance Optimizers. – Journal of Pragmatics 35 (5), s. 695–721.
- Grönros, Eija-Riitta 2015. Sanakirjojen normatiivisuus ja deskriptiivisyys. – *Hyvä sanakirja. Tieteellisiä, käytännöllisiä ja eettisiä näkökulmia leksikografiaan*. Toim. Laura Tyysteri ja Kaisa Lehtosalo. Turun yliopisto, Turku. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6010-1>
- Hamunen, Markus – Huumo, Tuomas 2020. Kielitaju kielentutkijan työkaluna. – *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, Nro 1457. s. 199–239. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Saatavissa: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>
- Heikkinen, Vesa – Lounela, Mikko – Voutilainen, Eero 2012. Aineistot ja niiden käyttö tekstilajitutkimuksessa. – *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä ja Mikko Lounela. s. 325–350 Gaudeamus, Helsinki.
- Jantunen, Jarmo Harri 2009. Ei pelkästään mielikuvituksen puutteen vuoksi – Kieliaineistojen systemaattinen käyttö kielentutkimuksessa. – *Virittäjä*, 113(1). Saatavissa: <https://journal.fi/virittaja/article/view/4171>
- Julkisen sanan neuvosto 2024. Journalistin ohjeet. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>
- Kankaanpää, Salli 2012. Tekstilajin muutoksen laadullinen tutkimus. – *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä ja Mikko Lounela. s. 284–295. Gaudeamus, Helsinki.
- Kauppalehti 2019. Melkein 90 % suomalaisista ei usko lukemiinsa uutisiin – Kyselytutkimus: Klikkijournalismi murentaa uskottavuutta. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/melkein-90-suomalaisista-ei-usko-lukemiinsa->

uutisiin-kyselytutkimus-klikkijournalismi-murentaa-uskottavuutta/e8565254-cc97-35b2-b88e-2b9317ec1df1

Kielitoimiston ohjepankki 2023a. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa:

<https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/otsikot/>

Kielitoimiston ohjepankki 2023b. Viitattu 10.3.2026. Saatavissa:

<https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/yleiskieli-ja-asiatyyli/>

Kotus.fi päiväämätön. Nykysuomen sanakirja (1951–1961). viitattu 1.7.2025. Saatavissa:

<https://kotus.fi/sanakirjat/muita-sanakirjoja/nykysuomen-sanakirja-1951-1961>

KS = Kielitoimiston sanakirja 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen

verkkojulkaisuja 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. Viitattu 30.3.2026. Saatavissa:

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 19.3.2024.

Kykkänen, Valtteri 2018. *"Aukaisisin sillai kiroillen": suomalainen klikkiotsikointi yleisön arvioinnissa*. Tampereen yliopisto, Tampere. Saatavissa:

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201901031044>

Lehtosalo, Kaisa – Tyysteri, Laura 2015. Sanakirjatyön valinnat ja leksikografian

ammattietiikka. – *Hyvä sanakirja. Tieteellisiä, käytännöllisiä ja eettisiä näkökulmia leksikografiaan*. Toim. Laura Tyysteri ja Kaisa Lehtosalo. Turun yliopisto, Turku.

Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6010-1>

Leppänen, Ari – Heino, Timo-Erkki – Mäntymäki, Eeva 2010. *Yleisradio median murroksessa*. Vastapaino, Tampere.

Leppänen, Sini 2016. *Näitä asioita et tiennyt klikkiotsikoista – katso uskomattomat*

tutkimustulokset! Klikinsäätjä-sivulla julkaistuissa otsikoissa esiintyvät kielelliset piirteet. Helsingin yliopisto, Helsinki. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/163322>

Luodonpää-Manni, Milla – Ojutkangas, Krista 2020. Laadullinen aineistopohjainen

kielentutkimus. – *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, Nro 1457. s. 412–441. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,

Helsinki. Saatavissa: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>

Matikainen, Janne – Ojala Markus – Aslama Minna – Jääsaari Johanna 2020. *Media ja*

yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Moilanen, Raija 2012. Otsikot ojennukseen Kielikello 1/2012. Viitattu 20.2.2025. Saatavilla:

<https://kielikello.fi/otsikot-ojennukseen/>

Mäntynen, Anne – Shore, Susanna – Solin, Anna 2006. *Genre - tekstilaji*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- OED 1 = Oxford English Dictionary, “dick pic (n.),” Viitattu 1.3.2025. Saatavissa: <https://doi.org/10.1093/OED/2755654167>.
- OED 2 = Oxford English Dictionary, “dick (n.1), sense 4.a,” Viitattu 1.3.2025. Saatavissa: <https://doi.org/10.1093/OED/8916956120>.
- Saukkonen, Pauli 1984. *Mistä tyyli syntyy?* WSOY, Porvoo.
- Saukkonen, Pauli 2001. *Maaailman hahmottaminen teksteinä: tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Saviniemi, Maija 2015. *On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä: toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit*. Oulun yliopisto, Oulu. Saatavissa: <https://urn.fi/urn:isbn:9789526207773>.
- SES = Suomen etymologinen sanakirja 2025. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 72. URN:NBN:fi:kotus-202259. Päivitetty 16.10.2025 Viitattu 17.10.2025. Saatavissa: <https://kaino.kotus.fi/suomenetymologinensanakirja>.
- STT päiväämätön a. Sanastot. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/sanastot/>.
- STT päiväämätön b. Uutiskriteerit ja uutiskynnys. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/ideasta-jutuksi/uutiskriteerit-ja-uutiskynnys/>.
- STT päiväämätön c. Otsikon tyyli. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/jutun-kieli-ja-sisalto/hyva-otsikko/otsikon-tyyli/>.
- STT päiväämätön d. Hyvä otsikko. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/jutun-kieli-ja-sisalto/hyva-otsikko/>.
- Talmy, Leonard 2018. *Ten lectures on cognitive semantics*. Leiden, Alankomaat, Brill.
- Tieteen termipankki 2025a. Kielitiede: affektinen ilmaus. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:affektinen_ilmaus.
- Tieteen termipankki 2025b. Kielitiede: metafora. Viitattu: 20.2.2025. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:metafora>.
- Tieteen termipankki 2025c. Kirjallisuudentutkimus: metafora. Viitattu: 20.2.2025 Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:metafora>.
- Tiililä, Ulla 2012. Tekstilajit kielenhuollossa – Kielikello 4/2012. viitattu 20.2.2025 Saatavissa: <https://kielikello.fi/tekstilajit-kielenhuollossa/>.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi Anneli 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Tuomi, Pauliina – Saarikoski, Petri – Peltonen, Jenna 2023. ”Synkkä leikki – sähköisen kyselyn raportti” – *WiderScreen Ajankohtaista 27.10.2023*. Saatavissa: <http://widerscreen.fi/numerot/ajankohtaista/dark-play-sahkoisen-kyselyn-raportti/>.

US = Urbaani Sanakirja, 2007–2022. ”dp”. Viitattu 18.9.2025. Saatavissa:

<https://urbanisanakirja.com/word/dp/>.

Uutismedia verkossa 2023 - Reuters-instituutin Digital News Report Suomen maaraportti, 2023. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus. Viitattu 20.2.2025.

Saatavissa: https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads/Reuters_Uutismedia-verkossa-raportti_2023.pdf.

Vainikka, Eliisa – Kanner, Antti – Era, Riikka – Harju, Auli – Koivunen, Anu – Seuri, Olli – Mäkelä, Eetu 2020. Kilpailukykyloikasta ruutitynnryriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa. – *Media & viestintä* 43(2020): 4, s. 247–271.

Saatavissa: <https://doi.org/10.23983/mv.100616>.

VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen Tarja Riitta – Alho, Irja 2008. Iso suomen kielioopin verkkoversio. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. Viitattu 28.3.2026.

Saatavissa: <https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>.

Voutilainen, Eero 2012. Tyyli. – *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä ja Mikko Lounela. s. 77–87. Gaudeamus, Helsinki.

Yle.fi 2019. Oikeakielisyyden määritelmä. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa:

<https://yle.fi/aihe/a/20-10000570>.

Yle.fi 2020. Kaikille yhteinen, jokaiselle oma – Ylen strategia. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa:

<https://yle.fi/aihe/a/20-301365>.

Yle.fi 2023. Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminnan journalistiset periaatteet. Viitattu 20.2.2025.

Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20051018>.

Yle.fi 2024. Tutkimus: Yle on Suomen luotetuin uutismedia. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa:

<https://yle.fi/a/74-20071129>.

Yle.fi päivämätön Mitä on Ylen julkinen palvelu? Viitattu: 20.2.2025. Saatavissa:

<https://yle.fi/aihe/a/20-10002653>.

Yleisradiolaki = Yleisradiolaki 19.8.2005/635. Viitattu 27.3.2025. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>.

Yle News Lab 2024. *Uutisarvostukset 2023*. Viitattu 20.2.2025. Saatavissa:

<https://drive.google.com/file/d/17FJN3eDOyMepyYGR1n9vk-RjY6WrF8Y3/view>.

Liitteet

Liite 1. Aineisto

- 7 Oikeusoppineet tyrmäävät pääministerin väläyttämän ratkaisun itärajan ongelmaan – ”Orpo ei tiedä mistä puhuu”
<https://yle.fi/a/74-20067352>
- 8 Forbes: Avdijivkan valtaamisesta muodostui Kremlille uusi painajainen
<https://yle.fi/a/74-20067317>
- 10 Pörssisähkön hirmuhinnat laskevat huomenna selvästi – normaalia kalliimpaa silti edelleen
<https://yle.fi/a/74-20067976>
- 16 Nämä viisi asiaa ovat pielessä hallituksen taloustoimissa – kärkiasiantuntijat julkaisivat arvionsa
<https://yle.fi/a/74-20070660>
- 20 Ruoankuljetusrobotti kolhi auton ja lähti livohkaan – poliisi huvittui pakomatkasta
<https://yle.fi/a/74-20071692>
- 23 Tiktok kiilasi iltapäivälehtien ohi nuorten tärkeimmäksi uutiskanavaksi – lue viisi vinkkiä uutisten seuraamiseen somessa
<https://yle.fi/a/74-20071681>
- 25 Sotakoira Cooper teki hurjan määrän töitä ja takoo nyt uraputkessa – ohjaaja ei keksi, mitä koiralle voisi enää opettaa
<https://yle.fi/a/74-20069688>
- 26 Sotakoira Cooper teki hurjan määrän töitä ja takoo nyt uraputkessa – ohjaaja ei keksi, mitä koiralle voisi enää opettaa
<https://yle.fi/a/74-20069688>

- 27 Yli 250 superrikkaan toive Davosin talouskokoukselle: Verottakaa meitä enemmän
<https://yle.fi/a/74-20069853>
- 29 Intissä pitää olla nyt entistä varovaisempi – tarkista ainakin nämä asiat, jotta sinua ei voida syyttää maanpetosrikoksesta
<https://yle.fi/a/74-20068533>
- 30 Hugo tähtäsi jalkapallon huipulle – sen sijaan hän löysi itsensä Spotifyn paalupaikoilta
<https://yle.fi/a/74-20069223>
- 32 60 äitiä huolestui lapsistaan – moskeijan imaami ryhtyi kitkemään väkivaltaa Vantaalla
<https://yle.fi/a/74-20070229>
- 33 Voiko Israel saada potkut Euroviisuista, koska se sotii Gazassa? Tässä vastaukset 5 kysymykseen laulukilpailusta
<https://yle.fi/a/74-20069135>
- 37 Hyökkäys kirvoitti protesteja Venäjällä, mutta kovat otteet vaiensivat ne – poliittisia vankeja on jo kuin Neuvostoliitossa
<https://yle.fi/a/74-20067407>
- 40 Yliopisto Suomen itärajalta veti ennätysmäärän opiskelijoita – hakijoita yli sadasta maasta
<https://yle.fi/a/74-20071026>
- 41 Helmikuun jättilakko voi pysäyttää ruudin valmistuksen useiksi päiviksi – ammusvalmistaja yrittää väistää lakon
<https://yle.fi/a/74-20070323>
- 42 Kymmenien miljoonien eurojen jättiterminaali hiljeni asiakkaista toimittuaan vain muutaman kuukauden
<https://yle.fi/a/74-20070671>
- 48 Kävijäennätykset paukuivat Porin museoissa viime vuonna
<https://yle.fi/a/74-20068648>
- 49 Kuorma-auto jämähti tielle – vain toinen kaista käytössä Porissa valtatiellä 8
<https://yle.fi/a/74-20071050>

- 50 Vaasa haluaa kitkeä luvattomat mainokset kaupungin keskustasta
<https://yle.fi/a/74-20070978>
- 51 Maahanmuutto käänsi Kajaanin väkiluvun kasvuun 14 vuoden kuihtumisen jälkeen
<https://yle.fi/a/74-20071414>
- 55 Dinosaurukset siivittivät Oulun museokeskuksen kävijämääriä – myös muissa kohteissa paljon kävijöitä
<https://yle.fi/a/74-20071329>
- 56 Suomen lasimuseo tahkosi kävijäennätyksen viime vuonna – museossa avautuu pian erityinen nykytaiteen tila
<https://yle.fi/a/74-20068548>
- 57 Hyvinvointialueita kalvaa hoitohenkilökuntapulan lisäksi puute pelastajista – lähivuosina moni eläköityy ja uusia ei tahdo löytyä
<https://yle.fi/a/74-20068614>
- 60 Tällaista on intissä tapahtuva häirintä, jota ei saada kuriin: ”Piti selittää, että en tullut sinne miesten vuoksi”
<https://yle.fi/a/74-20072955>
- 62 Äkkilähtöjen hinnat hyppäsivät, ja nyt tämä tuttu kohde on suomalaisten ”uusi Thaimaa”
<https://yle.fi/a/74-20075876>
- 66 Huijarit vetivät välistä sairaanhoitajien opintomaksut – yllättäen tarina sai onnellisen lopun
<https://yle.fi/a/74-20074780>
- 69 Karmeita lisätietoja maratonin ME-miehen tragediasta – isältä riipaiseva paljastus viimeisestä päivästä
<https://yle.fi/a/74-20074479>
- 70 Karmeita lisätietoja maratonin ME-miehen tragediasta – isältä riipaiseva paljastus viimeisestä päivästä
<https://yle.fi/a/74-20074479>

- 75 EU:n jäsenmaat eivät hyväksyneet kuohuttanutta sääntelyä yritysvastuusta Brysselissä
<https://yle.fi/a/74-20076832>
- 77 Kansanedustajilta vahvaa tukea sunnuntain tuplapalkalle – kurkkaa oman edustajasi näkemys
<https://yle.fi/a/74-20073037>
- 80 Hurjat kaahausvideot hätkähdyttävät somessa – moottoritiellä auto sivuluisussa, nopeusmittarissa 200 km/h
<https://yle.fi/a/74-20075511>
- 83 Railo repesi nuorten naisten ja miesten arvomaailmojen välille – tutkija näkee taustalla huolestuttavan kehityksen
<https://yle.fi/a/74-20073201>
- 84 Railo repesi nuorten naisten ja miesten arvomaailmojen välille – tutkija näkee taustalla huolestuttavan kehityksen
<https://yle.fi/a/74-20073201>
- 86 Risteilylaivojen määrä romahti Kotkassa – nyt alueelle houkutellaan luksuslaivoja hiljaisuudella ja erikoisherkillä
<https://yle.fi/a/74-20076777>
- 88 Drooni voi jopa pelastaa ihmisen hengen – Pyhtäällä aiotaan testata, miten homma toimii
<https://yle.fi/a/74-20073908>
- 91 Israelin osallistuminen Euroviisuihin kuohuttaa – tällainen artisti on maata edustava Eden Golan
<https://yle.fi/a/74-20075060>
- 92 Koirapiireissä kuohuu: Kennelliitto lätkäisi tunnetulle agilityurheilijalle täyskiellon lajiin
<https://yle.fi/a/74-20076554>
- 93 Koirapiireissä kuohuu: Kennelliitto lätkäisi tunnetulle agilityurheilijalle täyskiellon lajiin
<https://yle.fi/a/74-20076554>

- 95 Kiuru ja Viitala älähtivät Porin junamotista – ”On vaikea löytää perusteita, että yksi reitti jätetään kokonaan ajamatta”
<https://yle.fi/a/74-20076015>
- 97 Tampere tähyää Suomen museopääkaupungiksi – kolme keskeistä museota lisää kansainvälistä yhteistyötä
<https://yle.fi/a/74-20073815>
- 98 Asikkalassa syntyi vääntöä Kalkkisten koulun lakkauttamisesta
<https://yle.fi/a/74-20076113>
- 99 Uhasakko vaanii konserttitalon asuintornin haltijaa – kaupunki haluaa julkisivun täysin valmiiksi kuukauden kuluessa
<https://yle.fi/a/74-20072523>
- 103 HSL:lle sattui nolo moka: 13-vuotiaan Leevi Heinon ratikkakuva napattiin mainokseen ilman lupaa
<https://yle.fi/a/74-20078049>
- 106 Valmennuskursseja tarjoavat yritykset haistavat pääsykoeuudistuksessa rahan: epävarmuus tuo asiakkaita
<https://yle.fi/a/74-20080355>
- 108 Putositko jo kärryiltä lakkotilanteesta? Lue tästä viimeisimmät tiedot
<https://yle.fi/a/74-20078757>
- 109 Näin työelämän jargon on uinut yhä uusille alueille – kieli jakaa työyhteisön tyhjänpuhujiin ja tekijöihin
<https://yle.fi/a/74-20078719>
- 113 Leikkuri iskee koviten pienituloisiin nuoriin – nämä Kelan tuet pienenevät huhtikuun alussa
<https://yle.fi/a/74-20079347>
- 114 Leikkuri iskee koviten pienituloisiin nuoriin – nämä Kelan tuet pienenevät huhtikuun alussa
<https://yle.fi/a/74-20079347>
- 116 Prinsessa Katen huhutaan jopa kuolleen – brittihovi mokasi julkisuuden kanssa, sanoo asiantuntija
<https://yle.fi/a/74-20080154>

- 117 Juomajätti haukkuu hallituksen alkoholiuudistuksen pystyyn: perustelut ovat naurettavia ja tuulesta temmattuja
<https://yle.fi/a/74-20080067>
- 118 Juomajätti haukkuu hallituksen alkoholiuudistuksen pystyyn: perustelut ovat naurettavia ja tuulesta temmattuja
<https://yle.fi/a/74-20080067>
- 119 Pienet mokat voivat aiheuttaa kodin syyhykierteen – listasimme kuusi asiaa, jotka kannattaa muistaa
<https://yle.fi/a/74-20077023>
- 120 Ilman urakkanappeja ”Karin” työ olisi ylivoimaisen raskasta – tavalliset suomalaiset douppaavat selvittääkseen arjesta
<https://yle.fi/a/74-20076944>
- 122 YK: Sotilasjunta on tehnyt elämän Myanmarissa päättymättömäksi painajaiseksi
<https://yle.fi/a/74-20077272>
- 123 Samu Taina aikoo juosta maratonin yli 26 kilon jääkaappi selässään – katso huikkea treenivideo
<https://yle.fi/a/74-20079783>
- 124 Tässä Suomen ensimmäiset tuomiot dickpicien lähettelystä: ”Severi” lähetti videon peniksen heiluttelusta ja sai rapsakat sakot
<https://yle.fi/a/74-20077954>
- 129 Omat kupit kahviloihin ja hotellien pikkushampoot pannaan – EU laittaa turhan pakkaamisen kuriin
<https://yle.fi/a/74-20077689>
- 132 Naisten oikeuksia polkeva Saudi-Arabia valittiin YK:n naisten oikeuksien komission puheenjohtajaksi
<https://yle.fi/a/74-20081332>
- 133 SAK ilmoitti kahden viikon lakoista: iskee satamiin, rautatiekuljetuksiin ja prosessiteollisuuteen
<https://yle.fi/a/74-20077736>

- 134 Näin Suomen työmarkkinat luisuivat kriisin partaalle
<https://yle.fi/a/74-20078942>
- 136 Suomessa on vino pino kuntia, jotka elävät eläkeläisten rahoista – kartta näyttää, asutko sinä sellaisessa
<https://yle.fi/a/74-20079218>
- 138 Lahti pelkää kriisikuntakriteerien paukkumista - kriisikunnaksi on vielä pitkä matka
<https://yle.fi/a/74-20081161>
- 139 Lähimaksu räjäytti bussien matkustajamäärät nousuun Porissa – matkakorttien kysyntä romahti työkuulttuurin muutoksessa
<https://yle.fi/a/74-20077471>
- 142 Kaskelotissa pääsee jälleen polskimaan – Ulvilan uimahalli selätti legionellan
<https://yle.fi/a/74-20079805>
- 143 Näin lakko hiertää pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa – puutarha-alan yrittäjä alkoi tehdä töitä kellon ympäri
<https://yle.fi/a/74-20079380>
- 148 Poliisiylijohtajan tehtävään kahdeksan hakijaa – mukana kourallinen kovia nimiä
<https://yle.fi/a/74-20083000>
- 150 Nyt puhuvat himo-opiskelijat, joiden harrastusta hallitus haluaa suitsia
<https://yle.fi/a/74-20085443>
- 156 Yrittäjä Iida Miettinen ajatteli, että vau, nyt alkaa vallankumous, kunnes lobbarit jyräsivät EU:n pakkausasetuksen
<https://yle.fi/a/74-20080679>
- 157 Yrittäjä Iida Miettinen ajatteli, että vau, nyt alkaa vallankumous, kunnes lobbarit jyräsivät EU:n pakkausasetuksen
<https://yle.fi/a/74-20080679>
- 158 Joukko pelimiehiä jalkautuu Helsinkiin vappuna pokaamaan naisia – näin tunnistat pickup-artistin
<https://yle.fi/a/74-20086229>

- 159 Joukko pelimiehiä jalkautuu Helsinkiin vappuna pokaamaan naisia – näin tunnistat pickup-artistin
<https://yle.fi/a/74-20086229>
- 160 Joukko pelimiehiä jalkautuu Helsinkiin vappuna pokaamaan naisia – näin tunnistat pickup-artistin
<https://yle.fi/a/74-20086229>
- 161 Tässä ovat suurimmat yritystukien saajat – tutkija ihmettelee jättitukia saavia ”kantiksia” ja ”outouksia”
<https://yle.fi/a/74-20082162>
- 163 Kangasala kysyy kuntalaisilta säästöistä, tulopuolen notkahdukset toivat äkkiä alijäämän
<https://yle.fi/a/74-20082215>
- 166 Mies ajoi henkilöautolla hurjassa humalassa Kalajoella
<https://yle.fi/a/74-20083111>
- 167 Lahti Energian vähemmistöosuuden myyntiä ei ole vielä kuopattu
<https://yle.fi/a/74-20086455>
- 170 Oppilasmäärät laskevat rajusti – alakoulujen määrä syynissä Säkylässä
<https://yle.fi/a/74-20085141>
- 171 Lakkoja yritetään kampaamaan jopa miljoonan euron uhkasakolla – ”Nämä ovat uudenlaisia keksintöjä”, sanoo professori
<https://yle.fi/a/74-20081723>
- 175 Lukas Hradecky revitteli haastattelussa olut kädessään – katso, miten Leverkusenin yössä juhlittiin
<https://yle.fi/a/74-20083652>
- 177 Asiakkaiden raivo kiehuu yli somessa – eläinlääkäri ajaa 820 kilometriä töihin työrauhan vuoksi
<https://yle.fi/a/74-20085679>
- 179 Temun aggressiivinen markkinointi hiertää jo valtioitakin: Saksa ja Etelä-Korea pohtivat oikeustoimia
<https://yle.fi/a/74-20082924>

- 180 Luksusautoihin myydään yhä erikoisempia lisävarusteita, ja pian ne valuvat myös halvempiin autoihin – tällaisia ne ovat
<https://yle.fi/a/74-20085223>
- 183 ”Opiskelijat kokevat olevansa osallisena kansanmurhaan” – tämän vuoksi Gazan sota kuohuttaa kampuksilla Yhdysvalloissa
<https://yle.fi/a/74-20086608>
- 184 Sotatalouspäällikkö Mikko Heiskanen: Yhdysvaltojen aseita tulee Suomeen, mutta ei jättivarastoa
<https://yle.fi/a/74-20087233>
- 185 Sähkö on huomenna poikkeuksellisen kallista, kun takatalvi nipistää ja ydinvoimalat pysyvät hiljaisina
<https://yle.fi/a/74-20087537>
- 187 Pelastaako vety Suomen? Olemme samassa tilanteessa kuin Norja löytäessään öljyä 70-luvulla, hehkuttaa asiantuntija
<https://yle.fi/a/74-20087954>
- 188 Jäätelöjätin väitteet Venäjän-bisneksistä eivät vakuuta – Fazer harkitsee jopa jäätelöidensä lakkauttamista
<https://yle.fi/a/74-20090739>
- 190 Viikonlopun aurinkomyrsky oli köykäinen verrattuna historian suurimpaan – näin jättimyrsky koettelisi nyky-yhteiskuntaa
<https://yle.fi/a/74-20088230>
- 192 Mökkeilijöitä odotti yllättävä vieras, kun saimaannorppa pötkötteli laiturilla – ”Emme uskoneet silmiämme”
<https://yle.fi/a/74-20089571>
- 193 Maakilpikonna Olga, 45, otti hatkat Ylläksellä – suuretsinnöissä koiratkin apuna
<https://yle.fi/a/74-20090649>
- 195 Venäjä kylvää hämmennystä ja testaa lännen reaktioita, sanovat tutkijat merirajan siirtoaikeista
<https://yle.fi/a/74-20089871>
- 198 Pirkanmaan hyvinvointialueelta karkasi henkilötietoja väärin käsiin
<https://yle.fi/a/74-20091676>

- 199 Lapset samplaavat soivan leikkipuiston äänistä musiikkiteoksen
<https://yle.fi/a/74-20087165>
- 202 Kolme kaaharia kiisi hurjaa ylinopeutta – vauhti yli 150 kilometriä tunnissa
<https://yle.fi/a/74-20090654>
- 203 Kolme kaaharia kiisi hurjaa ylinopeutta – vauhti yli 150 kilometriä tunnissa
<https://yle.fi/a/74-20090654>
- 205 Vaalien alla sinuun yritetään vaikuttaa monin tavoin – katso, millaisia vilunkikeinoja on käytössä
<https://yle.fi/a/74-20088555>
- 206 Lintuinfluenssa runteli rikasta lintujärveä viime vuonna – nyt jännitetään, onko virus säilynyt siellä talven yli
<https://yle.fi/a/74-20089952>
- 208 Poliisi: Taksi törmäsi Presidentinlinnan vieressä olevan päävartioston tolppaan – kuski toimitettu sairaalahoitoon
<https://yle.fi/a/74-20086916>
- 210 Poliisin haaviin jäi viikonloppuna useita päihtyneitä kuljettajia Pohjois-Pohjanmaalla
<https://yle.fi/a/74-20088206>
- 211 Myös Kuhmoisiin tyrkyllä aurinkovoimaa – kunta harkitsee maa-alan myymistä tarjoajalle
<https://yle.fi/a/74-20089030>
- 214 Jättyhtiön muutos yllätti sijoittajat: moni saattoi luulla rikastuneensa
<https://yle.fi/a/74-20093155>
- 216 Vaalien tulos löi ällikällä jopa gallupien tekijät – etukäteen povattiin jotain ihan muuta
<https://yle.fi/a/74-20093085>
- 218 Tuhannet työttömät ovat hoksanneet keinon nostaa tulojaan liki tonnin kuussa työttömyyskorvauksen päälle
<https://yle.fi/a/74-20092431>

- 219 Tuhannet työttömät ovat hoksanneet keinon nostaa tulojaan liki tonnin kuussa työttömyyskorvauksen päälle
<https://yle.fi/a/74-20092431>
- 220 Vuokrattavien sähköpotkulautojen buumi on ohi – enää yksi suomalaisyritys pystyssä
<https://yle.fi/a/74-20092664>
- 221 Nainen kärsi päänsärystä – ratkaisu tuli jättipullosta, josta ravitsemustieteilijäkään ei keksi huonoa sanottavaa
<https://yle.fi/a/74-20092367>
- 223 24-vuotias vartija sai yllättäen aivoinfarktin – työkkäri pyysi hakemaan töitä
<https://yle.fi/a/74-20090265>
- 226 Yksi vaihtoi Li Anderssoniin, toinen ei äänestänyt ollenkaan – perussuomalaisten kannattajat kertovat, miksi puolue romahti
<https://yle.fi/a/74-20093295>
- 228 Aino Tellervo Määttä harkitsee muuttoa pätsiksi muuttuvasta kodistaan – joka kolmas asunto on kesällä aivan liian kuuma
<https://yle.fi/a/74-20096499>
- 229 Tutkija väläyttää, kuka voisi pelastaa demokraattien presidenttikisan
<https://yle.fi/a/74-20096862>
- 232 Entisen vararehtorin blogipaljastukset ravistelevat Oulun yliopistoa – sisäisen tarkastuksen raporttia odotellaan
<https://yle.fi/a/74-20091497>
- 235 Hiihtohullut viettävät juhannusta monot jalassa – katso hulvaton video Kilpisjärven ladulta
<https://yle.fi/a/74-20093347>
- 236 Suomalaiset hurahivat eksoottisiin hedelmiin – thaimalalaiset duriot viedään kauppiaan käsistä jo Facebookissa (sic)
<https://yle.fi/a/74-20095093>
- 239 Rahapelijätit valmiina valloittamaan Suomen – uusi laki saattaa mullistaa markkinat
<https://yle.fi/a/74-20095180>

- 241 Tärkeä onnistuminen Marsin valloitus suunnitelmassa: Starship-jättiraketti selvisi neljänneltä koelennoltaan ehjänä
<https://yle.fi/a/74-20092701>
- 242 Kansainvälisen matkajätin hotellisuunnitelmat herättävät riemua Lapissa – ”Joulu tuli ennen aikojaan”
<https://yle.fi/a/74-20093992>
- 243 Vorot veivät Hämeenlinnassa ruohonleikkureita ja moottorisahoja – poliisi pyytää yleisön apua
<https://yle.fi/a/74-20092860>
- 245 Eurovaalien ennakoäänestys Oulun vaalipiirissä edelleen tahmeaa, innokkaimmat äänestäjät Hailuodossa ja Puolangalla
<https://yle.fi/a/74-20091843>
- 248 Kainuussa kiireetöntä erikoissairaanhoidoa odottavien määrä tuplaantui – Pohde jonotilastojen kärkikaksikossa
<https://yle.fi/a/74-20093331>
- 249 Kajaanissa amfetamiinin käyttö on yli tuplaantunut parissa vuodessa, paljastaa THL:n tutkimus
<https://yle.fi/a/74-20096926>
- 250 Ensin urheilija sai törkyvastauksia sponsorointipyyntöihin – nyt hänelle tarjotaan tukea
<https://yle.fi/a/74-20096970>
- 254 Sotarikossyytteistä vapautettu Gibril Massaquoi saa Suomen valtiolta jättikorvaukset
<https://yle.fi/a/74-20100173>
- 255 Testasimme vanhan kikan ja kaadoimme voikukan päälle kuumaa vettä – näin kävi
<https://yle.fi/a/74-20098299>
- 256 Helsinki suunnittelee meren päälle pyöräbaanaa, jottei ihmisten tarvitse polkeamien yli
<https://yle.fi/a/74-20095236>

- 257 Uusi tutkimus: Tiktok tarjosi eurovaaleissa suomalaisille käyttäjille törkyä vähemmistöistä ja naisista
<https://yle.fi/a/74-20097372>
- 261 Uuden uimahallin korjaustöiden aikataulu kirkastui Raumalla – koko laatoitusta ei uusita
<https://yle.fi/a/74-20101855>
- 264 Pihla Kaivo-oja on voiton päässä olympiamitalista – valmentaja hehkutti ja kertoi, miksi liikuttui
<https://yle.fi/a/74-20102696>
- 265 Arvio: hyvinvointialueiden talous sukeltaa paljon odotettua enemmän
<https://yle.fi/a/74-20103179>
- 266 Varapresidenttiehdokas vitsaili sohvaseksistä – Walz sivaltaa kuin Trump, ja on siksi Harrisin valinta
<https://yle.fi/a/74-20103667>
- 267 Ylen kysely: Li Anderssonin seuraajaksi on kaksi ennakkosuosikkia – yllätysnimi hengittää niskaan
<https://yle.fi/a/74-20102638>
- 273 Kamala Harris järeässä nousukiidossa: Johtaa Trumpia kahdessa mielipidemittauksessa
<https://yle.fi/a/74-20108102>
- 274 Halpakauppa Temulla hurja viikko pörssissä – arvosta suli hetkessä miljardeja
<https://yle.fi/a/74-20108255>
- 276 Asiakirja paljastaa: Kela otti vaivihkaa käyttöön eri säännöt lukiolaisille ja amiksille
<https://yle.fi/a/74-20104155>
- 277 Näin amikset arvioivat heidän saamaansa opetusta hedelmällisyydestä – ”En muista mitään”
<https://yle.fi/a/74-20104702>
- 278 ”Kaikki halailevat ja kättelevät toisiaan” – äärioikeisto ei riepottellut Britanniaa eilen
<https://yle.fi/a/74-20103906>

- 279 Artistitulokas Tupe räppää itsetuhoisuudesta ja mielenterveydestä – biisit resonoivat kaikenikäisiin
<https://yle.fi/a/74-20100349>
- 283 Länsi-Asikkalan koulun kohtalosta aletaan vääntää – valtuuston päätettäväksi asia tulee loppuvuodesta
<https://yle.fi/a/74-20103816>
- 284 Koronarokotukset alkavat Satakunnassa – ensin piikki merkittävimmille riskiryhmille
<https://yle.fi/a/74-20105136>
- 285 Tavaroita ikkunasta heittänyt mies poliisin huomaa Riihimäellä
<https://yle.fi/a/74-20107168>
- 286 Kainuussa ensihoito voi kurvata jatkossa paikalle valko-oranssilla ambulanssilla
<https://yle.fi/a/74-20107774>
- 288 Porin iltikset aiotaan taas kilpailuttaa – viimeksi roihahti riita vasemmiston ja porvarien kesken
<https://yle.fi/a/74-20106825>
- 291 Ilmastonmuutos runtelee maatiloja niin rajusti, että savolaiset yrittäjät harkitsevat jo robotti-navettaa
<https://yle.fi/a/74-20105793>
- 293 Turun telakka sai jättitilauksen – pääluottamusmies: ”Kysyin työkaverilta, joko on Mersusta lainahakemus laitettu”
<https://yle.fi/a/74-20107436>
- 296 Sotkamossa on kasvatettu metsäpottuja jo viisi vuotta, eikä kokeilua ole tarvinnut katua
<https://yle.fi/a/74-20109021>
- 298 Trump vyörytti väittelyssä jopa yli 30 valhetta – katso amerikkalaismedioiden faktantarkistuksen tulokset
<https://yle.fi/a/74-20110856>
- 299 Tunnetulla Venäjä-kriitikolla on hyytävä viesti: Saksakaan ei ole turvassa Putinilta
<https://yle.fi/a/74-20108106>

- 306 Mitä työelämän nuorille naisille tapahtui? Mielenterveys-poissaolot räjähtivät muutamassa vuodessa
<https://yle.fi/a/74-20109433>
- 307 Ensi talven sähkön hintaennuste nousee Suomessa kohisten – huomenna halpenee ainakin hetkeksi
<https://yle.fi/a/74-20112091>
- 308 Poikkeuksellisen lämmin syksy kurittaa eläimiä
<https://yle.fi/a/74-20110630>
- 309 Porin keskustan uimahalliin pääsee taas uimaan – kassajärjestelmässä silti edelleen häikkää
<https://yle.fi/a/74-20110245>
- 310 Pakukuski osui potkulautoilla liikkuneisiin nuoriin Hämeen Härkätieellä
<https://yle.fi/a/74-20110583>
- 311 Pakukuski osui potkulautoilla liikkuneisiin nuoriin Hämeen Härkätieellä
<https://yle.fi/a/74-20110583>
- 315 Hämeenlinna jäi nuolemaan näppejään Nato-esikuntakisassa – Kaupunginjohtaja: Ei tullut yllätyksenä
<https://yle.fi/a/74-20112492>
- 316 Nimikiista roihahti kolmen suomalaisyhtiön välillä – kaksi pienempää ihmeissään pörssiyhtiön toiminnasta
<https://yle.fi/a/74-20109978>
- 319 Putinin vierailu kuohuttaa Mongoliassa – moni pelkää lännen vastareaktiota
<https://yle.fi/a/74-20108792>
- 321 Hallitus leikkaa amiksilta, laittaa paukkuja poliisiin – tässä ovat tärkeimmät rahapäätökset
<https://yle.fi/a/74-20108866>
- 322 Hallitus leikkaa amiksilta, laittaa paukkuja poliisiin – tässä ovat tärkeimmät rahapäätökset
<https://yle.fi/a/74-20108866>

- 325 Arvoitus on ratkennut: maan alta löydyntynyt mysteerimötikkä on hätäpoistumistie
<https://yle.fi/a/74-20112947>
- 326 Parikymppiset miehet avautuvat nyt erektiohuolistaan – tuhannet korkeakouluopiskelijat vatvovat asiaa
<https://yle.fi/a/74-20107945>
- 331 Suomalaistutkija toppuuttelee tekoälyhuumaa: ”Eniten yllättää se, miten vähän on tapahtunut teknologiassa”
<https://yle.fi/a/74-20113602>
- 335 Yhdellä pierulla 200 litraa tavaraa – valaiden uloste hillitsee ilmastonmuutosta uskomattoman tehokkaasti
<https://yle.fi/a/74-20112070>
- 340 Eduskunta pääsi ruotimaan budjettia – valtiovarainministeri Purra sotesta: ”On tämä yksi pirullinen työmaa”
<https://yle.fi/a/74-20113612>
- 343 Miksi kourallinen ruotsalaisia tuli Suomeen töhrimään Eduskuntataloa? Syy piilee turvekiistoissa ja Grimsåsin suossa
<https://yle.fi/a/74-20113847>
- 344 Kodin turvamies petti Michael Schumacherin härskisti – tällä tavalla julma rikos eteni ja paljastui
<https://yle.fi/a/74-20113977>
- 347 Sähkön hinta ponnahtaa harvinaisen korkealle – aamukahvien aikaan sähkö maksaa yli 60 senttiä
<https://yle.fi/a/74-20115045>
- 348 Urheiluliitto haki Ruotsi-ottelusta jättipottia – toisin kuitenkin kävi
<https://yle.fi/a/74-20115046>
- 349 Tekoäly auttaa sijoittamaan ravipäivät uudelleen – Vermo suurin häviöjä, Mikkelle taas jättipotti
<https://yle.fi/a/74-20115026>
- 353 Armoton peli Lähi-idässä: Israel pohtii iskukohteitaan Iranissa samaan aikaan kun Libanonin tulitauko otti tärkeän edistysaskeleen
<https://yle.fi/a/74-20114553>

- 357 Jari Nykänen kertoo, miksi on tilannut Temusta tavaraa jo parilla tonnilla
<https://yle.fi/a/74-20113972>
- 360 Suomen suurin vuokranantaja korottaa taas vuokriaan, vaikka hädät ovat tuplaantumassa jo nyt: ”Ei ollut vaihtoehtoja”
<https://yle.fi/a/74-20116916>
- 361 Aluevaalit voivat nakertaa myös kuntavaalien äänestysintoa, pelkää politiikan tutkija
<https://yle.fi/a/74-20116679>
- 365 Nämä työpaikat kiinnostavat suomalaisia nuoria – ykköseksi kiri kansainvälinen jätti
<https://yle.fi/a/74-20116245>
- 366 Tarkkailuun joutunut hyvinvointialue hakee säästöjä: asiakasmaksut tappiin, puhelinvastaanotot maksullisiksi
<https://yle.fi/a/74-20116861>
- 367 Perheenyhdistäminen hankaloituu: näin paljon on jatkossa tienattava, mikäli työntekijä haluaa lapsensa Suomeen
<https://yle.fi/a/74-20116540>
- 368 Kansanedustaja tyytyi lakimuutosta ”käsiraudoiksi” – nyt puhuu valtakunnansovittelija
<https://yle.fi/a/74-20116780>
- 371 Kauhistuttava ”ihmissafari” käynnistyi Ukrainassa: venäläiset pudottavat kranaatteja siviilien niskaan drooneilla
<https://yle.fi/a/74-20116813>
- 372 Keuhkokuume kaataa nyt kaikenikäisiä enemmän kuin aikoihin
<https://yle.fi/a/74-20116935>
- 373 Huuhkajat kirvoitti takavuosilta tutut haistattelut – etenkin tämä ongelma hämmensi asiantuntijaa: ”Epämääräistä”
<https://yle.fi/a/74-20116495>
- 375 Näin Huuhkajat sulii synkästi ”pakkovoittopelissä” – maalintekijä Joel Pohjanpalo ymmärsi fanien reaktion
<https://yle.fi/a/74-20117241>

- 376 Yhdysvaltalaisia säätieteilijöitä pommitetaan valheilla, joiden mukaan hallitus loi hurrikaanit – myös Ylen Huutonen kumoaa väitteet
<https://yle.fi/a/74-20117190>
- 378 Lempäälän uuden kylpylän hinnoittelu kirvoitti palautemyrskyn – nyt lipunhintoja alennetaan
<https://yle.fi/a/74-20117195>
- 384 Einesleipiä katosi mystisesti hyllyltä – sitten kauppias keksi, miten varkaan sai nalkkiin
<https://yle.fi/a/74-20117122>
- 387 Keskenikäisen asunnon ostanut pariskunta sai yli 300 000 euron yllätyslaskun – rakennuttajan konkurssista vuosien painajainen
<https://yle.fi/a/74-20114775>
- 388 Ihmiset ehtivät ostaa asunnot kerrostalosta, joka jäi kesken – pitkä painajainen on nyt helpottamassa
<https://yle.fi/a/74-20102175>
- 390 Flixbus aloitti matkat Rovaniemeltä Krakovaan kankeasti – ”Kaikki asemat olivat hukassa”, kommentoi kyydissä ollut
<https://yle.fi/a/74-20118013>
- 393 Asikkalan vanha kirkko tuunataan juhlauntoon
<https://yle.fi/a/74-20117111>
- 394 Musta jää yllätti henkilöauton kuskin, auto suistui kaiteeseen ystieillä Akaassa
<https://yle.fi/a/74-20118179>
- 395 Sähkökaapeleita vohkittu toistuvasti työmailta Porissa – ilkeältä viivästyttäneet rautatiesiltojen kunnostusta
<https://yle.fi/a/74-20118208>
- 399 Autoilija törmäsi jalankulkijaan Kajaanin keskustassa – Poliisi pyytää kuskia ilmoittautumaan
<https://yle.fi/a/74-20121234>
- 401 Nokian ympärillä pyörii hurja huhumylly – näin toimitusjohtaja Lundmark kommentoi oman työpaikkansa kohtaloa
<https://yle.fi/a/74-20118448>

- 402 Henkirikoksen uhriksi joutunut Janne Puhakka esiintyi parhaillaan pyörivässä Petolliset-murhamysteerisarjassa
<https://yle.fi/a/74-20117844>
- 403 Kiinteistösijoittajat lupailevat Lahdelle miljardihanketta – kaupungin johto hehkuttaa, vaikka mikään ei ole varmaa
<https://yle.fi/a/74-20120128>
- 404 Suomen suurin vihreän siirtymän investointi on vaikeuksissa – jättihanke repii Inkoota
<https://yle.fi/a/74-20121027>
- 405 Suomen suurin vihreän siirtymän investointi on vaikeuksissa – jättihanke repii Inkoota
<https://yle.fi/a/74-20121027>
- 408 Jalmari Kovaleff, 27, kokee lukuhäpeää – sohvan ja kännykän yhdistelmä kampittaa yhä useamman lukuhalu
<https://yle.fi/a/74-20115682>
- 409 Suomi on väkivaltainen maa naisille, mutta auttamisesta aiotaan nipistää huima summa
<https://yle.fi/a/74-20118646>
- 416 Lahden kaupunginteatteri kamppailee rahoitusleikkurien kurimuksessa
<https://yle.fi/a/74-20124878>
- 418 Lahden kaupunginteatteri kamppailee rahoitusleikkurien kurimuksessa
<https://yle.fi/a/74-20124879>
- 420 Poliisi iski pöytään karun luettelon – marraskuussa jo kolme epäiltyä tapon yritystä Lahden seudulla
<https://yle.fi/a/74-20124911>
- 421 Tämä ei ole enää uutinen: SaiPan putki jatkuu – hirvuinen ennätys lähestyy
<https://yle.fi/a/74-20129835>
- 422 Ähtäri sai valtiolta koko maan suurimman tukipotin – harkinnanvaraista haki selvästi aiempaa useampi kunta
<https://yle.fi/a/74-20131100>

- 424 Järvelän kinon yrittäjä laittoi pillit pussiin
<https://yle.fi/a/74-20133924>
- 425 Pääkallokeli katkaisi Lapissa Nelostien liikenteen yöksi, osa autoilijoista vietti yli 10 tuntia letkassa
<https://yle.fi/a/74-20128511>
- 428 Suomalaiset hurahivat second handiin – kaupassa hurja kasvu
<https://yle.fi/a/74-20128581>
- 429 Suomalaiset hurahivat second handiin – kaupassa hurja kasvu
<https://yle.fi/a/74-20128581>
- 432 Lähes tuhat salakuljetettua eläintä palautettiin jättioperaatiossa Madagaskariin
<https://yle.fi/a/74-20132944>
- 433 Opiskelijoilla edessä kiperä yhtälö: vuokrat nousevat, mutta tuet tippuvat – laskuri näyttää pudotuksen
<https://yle.fi/a/74-20131954>